

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Tuuli-Brit Vaga

**LASTEKAITSETÖÖGA KOKKU PUUTUNUD LASTE JA
LÄHEDASTE VAADE LASTEKAITSETÖÖLE EESTIS**

Magistritöö

Juhendajad: Dagmar Kutsar, PhD

Liilia Mänd, MA

Tartu 2020

Käesolevaga kinnitan, et olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikad ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Tuuli-Brit Vaga

25.05.2020

ABSTRACT

Perspective of children and relatives personally familiar with child protection work on child protection work in Estonia

Child protection is a public system that stands for the well-being of children. The field of child protection is steadily developing in Estonia and the role of a child protection worker in helping children and families is growing. More and more attention in today's Estonian society is also being paid to people's right to participate and opportunities for participation in solving societal challenges affecting the people are increasing. Thus far, however, not enough attention has been paid to creating opportunities to ask for feedback from children and their relatives exposed to child protection work.

The aim of this master's thesis is to find out how children and relatives who have personally been exposed to child protection work grade the work of child protection workers and child protection work as such. The mission of this thesis is to contribute to giving a voice to children and relatives who have been exposed to child protection work and, in this way, support balancing the power dynamic between a child protection worker and the family.

In order to fulfil this aim, the author conducted a questionnaire survey, in the period of 21.01.2020 – 15.03.2020, among children and relatives who have been exposed to child protection work. The survey involved 722 respondents, including 217 children, 455 parents and 50 relatives; these respondents form the research sample.

The analysis revealed that in the aspect of children and relatives, Estonian child protection work has taken a child protection approach. The child protection worker focuses more attention on the child, the parents are left in the background; parents feel as if accused of abusing the child or endangering their well-being. Children and their loved ones also felt that there is a great imbalance of power between themselves and the child protection workers. It is the power of the

child protection workers and the opaqueness of child protection work that hinder the effectiveness of child protection work.

The results indicate that the effectiveness of child protection work is promoted by universal human values (courtesy, communication, understanding, helpfulness, listening, sense of participation). Children and their loved ones expect equal partnership from the child protection workers, to see child protection workers more as experts and specialists than before. Continuous self-development and learning of child protection workers would also be beneficial. A more positive image of child protection work can encourage children and their relatives to turn to a child protection worker themselves.

The aim of this master's thesis was achieved, all the research questions were answered. This thesis contributes to giving a voice to children and relatives that have encountered child protection, thus increasing the balance of power between the parties involved in child protection. The results of this study may be of interest to both practitioners and policy makers. This study will be repeated in the future in order to create a temporal comparison between the opinions of children and relatives who have been exposed to child protection, i.e. to give input to assessing and improving the effectiveness and quality of child protection work, developing the field and improving work practices.

The study was supported by Estonian Research Council within the project "Vulnerability in childhood and vulnerable subjectivity: interdisciplinary comparative perspective". (PRG700).

Keywords: child rights, child protection, child welfare, empowerment, feedback

SISUKORD

Abstract.....	3
Sisukord.....	5
Töös kasutatavad mõisted.....	7
Sissejuhatus	8
1. Uurimuse taust.....	10
1.1. Lastekaitsetöö olemus.....	10
1.1.1. Lastekaitsetöö normid ja regulatsioon.....	10
1.1.2. Ülevaade lähenemistest laste heaolu kaitsele	12
1.1.3. Lastekaitsetöö sisu ja peamised põhimõtted.....	15
1.1.4. Lastekaitsetöötaja profiil	18
1.2. Lastekaitsetöötaja ja perekonna vaheline koostöösuhe	19
1.2.1. Eduka koostöösuhte alus	19
1.2.2. Lapse ja pere osalemine lastekaitsetöös	21
1.2.3. Võimusuhe ja võimustamine lastekaitsetöös	22
Probleemiseade	25
2. Metoodika.....	27
2.1. Uurimismeetod	27
2.2. Andmekogumismeetod.....	27
2.3. Valimi kirjeldus	28
2.4. Uurimuse käik.....	31
2.5. Analüüsimeetod	33
2.6. Uurimuse eetilised probleemid ja lahendused	34
2.7. Eneserefleksioon.....	35
3. Tulemused	36
3.1. Laste ja lähedaste vaheline kontakt lastekaitsetöötajaga.....	36
3.2. Hinnangud Eesti lastekaitsetööle.....	39
3.3. Hinnangud Eesti lastekaitsetöötajatele	41

3.4. Lastekaitsetöö tulemuslikkus.....	47
3.5. Lastekaitsetöötaja profiili ja lastekaitsetöö tulemuslikkuse vahelised seosed.....	50
3.6. Uurimuses osalejate soovitusel lastekaitsetöötajatele	53
4. Arutelu	58
Kokkuvõte ja ettepanekud	67
Viidatud allikad	70
Lisa 1. Ankeetküsimustik	79
Lisa 2. Ankeetküsimustiku operatsionaliseerimine	83
Lisa 3. Küsimustiku levitamiseks kasutatud plakatid.....	86
Lisa 4. Vastajate keskmised hinnangud lastekaitsetööle	87
Lisa 5. Vastajate keskmised hinnangud lastekaitsetöötajale	88
Lisa 6. Statistiliselt olulised erinevused	89

TÖÖS KASUTATAVAD MÕISTED

Lapsed: Uurimuses kasutatud kui vastajad, kes on praegu või olid varasemalt lastekaitsetööga kokku puutudes lapsed

Lapsevanemad: Uurimuses kasutatud kui lastekaitsetööga kokku puutunud lapsevanemad, lapse perepõhised hooldajad, eestkostjad.

Läbipaistev lastekaitsetöö: Laps, pere ja tugivõrgustik on teadlik lastekaitsetöö protsessi käigust (Saar, 2018).

Lähedased: Uurimuses on nimetatud lähedasteks uurimuses osalenud lastekaitsetööga kokku puutunud lapsevanemad ja sugulased koos.

Sugulased: Uurimuses kui lastekaitsega kokku puutunud pere sugulased – onud, tädid, vanavanemad, kasuvanemad, kellel on endal ka isiklik kokkupuude lastekaitsetöötajaga.

Suhtluskord: Lapsega suhtlust korraldav kokkulepe (Göttig ja Uusen-Nacke, 2017).

Võimustamine: Inimestele kontrolli andmine oma elu üle ning võimaluse tagamine teha valikuid ja osaleda ühiskonna tegevustes (Heino ja Kärmeniemi, 2013). Võimustada on eelkõige vaja inimesi, kes on rõhutatud või ebavõrdses olukorras, vähendamaks ebavõrdset võimujaotust ühiskonnas (Selg, 2008).

Võimustumine: Võimustumine on kui liikumine täievolilisuse saavutamise poole nii individuaalses elus kui ka laiemate sotsiaalsete püüdlusteni jõudmiseks (Selg, 2014).

Võimussuhe: ühel osapoolel on teadmised ja asjatundlikkus, mis teisel osapoolel puudub, millega kaasub võimussuhe (French ja Raven, 1959, viidatud Tammpuu, 1998 kaudu).

SISSEJUHATUS

Magistritöö teema on lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste vaade lastekaitsetööle Eestis. Lastekaitsetöö eesmärk on tagada ja suurendada laste ja perede igakülgset heaolu (Viira, 2017). Eestis puutub lastekaitsetöötajatega kokku üha enam lapsi ja peresid. Viimaste andmete järgi (Sotsiaalministeerium, 2019) on Eestis 9488 last, kellega seoses on aasta jooksul lastekaitsealaseid juhtumeid menetletud ning see arv on pea kaks korda suurem kui kolm aastat tagasi. See, et lastekaitsealaste juhtumite arv on niivõrd palju tõusnud, näitab lastekaitsetöö kasvavat joont ning teema aktuaalsust.

Lastekaitsetöö üks peamisi ülesandeid on lapsi ja peresid võimustada ning kutsuda ellu positiivseid muutusi (Heino ja Kärmeniemi, 2013), kuid seda raskendab perede ja lastekaitsetöötaja vaheline ebavõrdne võimupositsioon, mis takistab partnerluse saavutamist ja abistamisprotsessi (Dumbrill, 2010).

Lastekaitseüsteemi üks mure- ja väljakutsekoht peaks olema liikuda mõtteviisiga võimult võimustamisele (Toros, DiNitto ja Tiko, 2018), mida saab teha, kui anda lastekaitsetööga kokku puutunud lastele ja peredele arvamuse avaldamiseks võimalus, mis neil praegu puudub (Dumbrill, 2010).

Täna Eestis ühiskonnas pööratakse järjest enam tähelepanu inimeste osalemisõigusele ning suurendatakse võimalusi osaleda neid puudutavate ühiskondlike väljakutsete lahendamisel. Oluline on pakkuda seda ka lastekaitsetööga kokku puutuvatele lastele ja lähedastele kui lastekaitsemenetluses nõrgemas positsioonis asuvatele inimestele ajal, kui lastekaitsevaldkond on jõudsalt arenemas ning lastekaitsetöötajate roll laste ja perede abistamisel järjest enam kasvamas. Uurimuse originaalsus seisneb selles, et varasemalt pole lastekaitsega kokku puutunud laste ja lähedaste arvamusi minule teadaolevalt uuritud nii suurel valimil.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste hinnangud lastekaitsetöötajate ja lastekaitsetöö kohta.

Andmete kogumiseks viisin perioodil 21.01.2020–15.03.2020 läbi ankeetküsitluse lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste seas. Uurimuses osales 722 vastajat, neist 217 lapsed, 455 lapsevanemad ja 50 sugulased, kes moodustavad uurimistöö valimi. Saadud andmete analüüsimisel kasutan mitmeid kirjeldava analüüsi meetodeid.

Kogutud andmete analüüsimisel kasutan mitmeid kirjeldava analüüsi meetodeid, mille abil on võimalik anda tulemustest hea ülevaade. Teostan ühe- ja kahemõõtmelise analüüsi, mille tulemused esitan sagedus- ja risttabelitena; vastuste jaotumise statistilisi erinevusi mõõdan hii-ruut statistiku abil ja erinevuse tõenäosust hindan tasemel $p < 0,05$. Tunnuste vahelisi seoseid mõõdan korrelatsioonanalüüsi abil.

Uurimistöö esimeses osas annan ülevaate uurimuse taustast ja käsitlen lastekaitsetöö olemust ning lastekaitsetöötaja ja pere vahelist koostöösuhet. Töö teises osas tutvustan uurimistöö metoodikat, uurimisviisi ja -protsessi, andmekogumis- ja analüüsimeetodit ning annan ülevaate uurimistöö valimist. Uurimistöö kolmandas osas annan põhjaliku ülevaate uurimistöö tulemustest erinevate alateemade kaupa. Neljandas osas keskendun töö tulemustest lähtuvale arutelule ning arutlen olulisemate tulemuste üle, mis koosmõjus teooriaga aitavad laste ja lähedaste poolt lastekaitsetöö ja lastekaitse spetsialistide kohta antud hinnanguid sügavamalt mõista ja nähtavaks muuta. Töö lõpetab kokkuvõtte minu järelduste ja ettepanekutega lastekaitsevaldkonna praktikutele ja poliitikakujundajatele.

Uurimuse läbiviimist toetas Eesti Teadusagentuur projekti „Lapsepõlve haavatavus ja haavatav subjektiivsus: interdistsiplinaarne võrdlev vaade“ raames (PRG700).

Siirad tänusõnad magistritöö juhendajatele – Dagmar Kutsar ja Liilia Mänd. Teie igakülgne toetus ja abi on magistritöö kirjutamise protsessis olnud hindamatu väärtusega! Samuti suur tänu retsensendile – Judit Strömpl, kelle tagasiside oli suureks abiks töö täiendamisel. Lisaks tänan kõiki lapsi ja lähedasi, kes olid valmis uurimuses osalema ning asutusi, kelle kaudu oli võimalik vastajateni jõuda.

1. UURIMUSE TAUST

1.1. Lastekaitsetöö olemus

1.1.1. LASTEKAITSETÖÖ NORMID JA REGULATSIOON

Lastekaitse on avalik süsteem, mis seisab laste heaolu eest. Falch-Ericksen (2019) kirjeldab lastekaitset kui süsteemi, mille ülesehitus on küll erinevates riikides mõneti erinev, kuid kõik toimingud on avalik-õiguslike teenustena õiguslikult reguleeritud.

Lastekaitsetööd reguleerivad mitmed inimõigusi käsitlevad riikide ülesed dokumendid. Kõige laiaulatuslikumalt reguleerib lapse õiguseid ja lastekaitsetööd Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lapse õiguste konventsioon (1989), millega tänaseks on liitunud 196 riiki, sh Eesti, võttes kohustuseks arendada laste õiguseid ja heaolu toetavat poliitikat. Euroopa Liidu tasandil reguleerib lastekaitsetööd lisaks ÜRO lapse õiguste konventsioonile ka Euroopa põhiseaduse leping (2004) ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2010), mille ühine eesmärk on reguleerida laste õiguste kaitset.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni (1991) põhiprintsiibid, Euroopa põhiseaduse leping (2006) artikkel II-84 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2012) artikkel 24 määratlevad ühiselt, et lapsel on õigus tema heaoluks erilisele kaitsele ja hoolele; kõikides lapsi puudutavates toimingutes seatakse esikohale lapse huvid, mille juures on väga olulisel kohal lapse seisukoht, mida tuleb arvestada vastavalt lapse vanusele; lapsel on alati õigus säilitada suhted oma päritolu-perega, kui see ei kahjusta tema huve.

Lapse õiguste konventsiooniga saavutati pöördepunkt rahvusvahelisel laste õiguste maastikul ning konventsioonis sisalduvad põhimõtted võib jagada kolme peamisse kategooriasse, mille täielikul järgimisel on tegemist olulisema muutusega laste tunnustamisel ühiskonna täisväärtusliku liikmena (Lansdown, 1994):

- Hoolitsus (*provision*) – tunnustatakse laste õigusi tervisele, haridusele, turvalisusele, hoolitsusele, perekonna-elule, mängule, puhkeajale, kultuurile ning vabale ajale.
- Kaitse (*protection*) – õigus olla kaitstud diskrimineerimise, füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemise, ekspluateerimise, kuritarvitamise, ebaõigluse ja konfliktide eest.
- Osalemine (*participation*) – õigus nimele ja identiteedile, füüsilisele puutumatusele, teabele, sõnavabadusele, õigus avaldada arvamust, olla kuulatud ning vaidlustada tema nimel tehtud otsuseid.

Peale Eesti liitumist lapse õiguste konventsiooniga võeti 1992. aastal vastu Eesti Vabariigi lastekaitse seadus, mis kehtis 23 aastat ning milles kajastusid lapse õigused ja kohustused, lapse ja pereelu, elukeskkonna ning hariduse temaatika, lapse kohtlemise ja karistamise põhimõtted. Tõnisson (2014) toob uue lastekaitse seaduse eelnõu seletuskirjas välja, et Eesti Vabariigi lastekaitse seadus sisaldas küll enamikku lapse õiguste konventsioonis sisalduvaid printsiipe, kuid seaduse rakendusaktide vähesuse ja abstraktsuse tõttu ei olnud seadus piisavalt rakendatav ning vajadus oli uue lastekaitse seaduse järele.

2016. aastal jõustunud ning hetkel kehtivas lastekaitse seaduses (2018) määratletakse erinevate füüsiliste ja juriidiliste isikute kohustused ja ülesanded laste heaolu tagamisel, laste kohtlemise põhimõtted ning lastekaitse korraldus. Lastekaitse seaduse (2018) järgi on kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded järgnevad: „lapse õiguste ja heaolu tagavate põhimõtete järgimine arengukavas; lapse õigusi ja heaolu tagavate programmide väljatöötamine ning nende rakendamine last ohustavate riskide ennetamiseks ja vähendamiseks; abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine; perekonnast eraldatud lapsele ja tema perekonnale meetmete pakkumine; hallatavate lasteasutuste sisehindamise üle teenistusliku järelevalve korraldamine; lapse arengut toetava keskkonna loomiseks ning laste, lastega perede ja lapsi kasvatavate isikute toimetuleku parandamiseks vajaliku teabe kogumine laste ja perede olukorra ning vajaduste kohta“. Kõik eeltoodu täidab seaduses olevat eesmärki – seada alati esikohale lapse huvid ning tagada last väärtustav, tema arengut soodustav ja toetav keskkond tõstmaks laste elukvaliteeti.

Eestis vastutab lastekaitsetöö korraldamise eest Vabariigi Valitsus, lastekaitse nõukogu, Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet ja kohaliku omavalitsuse üksused, järgides lastekaitse seadust. Sotsiaalministeeriumi põhimääruse (2019) järgi on laste heaolu osakonna

peamine ülesanne planeerida ja juhatada lastekaitse ja laste hoolekande alast poliitikat ning korraldada poliitika tegevust, et laste õigused ja heaolu oleksid tagatud. Kuigi Eestis reguleerib lastekaitsetööd seadusandluse tasandil peamiselt lastekaitseseadus, reguleerivad valdkonnas kasutatavaid põhimõtteid ja muid lähtekohti ka Eesti Vabariigi põhiseadus, perekonnaseadus, sotsiaalhoolekandeseadus, tsiviilkohtumenetluse seadustik ja muud õigusaktid, millest lastekaitsetöös juhitudakse.

1.1.2. ÜLEVAADE LÄHENEMISTEST LASTE HEAOLU KAITSELE

Lastel on õigus kaitsele ning see eeldab vastava süsteemi olemasolu, milles väljenduvad poliitilised lähenemised. Peamiselt on levinud kaks põhisuunda – lastekaitse (*child protection*) ja laste hoolekanne (*child welfare*) – ehkki neid kahte mõistet kasutatakse kirjanduses sageli sünonüümidenä, tähistavad need erinevaid lähenemisviise – lapse kaitsmine kahju eest ja lapse heaolu edendamine laiemas tähenduses (Fargion, 2014).

Daro (2019) näeb samuti lastekaitse-süsteemis kahte erinevat liiki sekkumist – kohustuslik avalik sekkumine (*mandatory public intrusion*) ning vabatahtlik abi pakkumine (*voluntary offers of assistance*). Esimese puhul on tegemist avaliku lastekaitse-süsteemiga, mis sekkub, kui vanemad oma lapsi kahjustavad ning teise puhul on tegemist vabatahtliku, vanemale otsustusõigust andva laste väärkohtlemise ennetamise teenusega (Daro jt, 2019).

Fargion (2014) kirjeldab, et lastekaitse-line lähenemisviis (*child protection*) seab prioriteediks laste kaitsmise väärkohtlemise eest ning põhineb arusaamal, et riik tohib eraellu sekkuda vaid rangelt seaduses ettenähtud juhul ning siis, kui tegemist on juba riskiga. Ta lisab, et selle lähenemisviisi puhul on kesksel kohal väärkohtlemine, mida saab tuvastada läbi faktide ning seega on sekkumise eesmärk lastele juba tekitatud kahju tagajärgede leevendamine ja edasise kahju tekitamise riski vähendamine. Fargioni (2014) sõnul on selle lähenemisviisi puhul töötajad rohkem spetsialiseerunud väärkohtlemise ja hooletusse jätmise problemaatikale, sh nende probleemide tuvastamisele, mis võivad varjata pere tugevusi ja ressursse. Ta toonitab, et see on aga üks põhjus, miks lastekaitsetöötajad lähenevad peredele kahtlustusega ning vanemad ja töötajad tajuvad üksteist kui vaenlasi. Vastanduvad suhted suunavad lastekaitsetöötajaid keskenduma rohkem lapsele, jättes kõrvale vanemate vajadused (Fargion, 2014).

Khoot, Hyvönen ja Nygren (2002) on seisukohal, et lastekaitsele läheneviisi puhul keskendutakse üksnes lapsele, mitte laiemalt terve pere heaolule, jättes vanemate vajadused tahaplaanile. Mirick'i (2014) sõnul on samuti lastekaitsele läheneviis põhjutanud kõige enam koostöö puudumist ja seda iseloomustab vähene perede osalus abistamise protsessis, mistõttu tunnevad vanemad end nõrgendatuna ja otsustusõigusest ning neil puudub usaldus süsteemi vastu. Sellise läheneviisi puhul tunnevad ka praktikud end kui pereellu sissetungija ning vabaduse piirajana (Fargion, 2014).

Daro (2019) kirjeldatud kohustuslikku läheneviisi (*mandatory public intrusion*) saab võrrelda samuti lastekaitsele läheneviisiga (*child protection*) – selle puhul on fookus suunatud lapsi kahjustavatele või ohtu seadvatele vanematele. Kui on kindlaks tehtud, et laps kuulub riskirühma, kehtestatakse vanematele reeglid ning kirjalik kokkulepe, kus määratletakse nende tulevased ülesanded ja reguleeritakse suhted lastega (Daro, 2019).

Seega keskendutakse lastekaitsele läheneviisi puhul lapse kaitsmisele ohu eest, sh on peamiseks ohuallikaks lapse vanemad. Selle läheneviisi puhul on suhted sageli vastanduvad, koostöö ei ole primaarne ning võib öelda, et tegemist on pigem liberaalse sotsiaalpoliitika tulemiga.

Teine läheneviis, laste hoolekandeline läheneviis (*child welfare*) lähtub Fargioni (2014) sõnul laste heaolu edendamisest laiemalt, mis ei eralda kaitsevajadust muudest vajadustest. Ta kirjeldab, et sellise läheneviisi eesmärk on parandada laste ja nende perede elu laiemalt ning lapse parimad huvid on määratletud nii, et hõlmatud on ka pere heaolu – näiteks toimub hindamine pere ja lastekaitsetöötajate omavahelise suhtluse käigus ning selleks, et leida viise, kuidas tuge pakkuda, püütakse mõista pere raskusi ja arvestada pere tugevuste ja ressursidega. Selle läheneviisi puhul on oluline roll ennetamisel, mis ei toimu üksnes esimeste riskimärkide ilmnemisel, vaid laiemalt perede vajadustele vastavate teenuste pakkumisena (Fargion, 2014).

Daro (2019) käsitlev vabatahtlik abistamine (*voluntary offers of assistance*), mis on sarnane laste hoolekandele läheneviisiga (*child welfare*), annab vanemale vastutuse ning otsustusvõimaluse, millal nad on valmis abi ja nõuandeid vastu võtma ning midagi muutma.

Laste hoolekandeline lähenemisviisi puhul suunatakse ressursid perekonna toetamisele ning perekond tunneb toimivat koostööd. Selle lähenemisviisi eesmärk on toetada laste ja pere heaolu laiemalt ning tegemist on pigem sotsiaaldemokraatliku poliitika tulemiga.

Gilbert, Parton ja Skivenes (2011) on võtnud kasutusele ka uue mõiste, mis ühendab lastekaitse- ja laste hoolekandelist lähenemisviisi – lapsele keskendunud lähenemisviisi (*child-focused orientation*). Lapsele keskendunud lähenemisviis on nende autorite käsitusel fookuseeritud lapsele kui indiviidile – last käsitletakse peres kui eraldiseisvat üksust. Nad kirjeldavad, et selle lähenemisviisi puhul võtab lastekaitsetöötaja vastutust laste kasvatamisel, vähendades pere ja vanemate kohustusi ning et riik võtab üha suurema rolli mitmesuguste varajase sekkumise ja ennetavate teenuste pakkumise näol. Gilbert jt (2011) sõnul ei ole selle lähenemisviisi aluseks üksnes probleemid ja kuritarvitamine, vaid keskendutakse lapse üldisele arengule ja heaolule – väärkohtlemine on vaid üks tegur paljudest, mis mõjutab lapse arengut ja heaolu. Kui riigil on mure lapse arengu pärast, pakub riik tuge või jõulisemat sekkumist (Gilbert jt, 2011).

Erinevates riikides on kasutusel erinevad lähenemisviisid – kasutatakse nii lastekaitse- kui ka laste hoolekandelist lähenemisviisi. Lisaks sellele on neid riike, kus on lähenemisviise kombineeritud erinevates osakaaludes. Näiteks Fargion (2014) leiab, et lääneriikide lastekaitse-süsteem suundub üldiselt laste hoolekandeline lähenemisviisi poole.

Pösö (2011) toob välja, et Soome on liikunud aastatega perekeskse lähenemisviisi juurest lapsele keskendunud lähenemisviisi (*child-focused orientation*) suunas, mis on justnimelt lastekaitse- ja laste hoolekandelist lähenemisviisi kombineeriv lähenemisviis. Tema sõnul on selle tinginud peamiselt lapse õigustele suunatud rõhuasetus, kuid selle kõrval ei eirata tema lähedasi. Pösö (2011) kirjeldab, et lisaks sellele, et selle lähenemisviisi puhul arvestatakse lapse heaolu olevikus, käsitletakse lapse abistamist ka sotsiaalse investeeringuna ehk võetakse arvesse tuleviku perspektiivi. Ta selgitab, et laste abistamiseks suunatud kulu käsitletakse kui investeeringut, mille eesmärk on tagada toimevõimelised täiskasvanud.

Norra laste hoolekande süsteem on Skivenes'i (2011) käsitusel keskendunud pereteenuste osutamise süsteemile, milles võib näha ka lapsele keskendunud (*child-focused orientation*) lähenemisviisi.

Vastupidise suuna on võtnud Taani, kelle lastekaitstesüsteem arengus on aset leidnud suur ideoloogiline nihe. Hestbæk (2011) sõnul on Taani liikunud laste hoolekandeliselt lähenemisviisilt järjest enam lastekaitsele lähenemisviisi poole. Riik teeb järjest enam jõupingutusi sekkumisprogrammide testimiseks ning vabatahtlikul partnerlusel põhinev abistamine on asendunud perele nõusolekuta meetmete kasutamisega (Hestbæk, 2011).

Anglo-Ameerika riikides esineb pigem lastekaitsele lähenemisviisi. Kanada lastekaitstesüsteem on keskendunud lastekaitsele lähenemisviisile ning põhineb pigem laste kaitsmisel kui laiemalt perekonna toetamisel (Swift, 2011). Parton ja Berridge (2011) käsitluses on Inglismaa lastekaitstesüsteem samuti lastekaitsele lähenemisviisiga. Nad lisavad, et riik on küll üritanud lastekaitsevaldkonda laiendada ning suunata fookust ka ennetamisele ja varajasele sekkumisele, kuid lastekaitsetöö halduslikud ja bürokraatlikud nõudmised on vääramatult kasvanud ning juhid ja praktikud kulutavad üha enam aega bürokraatiale.

Dawsoni ja Berry (2002) hinnangul on paljud lastekaitstesüsteemid liikumas järjest enam perekeskse lähenemise poole, kuna pikaajalisi tulemusi saavutatakse tõenäolisemalt kogu peresüsteemi mõjutades. Nad toonitavad, et tervele perele keskendudes tegeletakse rohkem perekonna vajadustega, kui siis, kui keskendutakse peamiselt lapsele.

Eestis ei ole nii põhjalikku ja samadel alustel uuringuid veel tehtud, kuid rohkem tõendeid on selle kohta, et Eestis valitseb pigem lastekaitsele lähenemisviis (Linno ja Strömpl, 2020). Autorid kirjeldavad, et Eesti lastekaitseaduses on kesksel kohal lastekaitsetöö korraldus, laps näib olevat justkui passiivses rollis kui keegi, kes vajab abi ning last nähakse üldjuhul kui ohvrit. Hea näide selle lähenemisviisi kinnitamiseks on ka Eestis kasutusel olev Lapse heaolu hindamise käsiraamat (2017, lk 4), kus on kirjeldatud lastekaitse rolli järgmiselt: „Kui lapsevanemad või hooldajad ei suuda oma laste eest igakülgsest vastutada, peavad sekkuma avalikud institutsioonid, kelle ülesandeks on laste toetamine ja kaitsmine, keda vastasel korral ohustavad ebasoodsad arengutingimused.“

1.1.3. LASTEKAITSETÖÖ SISU JA PEAMISED PÕHIMÕTTED

Sotsiaaltöö professiooni ülemaailmses definitsioonis (2014) on kirjeldatud sotsiaaltöö peamist ülesannet kui kaasa aitamist sotsiaalsetele muutustele, arengule ning inimeste võimustumisele, tõstes sotsiaalset ühtekuuluvust.

Lastekaitsetöö on üks sotsiaaltöö osasid, mis on keskendunud tööle lastega ja peredega (Viira, 2017). Lastekaitsetöö keskmes on samuti oluline roll võimustamisel ning eesmärk kutsuda esile positiivseid muutusi laste heaolu tõhustamiseks ja õiguste kaitsmiseks.

Kettle (2017) käsitleb lastekaitsetööd protsessilise tegevuse sügavama mõistmisena, mida on oluline vaadata tervikuna kui protsessi, mitte keskenduda üksikutele tegevustele, millest see protsess koosneb. Daro (2019) näeb lastekaitsetööd missioonina, mis tagab lapse heaolu põhitulemused – turvalisuse, stabiilsuse, järjepidevuse, heaolu, ohutuse ning mille puhul on laste füüsiline, kognitiivne ja käitumuslik tervisevajadus jälgitud ja lapse perest eraldamise korral lapse ja pere võimalikult kiiresti taas ühinenud.

Sõltumata lähenemisviisist või valitsevast ideoloogiast, on lastekaitse fookus alati sellel, et esikohale seatakse lapse huvid (*the best interests of the child*) (Aru ja Paron, 2015; Falch-Ericksen, 2019; Kettle, 2013; Lapse õiguste konventsioon, 1989; Saar, 2019), mille primaarsust toonitatakse ka Eestis. Seda mõistet on eesti keelde tõlgitud kaheti – lapse huvid ja lapse parim huvi, mis ei ole kumbki täiuslik. Aru ja Paroni (2015) sõnul tuleb lapse parima huvi määratlemiseks selgitada välja lapse olukord tervikuna ning hinnata, mis oleks lapse jaoks parim lahendus. Falch-Erickseni (2019) käsitluses ei tea lapse parimat huvi keegi ainuisikuliselt, kuid selleni on võimalik jõuda kõigilt lapsega seotud inimestelt saadud olulise info kogumise kaudu, suunates fookuse sellele, et iga infokillu ja väite keskmes on laps ning protsessis tehtavad otsused peavad haakuma lapse parima huviga.

Saar (2019) kirjutab, et lastekaitsetöö puhul on oluline, et tagatud on lapse õigus turvalisele elukeskkonnale, toetavale arengule ja kaitsele. Ta lisab, et lastekaitsetöö on olemuselt kompleksne ning nõuab teadmisi erinevates valdkondades, probleemid on ajas ja ühiskonnas muutuvad ning esitavad seetõttu aina enam uusi väljakutseid. Arvestada tuleb kolme olulise, kuid sageli konkureeriva väärtusega – laste turvalisus, tervislik areng ning vanemate autonoomia (Daro, 2019).

Kosher ja Ben-Arieh' (2017) sõnul on viimased aastad näidanud üha rohkem pühendumist laste heaolu ja õiguste kaitsmisele, mis on nende sõnul küll kaks erinevat osa lastekaitsetööst, kuid üksteisega tihedalt põimunud – laste õiguste tagamine suurendab nende heaolu ning seega on mõlema edendamine osa lastekaitsetöö alustaladest. Sama kinnitavad Kutsar jt (2019), et laste

vaates seostub õiguste järgimine laste suurema subjektiivse heaoluga ning lisavad, et lastel peaks olema võimalus mõjutada protsesse, mis neid otseselt puudutavad.

Lapse heaolu hindamise käsiraamatus (2017), mis on Eestis värskeim suunis lastekaitsetöös, on tähelepanu juhitud sellele, et mida laiem vaade on lastekaitsetöötajal olukorrale ning mida parem ülevaade pere ressurssidest, seda edukam on abi osutamise protsess. Samuti on välja toodud, et lastekaitsetöötaja peab selgitama välja ja mõistma lapse ja pere vajadusi – spetsialistil peavad olema teadmised lapse arengust, vanemate suutlikkusest, erinevate riski- ja kaitsetegurite mõjust lapse perele ja elukeskkonnale.

Kettle (2013) toonitab, et laste vajaduste ja huvide välja selgitamisel on oluline mõista ka lapse arvamuse välja selgitamise ning lapse ära kuulamise olulisust. Ta lisab, et otsene kontakt lastega on abiks hinnangu kujundamisel, edusammude mõõtmisel ja usaldusliku suhte loomisel.

Eesti lastekaitsetöötajate seas läbi viidud uuringust ilmnes, et Eesti lastekaitsetöötajate jaoks on oluline kuulata iga last – seejuures on tähtis, et laps tunneb seeläbi toetust ning lastekaitsetöötaja kohtub lapse ja perega päriselus, mitte ei vestle üksnes telefoni teel (Saar, 2019). Lisaks toonitab uurimuse autor, et lastekaitsetöötaja avatud olek, aktiivse kuulamise ja hea suhtlemise oskus ning eelkõige austus lapse vastu on lapsesõbraliku lähenemise olulised osad.

Last abistades on oluline mõista, kuivõrd tähtsat rolli mängib abistamisprotsessis lapse perekond. Lapse abistamine võib olla tulemuslikum, kui kaasata kogu perekond. Kettle (2013) käsitluses on lastekaitstesüsteemiga kokku puutuvad vanemad üldjuhul haavatav sihtgrupp ning nende aitamine mõjub positiivselt ka laste heaolule. Ta selgitab, et kui lastekaitsetöötajad suudavad lapsi toetada nende vanemate toetamise kaudu, toob see positiivseid tulemusi ning viib olukorran, kus vanemad saavad ise oma lapse vajaduste rahuldamisega paremini hakkama. Kettle (2013) toob näite, et kui vanematel on probleeme alkoholi või narkootikumidega, on sõltuvusprobleemi lahendamisel sellest kasu tema lastele – kui spetsialist suudab lapsi aidata vanemate toetamise kaudu, loob see tingimused, kus vanemad saavad ise laste eest hoolitsemisega hakkama. See kinnitab tervele perele keskendumise olulisust lastekaitsetöös.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lähenemisviis lastekaitstesüsteemile mõjutab oluliselt lastekaitsetöö sisu. Lapse huvide esikohale seadmine on primaarne ning abistamisprotsessis on oluline töötada perekonnaga tervikuna.

1.1.4. LASTEKAITSETÖÖTAJA PROFIIL

Käsitledes erinevaid uuringuid ja autorite seisukohti kogumina leidub mitmeid olulisi spetsialistide oskuseid, mis vanemate osalusele lastekaitsetöös positiivselt mõjuvad. Tähtis on hea suhtlemisoskus, sh kuulamisoskus ja kindlustunde pakkumine lastele ja perele. Uuringud rõhutavad mitme lähenemisviisi ja põhimõtte olulisust – nt on olulisel kohal selgitustöö, läbirääkimine, protsessi ja süsteemi läbipaistvus, positiivsete saavutuste tunnustamine ning pereõiguste kaitsmine (Cossar, Brandon ja Jordan, 2016; Toros jt, 2018). Lisaks omadused, mida lapsed ja pered osalemise kontekstis kõige enam väärtustavad, on veel toetus, usaldus, empaatia, austus, koostöö ja ausus (Cossar jt, 2016).

Perekonnaga koostöösuhte loomisel on väga oluline lastekaitsetöötajate käitumisviis. Dawsoni ja Berry (2002) käsitluses mõistavad pered lastekaitsetöötaja omadusi just selge ja konkreetse käitumise kaudu – selleks võib olla vastastikku kokkulepitud eesmärkide seadmine, perele jaoks oluliste vajaminevate teenuste pakkumine, keskendumine rohkem kliendi oskustele kui arusaamadele ning suhtluseks piisava aja võimaldamine. Nende sõnul tõhustab toetav ja mittekaristuslik lähenemine abistamise protsessi ning võib vähendada laste perest eraldamise hulka.

Tilbury ja Ramsay (2018) toovad oma uuringus välja, et lastekaitsetöoga kokku puutunud vanemate jaoks on tähtis, et lastekaitsetöötaja kohtleb vanemaid austusega ning vanema ja spetsialisti vahel valitseb vastastikune usaldus. Nad lisavad, et olulisem kui lastekaitsetöötajate poolt kasutatav metoodika, on lastekaitsetöötaja suhtlemisoskus ning viisakus – vanemad ei hinda lastekaitsetöötajat, kellel on halvad suhtlemisoskused, kes ei jaga vanematele infot või kes vähendab vanemate osalust juhtumisel.

Samuti on olulisel kohal lastekaitsetöötaja puhul nende asjatundlikkus ning see, kuidas pered seda tajuvad. Gladstone jt (2012) sõnul väärtustavad pered kogenud töötajaid, uskudes, et nemad suudavad paremini mõista nende probleeme ning pakkuda tõhusamat tuge. Nad toovad välja, et töötajate pädevus mõjutab vanemate osalust – kui vanem tunneb, et temaga töötav spetsialist on pädev, soovib ta enam koos töötada kui vanem, kes tunneb vastupidi.

Lastekaitsetöötajal on lastekaitsetöö protsessis väga suur roll. Lastekaitsetöötaja oskused, hoiakud, väärtused, iseloomuomadused, aga ka asjatundlikkus ja professionaalsus kujundavad nii koostöösuhte alguse kui ka edasise abistamisprotsessi.

1.2. Lastekaitsetöötaja ja perekonna vaheline koostöösuhe

1.2.1. EDUKA KOOSTÖÖSUHTE ALUS

Koostöösuhte alguseks ning selle toimimiseks on mitmeid olulisi lähtekohti, mis aitavad osapooli jõuda eduka ja tulemusliku koostööni. Tulemusliku koostöösuhteni jõudmiseks on määrava tähtsusega lastekaitsetöötaja oskused luua koostööd soodustav keskkond.

Gladstone jt (2014) on välja selgitanud kolm peamist meetodit, mis aitavad edendada koostööd pere ja spetsialistide vahel: töötajad ja pere seavad koos eesmärged; töötajad on hoolivad ja toetavad; töötajad kiidavad pere nende pingutuste, ideede ja saavutuste eest.

Haldre (2008) rõhutab, et koostöösuhte loomisel on määrava tähtsusega esimene kontakt spetsialisti ja pere vahel – selle käigus toimub üksteise kompamine, näiteks milline on teise reaktsioon edastatud infole ning tunnetus, millist infot on usaldusväärne edastada. Ta lisab, et esimesel kohtumisel on tähtis leida perega ühisosa ning rääkida neutraalsetel või positiivsetel teemadel – seejuures on oluline spetsialisti hoiak, et pere on oma elu ekspert ning ta on lastekaitsetöötajale võrdne koostööpartner, kellega koos selgitatakse välja pere vajadused.

Toimiva koostöösuhte arendamisel on aluseks usaldusliku kontakti loomine. Usaldusliku suhte olulisust lapse ja pere edukas abistamisprotsessis rõhutavad mitmed peretöö temaatikat käsitlevad autorid (Cossar jt 2016; Dunst ja Dempsey, 2007; Gladstone jt, 2012; Heino ja Kärmenniemi, 2013; Payne, 1995; Rautio, 2013; Selg, 2015; Tilbury ja Ramsay, 2018; Välba, Toros ja Tiko, 2016).

Dawson ja Berry (2002) toonitavad, et usaldusliku kontakti loomine ning pere edukas osalemine abistamise protsessis omab lastekaitsetöö tulemuslikkuses lausa kriitilist tähtsust, sest ebatõhusalt toimiv koostöö ei pruugi tuua lapse heaolu jaoks vajaminevaid muutusi.

Cossari jt (2016) sõnul on samuti sisuka koostöö keskmes usalduslik suhe pere ja spetsialisti vahel, mille olulisust rõhutab see, et ilma usalduseta ei ole võimalust päriselt oma tunnetest rääkida, tunded aga mõjutavad arvamuse väljendamist ja otsuste sisu. Rautio (2013) rõhutab, et usaldusele ehitatud koostöösuhe nõuab austust, aega, suhtlemist, vastastikust arusaama ühtsetest eesmärkidest ja nende saavutamise viisidest.

Dumbrill (2010) nimetab pere ja spetsialisti omavahelist suhet lausa kõige võimsamaks sekkumisvahendiks lastekaitsetöös. Payne (1995) rõhutab samuti, et muutuste tekkimiseks on omavaheline hea suhe määrava tähtsusega ning selle loomiseks tuleb tunda inimese elu vastu sügavat huvi. Dawson ja Berry (2002) nimetavad olulise tegurina ka empaatiat spetsialisti ja pere vahel, mis soodustavad koostööd, vastastikku kokkulepitud ülesannete koos planeerimist ning täitmist, sest just vastastikku töötav protsess aitab saavutada edu.

Leary, Tsui ja Ruch (2013) rõhutavad, et lisaks usalduslikule suhtele tuleb hoida ka professionaalset ametialast piiri, mis on koostöösuhte kujunemisel ja edukate tulemuste saavutamisel väga tähtsal kohal. Samas lisavad nad, et ametialase piiri seadmist võib mõjutada töötajate rollikonflikt, olles samaaegselt perede toetaja ning kontrollija.

Kui eelpool kirjeldatu kehtis ühiselt nii laste kui vanemate kohta, toovad Munford ja Sanders (2016) välja, et laste ja noorte seas on täheldatud, et positiivseid muutusi põhjustavad eelkõige tugi ja toetamine, nende võimustamine ja austamine, mida nad lastekaitsetöötajalt vajavad.

Yatchmenoff (2005) on käsitlenud viit aspekti, mida edukas koostöösuhe peaks veel sisaldama: vastuvõtlikkus abile; ootustele vastavust; mõlema poolne panustamine protsessi; omavaheline suhe ja usaldus. Usalduslikku kontakti ja koostööd võib aga kahjustada läbipaistmatus. Cossar jt (2016) sõnul kahjustab usalduslikku kontakti see, kui lastekaitsetöötaja ei jaga menetlust puudutavat infot ning seda kuuldakse muudest allikatest.

Eesti lastekaitsetöötajad on koostöösuhte toimimisel toonud takistava tegurina välja suurt töökoormust ning ajapuudust juhtumesse süvenemiseks, mis takistab nende kui praktikute hinnangul usaldussuhte loomist ning terviklikku lapse ja pere olukorra hindamist (Välba jt, 2016). Haldre (2008) rõhutab aga, et spetsialist peab olema pere jaoks kättesaadav – sekkumist pereellu tuleb teostada järkjärgult ning kõike ei saa muuta kohe ja korraga, kuid spetsialist peab olema pere jaoks selle protsessi käigus kättesaadav.

Koostöö toimimise aluseks on mitmed eelnevalt kirjeldatud tegurid. Eelkõige mõjutab koostööd pooltevaheline usalduslik ja hea suhe, empaatia, aga ka professionaalsed ametialased piirid. Koostöösuhte algus mõjutab otseselt edasist abistamisprotsessi ja selle tulemuslikkust.

1.2.2. LAPSE JA PERE OSALEMINE LASTEKAITSETÖÖS

Koostöösuhte mõjutab laste ja perede edasist sisulist osalemist abistamise protsessis. Lastekaitsetöö saab olla tõhus vaid siis, kui lapsed ja pered neis täielikult osalevad (Dawson ja Berry, 2002). Osalemist on sotsiaalvaldkonnas defineeritud kui teenuse pakkuja ja kliendi vahelist abistamise protsessi ning nende omavahelist suhet, kus spetsialist saab luua sooja ja empaatilise keskkonna, mis toetavad kliendi liikumist positiivsete muutuste poole (Merkel-Holguin, Hollinshead, Hahn, Casillas ja Fluke, 2015; Yatchmenoff, 2005).

Yatchmenoff (2005) väidab erinevate autorite käsitlustele tuginedes, et osalemine tähendab omavaheliste suhete loomist, ühiselt eesmärkide seadmist, usalduse arendamist, koostööd, perede osalemist otsuste tegemisel, sh on osalemist defineeritud kui kliendi ja töötaja omavahelist suhet või liitu. Seejuures on ta välja toonud, et lastekaitsevaldkonnas on üks peamisi väljakutseid kaasata abistamise protsessis osalema 'raskesti ligipääsetavaid peresid'.

Väga oluline on näha last aktiivse partnerina, kes annab oma heaolu hindamisse olulise sisendi – tähtis on leida lapse osalemiseks parim võimalus, kuigi vaatamata selle olulisusele ei küsita sageli laste käest nende arvamust ega kuulata neid (Toros, 2019). Lapse osalemine ei ole üksik sündmus, vaid pidev protsess, arvamuse küsimine ning osalemine teda puudutavates tegevustes – tema seisukohtade kuulamine ja nendega arvestamine on oluline tegur laste heaolu toetamises, mis ei taga ainult paremat kaitset, vaid arendab enese väärtustamist (Kutsar ja Soo, 2019).

Dawson ja Berry (2002) väitel on pere osalemine tähtis selleks, et saavutada abistamise protsessis positiivseid tulemusi ning seega on oluline määratleda juba koostöösuhte alguses strateegiad, mis edendavad osalemist. Lastekaitsetöötajad saavad aidata perel mõista muutmist vajavaid tegureid ning seada koos ühiseid edasisi eesmärke (Dawson ja Berry, 2002; Gladstone jt, 2012; Rautio, 2013; Yatchmenoff, 2005).

Mõtestatud abistamisprotsessis osalemine sõltub muuhulgas kliendi motiveeritusest, juhtumiga kaasnevast koormusest ning sellest, kui palju on töötajatel aega kliendiga otsekontaktis olles suhelda (Darlington, Healy ja Feeney, 2010; Dawson ja Berry, 2002).

Gladstone jt (2012) hinnangul tunnevad abistamisprotsessis osalenud vanemad, et nende lapsed on saanud abi ning usuvad, et lastekaitsetöötaja on seda positiivset muutust mõjutanud. Nad

lisavad, et oluline on edendada lastekaitsetöötajate ja pere vahelist läbisaamist ning luua selle toimimiseks vajalik keskkond. Koostöö ja partnerlus on nende hinnangul seotud ka lastekaitsetöötajate ja pere võimu tasakaaluga – see, kuidas lastekaitsetöötajad kasutavad oma võimu, võib mõjutada perekonna osalemist. Siinjuures on ka oluline märkida, et perekonna mõtestatud osalemine abistamisprotsessis võib ühtlasi vähendada vanemate vaenulikkust lastekaitsetöö vastu (Kettle, 2017).

Laste ja lähedaste osalemine abistamise protsessis on seega lastekaitsetöö tulemuslikkuse aluseks. Tulemuslik osalemine omakorda vähendab võimu tasakaalustamatust ning laste ja lähedaste vaenulikkust lastekaitsetöö vastu.

1.2.3. VÕIMUSUHE JA VÕIMUSTAMINE LASTEKAITSETÖÖS

Lisaks usalduslikule ja professionaalselt piiritletud koostöösuhtele on tulemusliku lastekaitsetöö saavutamisel olulisel kohal see, kuidas pere ja lastekaitsetöötaja tunnetavad vastastikkust võimusuhet. Merkel-Holguin jt (2015) soovivad välja, et abistamise protsessi juures on tähtis see, kuidas pere tajub töötajaid oma võimu kasutamas. Abistavatel kutsealadel võivad aga tekkida olukorrad, kus spetsialist peab olema nii abistaja kui ka kontrollija, mis võib tekitada tõrksust, näiteks pere jaoks tahtmatute sekkumiste korral (Heino ja Kärmeniemi 2013).

Paljud kliendid ei astu vabatahtlikult suhtesse lastekaitsetöötajaga, vaid neil on selleks seadusest tulenev kohustus (Leary jt, 2013). Põhjused, miks pered väldivad lastekaitsetöötajat, võivad olla seotud negatiivse kuvandiga, mis annab lastekaitsetööle ähvardava ja häbimärgistava varjundi (Schreiber, Fuller ja Paceley, 2013).

Lastekaitsevaldkonna kehva mainet ühiskonnas mõjutavad nii lastekaitsetöö negatiivne kajastamine meedias, teiste või enda negatiivsed kogemused, kogukonna hoiakud ja nägemus lastekaitsetööst kui kontrollifunktsioonist (Schreiber jt, 2013; Välba jt, 2016). Kontrollifunktsiooni on mõistetud kaheti – ühelt poolt on levinud ühiskonnas arusaam lastekaitsetöötajast kui lapse ära võtjast ning teisalt asjaolu, et lastekaitsetöötaja on peamiselt kontrollija (Välba jt, 2016). Negatiivne kuvand ning hirm lastekaitsetöötajate ees kahjustab aga usaldust ja abistamise protsessi (Heino ja Kärmeniemi, 2013; Schreiber jt, 2013; Slettebø, 2013; Välba jt, 2016; Tayebjee ja Lewkowicz, 2019).

Abistamine ja pere osalemine abistamisprotsessis oleks edukam, kui pered ei tunne, et lastekaitsetöötajatel on nende üle võim, vaid tunnevad end pigem aidatu ja võimustatuna (Toros jt, 2018). Sotsiaalvaldkonna teoreetikud on läbi aja pidanud väga oluliseks tegeleda võimu tasakaalustamatuse ning ekspluateerimise ja diskrimineerimise juhtudega, mis võivad suhetes peredega tekkida (Leary jt, 2013).

Dumbrill (2010) rõhutab, et perede vaatenurgast vaadelnuna on keeruline partnerlust saavutada, kui spetsialisti ja pere suhetes on ebavõrdne võimu vahekord ning pered võivad tajuda spetsialisti võimu ja jõudu nii ulatuslikuna, et panevad neid kahtlema, kas neile pakutavad nõuanded on neile kasuks. Ta lisab, et kuigi vanemate jaoks on lastekaitsetöötaja ülim võim lapsed perest eraldada, tunnevad vanemad rohkem hirmu teadmatuse tõttu, mis lastekaitseprotsessiga kaasneb. Kui spetsialistid tunnevad erinevaid sekkumisprotsesse ja -võimalusi ning seaduslikke regulatsioone, ei pruugi pered seaduslikke regulatsioone mõista ning on üldjuhul teadlikud ainult nendest võimalustest, mida töötaja pakub – see kõik paneb aga pered ebavõrdsesse olukorda (Dumbrill, 2010).

Teadmatus ning lastekaitsetöö läbipaistmatus suurendab võimusuhte tasakaalustamatust ja mõjub negatiivselt abistamisprotsessi tulemuslikkusele (Ayala-Nunes, Jiménez, Hidalgo, Dekovic ja Jesus, 2018; Leary jt, 2013; Myllärniemi, 2007; Tayebjee ja Lewkowicz, 2019).

Dumbrill (2010) hinnangul ei valmistaks lastekaitsetöötajate võim peredele hirmu, kui nad tunneksid, et lastekaitsetöötajad on nende poolel, mida kahjuks sageli ei tunta – vanemad tunnevad pigem, et lastekaitsetöötajad tahavad vanemate abistamise asemel ise neid puudutavaid otsuseid langetada. Lisaks toob ta praegusest ebavõrdsusest ilmestava näite – spetsialistidel on üldjuhul võimalik saada tuge selles osas, kuidas vanemaid suunata, kuid vanematel ei ole tuge ja nõu, kuidas spetsialistidega toime tulla.

Mitmed lastekaitsetöö praktikaid uurinud ja teooriaid käsitlenud autorid (Daro, 2019; Fern, 2014; Toros jt, 2018) leiavad, et lastekaitsevaldkonna üks prioriteete võiks olla lähenemisviisi muutmine. Nad toovad välja, et tuleks liikuda lastekaitsest lähenemisviisilt laste hoolekandelsele lähenemisele ning mõtteviisiga võimult võimustamisele.

Võimustamine on kui inimestele kontrolli andmine oma elu üle – suurendades nende teadmisi, oskusi, isikliku elu juhtimise võimekust, pakkudes neile võimalust teha valikuid ja suurendades

ühiskondlikul tasandil pakutavaid tegevusvõimalusi (Heino ja Kärmeniemi, 2013). Võimustada tuleks eelkõige inimesi, kes on rõhutatud või ebavõrdses olukorras, vähendamaks ebavõrdset võimujaotust ühiskonnas (Selg, 2008). Võimustades liigub inimene täievolilisuse saavutamise poole nii individuaalses elus kui ka laiemate sotsiaalsete püüdlusteni jõudmiseks (Selg, 2014).

Ehkki võimustumine algab inimesest endast, näitavad uuringud, et seda saab toetada tegevustega, mis loob mehhanisme võimustamise toetamiseks (Heino ja Kärmeniemi, 2013). Siitonen (1999) toob välja olulised tegurid, mis võimustamist toetavad – osalemine otsuste tegemisel, tegutsemisvabadus, võrdsuse soodustamine, teabe saamine, oma kontrolli suurendamine, valikuvabaduse mõistmine, vastutus, usaldus ja positiivsus. Ta toonitab, et võimustumine on inimese isiklik protsess, mida mõjutavad ühiskondlikud struktuurid, keskkondlikud tingimused ning mida saavad teised inimesed toetada.

Üks viis inimeste võimustamiseks on toetada nende osalust erinevate otsuste tegemisel – oluline on suunata ressursi vaikiva hääle võimustamiseks, mis annab neile võimaluse omada kontrolli ja osaleda ühiskonna otsustusprotsessides (Törrönen, Borodkina, Samoylova ja Heino, 2013). Lastekaitsetöoga kokku puutuvad lapsed ja pered on sarnases olukorras – nende hääl on sageli ignoreeritud (Kapp ja Vela, 2004). Pakkudes neile võimalust arvamuste avaldamiseks, võimendab see nende häält ning aitab saavutada lastekaitsetöö läbipaistvust (Ayala-Nunes jt, 2018; Dumbrill, 2010).

Lähtuvalt võimustamise teooriast on oluline võimustada neid, kes on jäetud piisava võimuta, suurendades nende tegevusvõimalusi ka ühiskondlikul tasandil, näiteks kaasates neid osalema erinevate otsuste tegemisel. Oluline on pakkuda ka lastekaitsetöoga kokku puutuvatele peredele võimalust teha kuuldavaks oma hääl ning rääkida kaasa lastekaitse valdkonna küsimustes.

PROBLEEMISEADE

Mitmed erinevad lastekaitsevaldkonda käsitlevad autorid (Kapp ja Vela, 2004; Tilbruy ja Ramsay, 2018) on leidnud, et lastekaitsetööga kokku puutuvad inimesed on sageli olukorras, kus nende hääl on ignoreeritud – neil ei ole võimalik rääkida kaasa valdkonda puudutavatel teemadel. Lastekaitsevaldkonna üks prioriteetsetest väljakutsetest on liikuda mõtteviisiga võimult võimustamisele (Daro, 2019; Fern, 2014; Toros jt, 2018). Võimustamiseks on oluline anda neile hääl ning toetada nende osalust erinevate otsuste tegemisel (Törrönen jt, 2013).

Lastekaitsetööga kokku puutunud lastel ja vanematel on unikaalsed vaatenurgad ja arvamused lastekaitsetöö kohta, mis on väga oluline sisend lastekaitsetöö tõhususe ja kvaliteedi hindamisel, valdkonna arendamisel ja tööpraktika täiendamisel (Ayala-Nunes, Jiménez, Hidalgo ja Jesus, 2014; Baker, 2007; Kapp ja Vela, 2004; Mundy, Neufeld ja Wells, 2016; Tilbury, Osmond ja Crawford, 2010; Tilbury ja Ramsay 2018). Kapp ja Vela (2004) leiavad, et lastekaitsetööga kokku puutunud inimeste kogemused ning teenuse kvaliteet on omavahel seotud ning kogemusi hinnates on võimalik analüüsida, kuivõrd tulemuslikud on praegused lastekaitsetöö meetodid ning mida tuleks muuta.

Laste ja vanemate hinnangud ja seisukohad lastekaitsetöö kohta on olulised näitajad selle toimimise ja tõhususe hindamisel, mis on ka tõenduspõhise sekkumise kujundamisel vajalik – see annab teadmise ja suuna, kuidas lastekaitsetööd kujundada ning tõstab seeläbi vanemate valmisolekut lastekaitsetöös osaleda (Baker, 2007; Tilbury jt, 2010).

Aavik (2017, lk 29) rõhutab, kuivõrd oluline on kaasata inimesi selle valdkonna kujundamisel: „Ainult abivajadusega inimesed ise saavad teenusekujundamise keskmesse tuua tervikliku kliendikogemuse ja -teekonna, pakkudes nii olulist lisaväärtust teadmispõhisele poliitikakujundamisele.“

Perede mõtestatud osalemine võib vähendada nende vaenulikkust lastekaitsetöö vastu (Kettle, 2017). Sama toob välja Baker (2007), kelle sõnul perekondade osalemine ning nende arvamuste

küsimine võib muuta suhtumist lastekaitstesüsteemi ja -töötajatesse ning tasakaalustada perede ja spetsialistide vahel esinevat võimusuhet. Lisaks sellele, et peredelt tuleb oluline sisend valdkonna arendamiseks, mõjutab see pikemas perspektiivis ka lastekaitsetöö tulemusi. Nimelt toob Trotter (2008) välja, et perede seisukohtade küsimist on seostatud ka positiivsete tulemustega laste heaolu tõstmisel. Sama toob välja Alpert (2005), kelle sõnul on tõenäoline, et pered, kes tunnevad end lastekaitsetöoga kokku puutudes paremini, on vastuvõtlikumad abile.

Vaatamata sellele, et laste ja perede rahulolu mõõtmine on lastekaitstesüsteemis väga oluline, on nende tagasiside kohta endiselt vähe teavet ning laste ja perede osalemine lastekaitsetöö tulemuslikkuse mõõtmisel on haruldane (Mundy jt, 2016; Tilbury jt, 2010).

Sama saab öelda ka Eesti kontekstis, kuivõrd Eesti lastekaitsevaldkond on praegusel ajal jõudsalt arenemas, ei ole arendamistöös lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste kaasatusele tähelepanu pööratud.

Lastekaitsetöoga kokku puutunud perede arvamuste ja hinnangute küsimine on oluline - see aitab arendada ja kujundada tervet valdkonda, mille kaudu saab muuta lastekaitstesüsteemi peredele vastuvõetavamaks ja seetõttu ka kvaliteetsemaks. Lisaks aitab see muuta perede suhtumist ja hoiakuid lastekaitsetöösse ja selletõttu suurendada vastuvõtlikkust pakutavale abile. Kõige selle käigus on nendele arvamuse avaldamiseks võimaluste loomine oluline viis laste ja perede võimustamiseks. Seetõttu on ka minu uurimistöö missiooniks anda panus lastekaitsetöötaja ja pere vahelisele võimu tasakaalustamisele, pakkudes lastekaitsetöoga kokku puutunud lastele ja lähedastele võimalust teha oma hääl kuuldavaks.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste hinnangud lastekaitsetöötajate ja lastekaitsetöö kohta.

Eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Millised arvamused lastekaitsetööst olid lastel ja lähedastel enne lastekaitsetöötajaga kohtumist?
- Kuidas hindavad lapsed ja lähedased kogetud lastekaitsetööd?
- Kuidas hindavad lapsed ja lähedased lastekaitsetöötajaid?
- Mis mõjutab laste ja lähedaste hinnangul lastekaitsetöö tulemuslikkust?
- Mis vajab laste ja lähedaste hinnangul lastekaitsetöös muutmist?

2. METOODIKA

2.1. Uurimismeetod

Uurimistöös on olulisel kohal võimustamine. Võimustamise käigus saab suurendada inimeste teadmisi, oskusi, pakkuda võimalust tegutseda ühiskonnas ning omada kontrolli nende elu mõjutavate otsuste üle (Heino ja Kärmeniemi, 2013; Törrönen jt, 2013).

Uurimistöös kasutan kvantitatiivset uurimisviisi. Kvantitatiivne uurimisviis võimaldab koguda ja analüüsida võimalikult suurt vastajate hulka (Saleh ja Bista, 2017). Ayala-Nunes jt (2018) toetavad samuti sellise uuringu läbi viimise puhul kvantitatiivse uurimisviisi kasutamist, kuna see annab võimaluse edaspidiselt samasuguseid uuringuid võrrelda. Seetõttu on kvantitatiivne uurimisviis selle uurimuse teostamiseks sobilik.

2.2. Andmekogumismeetod

Uurimistöös on andmete kogumiseks kasutaud struktureeritud ankeetküsimustikku. Tilbury ja Ramsay (2018) on samuti seisukohal, et hindamaks vanemate rahulolu ja arvamusi seoses lastekaitsetöoga, on mõistlik kasutada kindlaksmääratud standardiseeritud ankeeti.

Ankeetküsimustiku koostamisel arvestasin erinevate autorite soovitustega – et ankeet ei oleks liiga mahukas (Liu ja Wronski, 2017) ning vastajatele oleks tagatud anonüümsus (Revilla & Ochoa, 2017). Samale ankeedile said vastata nii lapsed kui ka täiskasvanud. Mundy jt (2016) on seisukohal, et selliste uuringute puhul on oluline, et ankeetküsimustik oleks lihtsasti arusaadav erineva võimekusega inimeste seas. Kuna lastekaitsetöoga kokku puutuvad täiskasvanud võivad olla väga erineva võimekusega, koostas ankeetküsimustiku juba algselt võimalikult lihtsa, et sellele saaksid vastata nii lapsed kui ka täiskasvanud. Ühesuguse ankeedi kasutamine võimaldab võrrelda ka laste ja täiskasvanute vastuseid omavahel.

Ankeetküsimustik koosnes neljast osast – sotsiaaldemograafilised küsimused, kohtumise eelne periood ja kontakti loomine; kohtumise kogemus ja järelhinnang. Ankeetküsimustikus oli kokku 18 küsimust, millest 12 olid kohustuslikud ning kuus vabatahtlikud (lisa 1). Küsimustikus kasutasin lisaks kvantitatiivsetele hinnanguskaaladele (suletud küsimustele) ka avatud küsimusi, et mõista paremini hinnangutega seotud vastajate vaateid. Küsimustiku lõpus pakkusin vastajatele võimustamise eesmärgil võimalust kirjutada oma lugu pikemalt. Lugusid oli palju, mistõttu väärivad nad omaette tähelepanu ja ei mahtunud töö raamesse.

Ankeetküsimustiku koostasid lähtuvalt erinevatest teadusuuringutest (Ayala-Nunes jt, 2018; Tilburi ja Ramsay, 2018; Mundy jt, 2016; Yatchmenoff, 2005), mille autorid on soovitanud erinevaid välja töötatud küsimusi lastekaitsetöoga kokku puutunud perekondade arvamuste ja hinnangute uurimiseks. Lisaks võtsin väidete määramisel aluseks Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsusnõuded. Erinevate autorite soovitusi ning kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõudeid aluseks võttes kohandasin küsimused oma eesmärgile, uurimisprobleemile ja uurimisküsimustele vastavaks (lisa 2).

Küsimustikule oli võimalik vastata nii elektrooniliselt kui ka paberkandjal (ptk 2.4., lk 30), et jõuda uurimuses võimalikult suure sihtgrupini. Hagani, Belcheri & Donovan (2017) sõnul on samuti oluline pakkuda paberkandjal vastamise võimalust neile, kellel elektroonilisele küsimustikule on ligipääs piiratud, et tagada laialdasemat vastajate hulka. Küsimustikule oli võimalik vastata eesti ja vene keeles.

2.3. Valimi kirjeldus

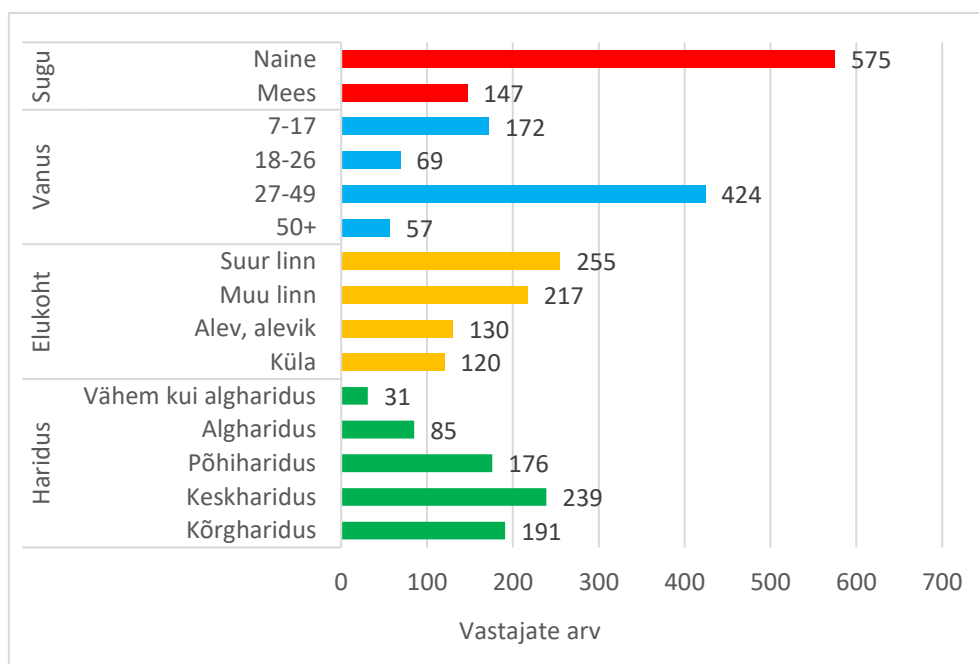
Uurimistöös osalesid lapsed ja lähedased (vanemad, sugulased), kellel on isiklik kogemus ja kokkupuude lastekaitsetöötajaga. Vastajatele ei olnud kehtestatud vanusepiirangut. Uurimistöö lõplik valim koosnes 722 vastajast.

Kokku alustas ankeetküsimustikule vastamist 1773 inimest – elektrooniliselt 1561 ja paberkandjal 212. Elektroonilise küsimustiku täitmise katkestas poole peal 781 inimest, kellest enamik jättis küsimustiku pooleli üsna alguses. Paberkandjal ankeete oli poolikult täidetud 42. Lõpuni täitsid küsimustiku kokku 950 vastajat – 780 elektrooniliselt ja 170 paberkandjal.

Seejärel hakkasin valimit puhastama, tagamaks selle, et valimisse kuuluvatel vastajatel oleks kõigil isiklik kokkupuude lastekaitsetöötajaga.

Küsimustiku alguses tuli vastajal määrata enda roll lastekaitsetöoga kokku puutudes. Selle küsimusega eristasin võrgustikupartnerid ning inimesed, kellel ei ole lastekaitsetöoga isiklikku kokkupuudet. Võrgustikupartneriks märkis end 120 vastajat ning ilma isikliku kokkupuuteta 63 vastajat, kelle kõik vastajate hulgast eemaldasin ning kelle täidetud küsimustikku ei saanud sihtgruppi mitte kuulumise tõttu arvestada.

Valimi puhastamise protsessis töötasin läbi vastajad, kes olid valinud enda rolliks „muu“ või „sõber/sõbranna/koolikaaslane“. Selgus, et suur osa ei vastanud sihtgrupile. Nendeks olid näiteks haridusasutuste ja asenduskodude töötajad ning teised, kellel puudus isiklik kogemus. Vastuseid ei saanud uurimuses arvestada, kuna sihtgrupivälised vastajad võivad mõjutada uurimistulemusi ning nendel kaalutlustel eemaldasin 44 vastajat. Samuti eemaldasin ühe vastaja, kes oli märkinud oma elukohaks „ei ela Eestis“. Lõplikku valimisse kuulub 722 vastajat, kellel on isiklik kogemus lastekaitsetöötajaga (joonis 1).

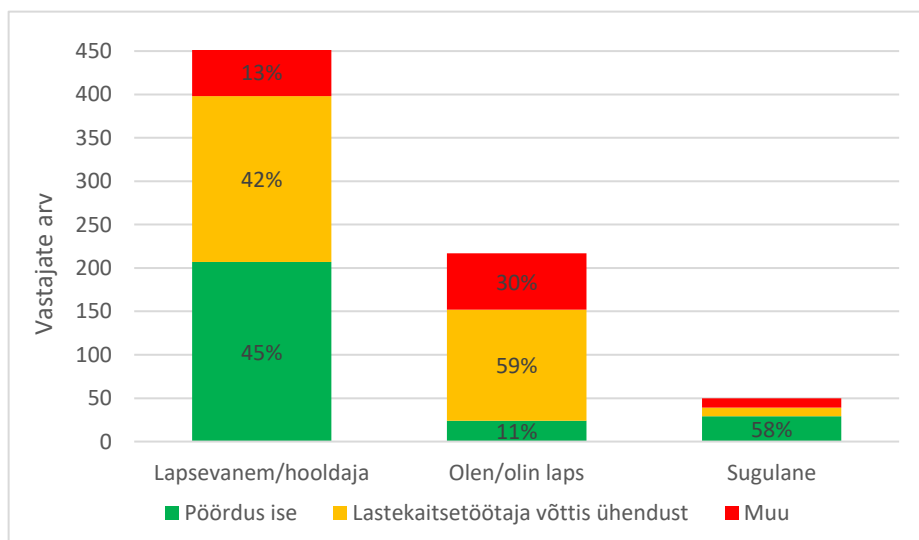

Joonis 1. Vastajate jagunemine sotsiaaldemograafiliste tunnuste järgi.

Valimi üldarvust (n=722) olid 80% naised ning 20% mehed. Vanuseliselt oli kõige noorem vastanu 7-aastane ning kõige vanem 75-aastane. Alaealisi vastanuid oli valimist 24%. Elukoht oli 35% vastajal määratud suur linn, 30% muu linn ning alev/alevik ja küla olid vastavalt 18% ja 17%. Esindatud olid kõik haridustasemed ning enam vastanuid oli keskharidusega (33%).

Vastajad jagunevad kolme gruppi (joonis 2). Esimeses grupis on lastekaitsetöoga kokku puutunud lapsevanemad (n=455; 63%), kelle alla kuuluvad nii emad, isad, hooldajad kui ka eestkostjad. Teise gruppi kuuluvad vastajad, kes olid vastamise hetkel või varasemalt lastekaitsetöoga kokku puutudes lapsed (n=217; 30%). Kolmandasse gruppi kuulusid lastekaitsetöoga kokku puutunud lapse või pere sugulased – onud, tädid, vanavanemad, kasuvanemad, kellel oli endal samuti isiklik kokkupuude lastekaitsetöötajaga (n=50; 7%). Töös on nimetatud lapsevanemad ja sugulased koos 'lähedased', kuid analüüsitud on ka lapsevanemaid ja sugulasi eraldi.

Lapsevanemad olid jagunenud kaheks – pea pooled (45%) olid lastekaitsetöötaja poole pöördunud ise ning natuke vähem oli neid, kelle poole oli pöördunud lastekaitsetöötaja (42%). Lastest oli aga ise pöördujate hulk väiksem – kõigest 11% ning suure osaga (59%) oli ühendust võtnud lastekaitsetöötaja. Sugulastest oli kõige rohkem neid, kes olid ise pöördunud lastekaitsetöötaja poole.

Joonis 2. Vastajate roll ja kontakti algus lastekaitsetöötajaga.

Variant „muu“ all on peamiselt mõne võrgustikupartneri suunamine, kohtupoolne lastekaitsetöötaja menetlusse kaasamine või juhtumid, mil lastekaitsetöötajaga jõuti kontakti mõne pereliikme vahendusel. Lapse puhul on sagedasimaks kontakti algatajaks ootuspäraselt lastekaitsetöötaja, kuid lähedaste puhul on lastekaitsetöötaja ja lähedane kontakti algatajana esindatud enamvähem võrdselt.

2.4. Uurimuse käik

Magistritöö uurimusliku osaga alustasin 2019. detsembris, mil algasid ettevalmistused andmekogumise perioodiks. Uurimistöö andmed kogusin struktureeritud ankeetküsimustiku kaudu. Ettevalmistusperiood hõlmas ankeetküsimustike koostamist, testimist sihtgruppi kuuluvate vastajatega ning ettevalmistust teavitustööks.

Küsimustiku koostamise faasis viisin läbi pilootuuringu. Katsetasin küsimustikku viie erineva tausta ja haridustasemega täiskasvanu ja nelja 10-15 aastase lapse abiga, kes kõik kuuluvad sihtgruppi. Ankeetküsimustiku katsetamine on oluline vältimaks võimalikke küsimuste väärیتی mõistmist (Hagan jt, 2017). Katse tulemusi võtsin arvesse lõpliku küsimustiku koostamisel – lihtsustasin küsimustikku, tegin parandusi sõnastuses, muutsin küsimuste kohustuslikkust ning eemaldasın mõned esialgselt planeeritud küsimused.

Andmekogumisperiood oli 21.01.2020–15.03.2020 ning ankeetküsimustikule oli võimalik vastata nii elektrooniliselt kui ka paberkandjal. Elektrooniline küsimustik oli koostatud veebikeskkonnas Limesurvey.

Elektroonilist küsimustikku jagasin erinevates sotsiaalmeedia kanalites – Facebook, Instagram, Perekool.ee, Lapsemure.ee. Lisaks pöördusin koostöösooviga erinevate ühenduste poole palvega jagada küsimustikku tutvustavat infot ning viidet küsimustikule. Pöördumiste tulemusel oli küsimustik üleval Eesti Noorsootöö Keskuse kodulehel teeviit.ee, Lastekaitse Liidu kodulehel lastekaitseliit.ee ning Sotsiaalkindlustusameti Lasteabi kodulehel lasteabi.ee. Lisaks olid infot küsimustiku kohta valmis kajastama mitmed piirkondlikud meediaväljaanded, kelle seas olid nii maakonnalehed kui ka kohaliku omavalitsuste väljaanded ja kodulehed. Samuti tegin koostööettepaneku AS Ekspress Meedia Delfi Pere ja Kodule, kes sellega nõustus.

Selle jaoks, et pere ja kodu rubriigis küsimustikku kajastada, kirjutasin väljaandele neli lastekaitsevaldkonna teemalist artiklit¹ ning artikli lõpus oli võimalus ka üleskutset jagada.

Üleskutse jagada küsimustikku saatsin ka haridusasutustesse – 11 lastehoidu, 555 lasteaeda, 479 põhikooli ja gümnaasiumi, 31 kutseõppeasutusse, 14 kõrgkooli ning 93 noortekeskusesse, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Lasterikaste Perede Liidule, Lastekaitse ühingutele, Eestis töötavaile 235 lastekaitsetöötajale (sealjuures hulka ei kuulunud nende omavalitsuste lastekaitsetöötajad, kus asus kogumispunkt ning kellega suhtlesin eraldi). Lisaks saatsin kirja valdkonna võrgustikupartneritele –nõustamiskeskustesse ja Rajaleidja töötajatele.

Jõudmaks küsimustikuga võimalikult paljude vastajateni, oli võimalik küsimustikule vastata ka paberkandjal. Paberkandjal vastamise võimalus oli üle Eesti, kokku 28 kogumispunktis, mis asusid 12 maakonnas, tagades, et igas Eesti piirkonnas (põhi, lõuna, ida, lääs) oleks inimestel võimalik küsimustikule vastata. Kogumispunktides asusid paberkandjal ankeetküsimustikud, kogumiskast anonüümsuse tagamiseks ning plakatid inimeste teavitamiseks (lisa 3). Ankeetküsimustikud, info plakatitel ja kogumiskastidel olid vastavalt asukohale nii eesti kui ka vene keeles.

Paberkandjal vastamise võimalus oli peamiselt erinevates kohalikes omavalitsustes, aga ka nõustamiskeskustes (nt Tallinna Perekeskus, Pärnu Vaimse Tervise Keskus, Tartu Laste Tugikeskus) ja noortekeskustes. Kogumispunktide ülesseadmised kooskõlastasin eelnevalt telefoni teel asutuste juhtidega, selgitades uurimistöö sisu ja eesmärgi, saades kõigilt asutustelt, kuhu pöördusin, selleks nõusoleku.

Jõudmaks küsimustikuga ka võimalikult paljude lapsvastajateni, võtsin ühendust mitme asenduskodu personaliga. Üheksa asenduskodu juhatajat nõustus ettepanekuga küsimustikku lastele jagada ning neile saatsin paberkandjal küsimustikud. Ühes asenduskodus käisin noortele kohapeal tutvustamas uurimistöö eesmärgi ning noored vastasid seejärel kohe ka küsimustikule.

¹ [Mairini lugu | Probleemid kestsid aastaid ning laps jäigi kuuendat klassi kordama, kuni lõpuks keeldus üldse koolis käimast](#) *Delfi Pere ja Kodu*, 29.01.2020

[Lastekaitsetöötajaga kohtumine muutis mehe paremaks isaks](#) *Delfi Pere ja Kodu*, 09.02.2020

[See oli lõputu probleemide jada lapse pärast](#) *Delfi Pere ja Kodu*, 17.02.2020

[Vanemate juurest põgenenud teismeline: valget autot nähes jooksin metsa peitu, ei vaadanud kordagi selja taha. Ainult jooksin](#) *Delfi Pere ja Kodu*, 03.03.2020

Lisaks sellele koostas in uurimistöö andmete kogumiseks veebilehe www.lastekaitseeluugu.ee. Veebilehe loomise eesmärk oli lihtsustada inimeste jõudmist küsimustikuni. Veebilehel oli link küsimustiku täitmiseks. Lisaks sellele asus veebilehel info selle kohta, miks on uurimisteema oluline, mis on uurimuse eesmärk ning mis inimeste vastustest edasi saab. Samuti asus kodulehel informatsioon üle-eestiliste kogumispunktide asukohtade kohta, mida visualiseeris Eesti kaart, millelt oli võimalik leida kogumispunkti täpne aadress. Veebilehe kujundus ühtis plakatite ja kogumiskastide kujundusega, et vastajatel oleks lihtne neid omavahel seostada.

Küsimustikule vastamise perioodi lõppedes laekus kokku 212 paberkandjal ankeeti ja 780 elektroonilist ankeeti, mida hakkasin puhastama (ptk 2.3., lk 27) ning millest moodustus lõplik valim 722 vastajaga.

Kogutud andmete analüüsimisel kasutasin mitmeid kirjeldava analüüsi meetodeid, mille abil on võimalik anda tulemustest hea ülevaade. Teostasin ühe- ja kahemõõtmelise analüüsi, mille tulemused esitasin sagedus- ja risttabelitena; vastuste jaotumise statistilisi erinevusi mõõtsin hii-ruut statistiku abil ja erinevuse tõenäosust hindasin tasemel $p < 0,05$. Tunnuste vahelisi seoseid mõõtsin korrelatsioonanalüüsi abil. Põhinedes Rootalule (2014), näitab tunnuste korrelatsioonikordaja nii kahe tunnuse vahelise seose suunda kui ka seose tugevust. Seosekordajaid kasutatakse kahe nominaal- või järjestustunnuse vahelise seose uurimiseks, mille leidmisel tuginetakse risttabelile (Rootalu, 2014). Töös olen kasutanud neid tulemusi, mille puhul $p < 0,05$ ehk vastused on jagunenud erinevalt ning saadud tulemusi saab üldistada.

Lisaks võrdlesin erinevate gruppide keskmisi hinnanguid. Tunnuste keskmised väärtused, rist- ja sagedustabelid olen säilitanud lisadena 4-6. Andmete töötlemisel ja analüüsimisel kasutasin programmi SPSS Statistics 26 ja Microsoft Excel.

Avatud küsimustele antud vastuseid olen analüüsinud kasutades kvantitatiivset sisu- ehk kontentanalüüsi meetodit. Kvantitatiivse sisuanalüüsi kaudu leidsin kategooriad. Loodud kategooriad annavad võimaluse edaspidiselt kogutud andmeid kvantitatiivselt võrrelda. Kategooriate esinemissagedust visualiseerisin sõnapilvena ning illustreerisin näidetega. Analüüsides vastajate arvamusi enne lastekaitsetöötajaga esimest kohtumist, formaliseerisin kvalitatiivsed vastused nelja kategooria alla: positiivne, neutraalne, negatiivne, puudub.

Tulemuste esitamisel olen kombineerinud kvantitatiivsed hinnangud ning lisanud näidetena vastajate vabalt lisatud selgitused ja põhjendused. Kirjeldavad tulemused olen esitanud joonistena ning kvantitatiivse sisuanalüüsi kategooriatest olen koostanud sõnapilved, nende vastuste visualiseerimiseks. Vastajate mõtete kinnitamiseks esitasin vastanute toodud tõlgendusi või nende osi ilma kirja pilti toimetamata.

2.6. Uurimuse eetilised probleemid ja lahendused

Lastekaitsetöötajaga kokku puutudes on pidanud pered vähemal või rohkemal määral laskma lastekaitsetöötaja oma perekonna ellu ning jagama temaga isiklikke lugusid. Sellise teema käsitlemisel oli minu kohus tagada vastajate heaolu. Eestkätt tagasin vastajatele anonüümsuse, et nad ei peaks kartma, et nende antud vastused ja hinnangud mõjutavad hilisemalt nende kontakti lastekaitsetöötajaga. Sotsiaaldemograafiliste küsimuste järgi ei olnud võimalik vastaja isikut tuvastada ning küsimustik ei suunanud vastajaid delikaatset informatsiooni avaldama.

Lisaks sellele pidin arvestama, et minu kui uurija roll mõjutab uurimuse läbi viimist. Näiteks mõjutab andmete kogumist – tulenevalt sellest, et olen ise töötanud lastekaitsetöötajana kohalikus omavalitsuses ning töötan lastekaitsevaldkonnas ka praegu, võivad lapsed ja nende lähedased, kes on minu kui lastekaitsetöötajaga kokku puutunud, tunda mitte soovi küsimustikule vastata või vastata üksnes valikvastustega. Üheks eetiliseks probleemiks pean ka seda, et kuna Eestis ei ole varasemalt sellisel kujul olnud võimalust seoses lastekaitsetööga oma arvamusi ja hinnanguid jagada, võib inimestel tekkida ootus, et nende antud infole järgneb kohe

midagi konkreetset – näiteks lastekaitsetöötaja, kelle osas on jagatud negatiivset infot, võetakse „vastutusele“. Selle ootuse maandamiseks teavitasin uurimuseks loodud kodulehel, et tegemist on magistritööga ning tulemustest lähtuvalt teen ettepanekuid lastekaitsetöö parendamiseks.

Töös kasutatav küsimustik ei sisaldanud tundlikke teemasid ja sellele vastamine oli vabatahtlik. Sellisel kaalutlusel ei pidanud eetika komitee luba uurimistöö läbiviimiseks vajalikuks.

2.7. Eneserefleksioon

Uurimistöö läbiviimine on olnud minu jaoks väga huvitav protsess – nii andemete kogumine, nende läbi töötamine, tulemused ning tulemuste ja teoreetiliste aluste süntees. Usun, et uurimistööst ilmnunud tulemused on kasulikud lastekaitsevaldkonnale ning kindlasti võtan need ise oma igapäevasesse töösse kaasa. Minu igapäevane töö Sotsiaalkindlustusametis sisaldab muuhulgas nii kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajate nõustamist üksikjuhtumite puhul kui ka uutele või pikalt eemal olnud lastekaitsetöötajatele mõeldud mentorlust, mille eesmärk on toetada lastekaitsetöötaja professionaalset arengut. Uurimistulemustest nähtub millisena näevad lastekaitsetööd lapsed ja lähedased, kes sellega kokku puutuvad, mis nende hinnangul toetab lastekaitsetöö protsessi ja tulemuslikkust ning mis takistab. Kindlasti plaanin neid teadmisi läbi oma tööülesannete viia kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajateni.

Minu jaoks oli väga silmiavardav tulemus see, kuivõrd paljud lapsed ja lähedased tunnevad lastekaitsetöötajate ja enda vahelist võimupositsioonide erinevust ning kuivõrd oluline on nende jaoks lastekaitsetöö läbipaistvus – see on oluline teadmine, mida teadlikult jälgida ning püüelda järjest enam läbipaistva lastekaitsetöö protsessi poole.

Positiivselt üllatav oli, et niivõrd paljud vastajad soovisid oma lugu jagada ka pikemalt, vabas vormis. Neid lugusid sai palju ning kuigi ma neid selles töös mahu täitumise tõttu ei analüüsi, plaanin seda kindlasti teha. See on väga oluline kokku kogutud materjal, mille kaudu analüüsida vastajate kogemusi sisulisemalt. Nähes kõiki vastuseid ning pikemalt kirjutatud lugusid, sain kinnitust sellele, et nii lapsed kui lähedased tahavad võimalusel oma lugu või tagasisidet jagada.

Kindlasti oli oluline kogu uurimisprotsessi vältel jälgida, et minu seotus lastekaitsevaldkonnaga ei avaldaks mõju tulemuste analüüsimisele. Näiteks pidin teadvustama, et kuigi ma ei pruugi kõikide vastustega nõustuda, on kõik arvamused olulised ning minu roll ei ole neid vaidlustada.

3. TULEMUSED

3.1. Laste ja lähedaste vaheline kontakt lastekaitsetöötajaga

Uurides lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste hinnanguid lastekaitsetööle, selgitasin esmalt välja, mida arvasid vastajad lastekaitsetöötajatest enne esimest kohtumist. Küsimus oli ankeedis vabatahtlik ja sellele vastas 58% vastajatest.

Suhtumine lastekaitsetöösse enne esimest kontakti. Vastajate arvamused enne esimest kontakti jagunesid nelja gruppi, mis moodustusid nende antud vastuste formaliseerimisest – positiivne, negatiivne, neutraalne ja vastus puudus. Küsimusele vastanutest 49% suhtus lastekaitsetöösse enne esimest kohtumist positiivselt ja 41% negatiivselt. Vastustest koostasini kategooriad, mille esinemissagedust visualiseerin sõnapilvena (joonis 3) – mida suurem oli kategooria esinemissagedus, seda suuremalt on see kujutatud sõnapilves. Vastused väljendavad ühelt poolt vastajate ootusi ja lootusi lastekaitsetöötajatele – lootus lapsekesksusele, ootus abi ja toetust saada ning leida lahendusi. Teiselt poolt väljendavad vastused hirmu ja teadmatust lastekaitsetöö suhtes. Hirmu kirjeldati kui kartust lastekaitsetöö ees, kuid ka hirmu lapse perest eraldamise ees. Teadmatuse all oli mõeldud tundmatust, mida lastekaitsetöö endaga kaasa toob.

Joonis 3. Vastajate arvamused enne lastekaitsetöötajaga kohtumist.

Vanemad lootsid, et lastekaitsetöötaja käest saab abi ning lastekaitsetöötajad on lapsekesksed. Näiteks on märkinud üks vanem „*Lootsin, et sellest üksusest saab abi lapsega seonduvate probleemide lahendamisel*“. Lastekaitsetöötajas loodeti näha koostööpartnerit, kellega koos leida lahendusi: „*Arvasin, et lastekaitsetöötaja on koostööpartner. Hoiab kursis ja jagab tööks lapsega vajalikku infot ning aitab koostöös leida lapse jaoks parimad lahendused*“. Mitmed lapsed nägid samuti enne lastekaitsetöötajaga kohtumist temas võimalikku abistajat: „*Ma arvasin et nad saavad muuta mu elu või kui mitte seda ss mind aidata*“.

Ligi neljandik vastajatest tundis enne lastekaitsetöötajaga kohtumist hirmu või nad uskusid, et lastekaitsetöötaja eraldab lapse perest: „*Ütlen ausalt, et olin hirmul. Kartsin, et iga pisimagi vea puhul võin oma lastest ilma jääda. Põhjust selleks tegelikult küll pole aga ma ei olnud midagi positiivset lugenud/kuulnud nendega kokkupuudetest*“. Hirm väljendus ka laste vastustes: „*Muretsesin, et äkki võib midagi valesti minna kuna mul kästi sinna minna*“.

Vanemate hirmule andis tooni teadmatus: „*Pigem oli selline hirm, et mida nad vaatavad, mida hindavad, mis peab olema tehtud, mida võib öelda ja mida ei peaks... valdav tunne oli teadmatus ja ärevus selle ees, mis toimuma hakkab*“. Üks vanem kirjeldas teadmatus kui kartust sattuda jamasse: „*Küllap arvasin neist nii nagu enamik inimesi arvab politseinikest - et toovad mulle ainult jama ja karistusi kaela, mitte ei aita mind*“.

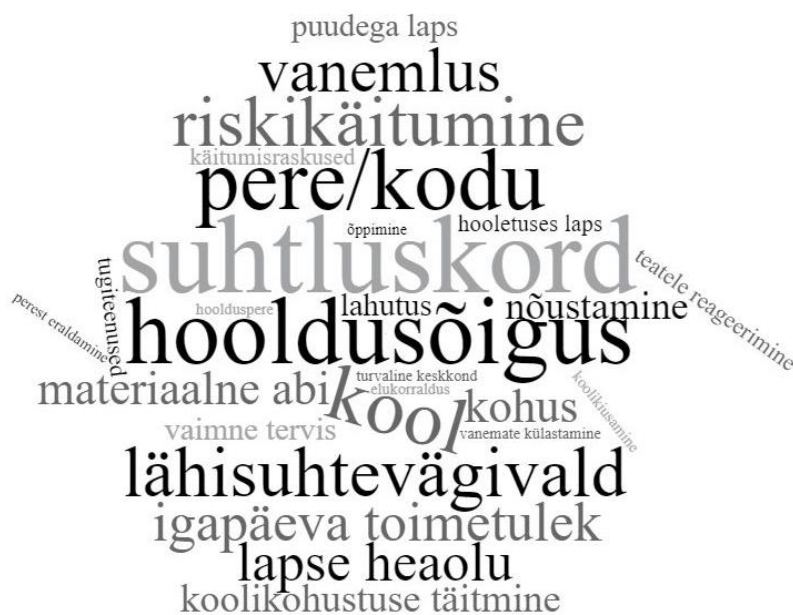
Nii lapsevanemate kui ka laste kirjeldatud vastustest oli näha, et lastekaitsetöötajaid nähti kui ametnikke, kellel on palju võimu. Näiteks tundis üks lapsevanem kartust, sest lastekaitsetöötaja puhul on tegemist võimuesindajaga: „*Kartsin, kuna tegu on siiski nõ võimu esindajaga, kes tegeleb nõ probleemsete peredega, aga meie ju pole.*“ Samuti tõi välja üks laps, et lastekaitsetöötajatel on suur võim: „*Ma arvasin, et neil on väga suur võim ja kui juhtumid nendeni jõuavad, siis on midagi väga tõsist ja asi läheb nn rangeks*“.

Analüüsist selgus, et enne lastekaitsetöötajaga kohtumist on laste seas kõige rohkem neid, kelle arvamus on enne esimest kohtumist negatiivne (40%) ning vanemate seas on kõige rohkem neid, kelle arvamus enne esimest kohtumist positiivne (50%). Siinjuures ilmnes, et arvamus enne lastekaitsetöötaja kohtumist mõjutas lastekaitsetöötajaga kontaktivõttu – need, kellel oli algselt positiivne arvamus lastekaitsetööst, pöördusid enam oma initsiatiivil lastekaitsetöötaja poole, kui negatiivse eelarvamusega vastajad ($\chi^2=35,238$; $p=0,000$).

Lastekaitsetöötajaga suhtlemise teemad. Järgnevalt selgitasin välja, millisel teemal vastajad lastekaitsetöötajaga varasemalt suhtlesid või küsimustikule vastamise hetkel suhtlevad. Vastuseid sain 86% vastajatest. Ülejäänud ei soovinud lastekaitsetöötajaga suhtlemise teemat täpsustada, jättes küsimuse vastamata või kirjutades vastuseks „lapsed/laste teemal“.

Vastajate poolt kirjutatud teemad kategoriseerisin ning need on kuvatud sõnapilvena (joonis 4). Kõige enam suhtlesid vastajad lastekaitsetöötajaga erinevatel kooliga seotud teemadel – kool, õppimine, koolikohustuse täitmine, koolikiusamine. See selgitab, miks oli kontakti alustamisel märgitud arvukalt vastust „Muu“, mis sisaldas muuhulgas haridusasutuse poolset lastekaitsetöötaja kaasamist (joonis 2, lk 29).

Enamesinevad olid ka suhtluskord ja hooldusõiguse teemad, mis annavad selgitust sellele, et kontaktivõtjaid oli enamvähem võrdselt lapse lähedaste ja lastekaitsetöötajate hulgas. Lisaks pere ja kodu, lapse riskikäitumise, lähisuhtevägivalla ja vanemluse teemad.

Joonis 4. Vastajate teemavaldkond lastekaitsetöötajaga suhtlemisel.

Kooliteemadest kirjutati näiteks koolikohustuse täitmisest: „*Oma puberteetikust lapse koolis mittekäimine on hetkel põhiline teema, ilmselt homme hakkame lahkama mu poja järjekordset "nalja"*“. Kooliga seonduvast kirjutasid ka paljud lapsed: „*Minu koolist puudumised olid suurimaks probleemiks*“.

Suhtluskorra teemadel suhtlesid lastekaitsetöötajaga valdavalt lapsevanemad. Peamiselt tõid nad välja, et arutatakse last puudutavat suhtluskorda ning lahendatakse omavahelisi konflikte: „*Suhtlesin laste jagamise ja konflikti lahendamise teemal peale lahkuminekut ja väiksema lapse sündi*“. Siiski tõid seda teemat välja ka lapsed: „*Mul tekkisid käitumise ja eneseväljenduse probleemid seoses vanemate tülide ja lahutusega*“.

Lisaks esinesid teistest enam ka pere ja kodu teemad: „*Arutame kõik küsimused, mis puudutavad lapse koolis käimist, lapse emotsionaalset toetust ja heaolu. Pereteemad*“. Üks lapsevanem on tundnud, et on saanud lastekaitsetöötajalt kohtumisteks hinnangu: „*Lastekaitse arvab, et meie pere on abivajav pere, et me ei saa hästi hakkama*“.

Lapsevanemad kirjeldasid, et suhtlevad peamiselt suhtluskorra ja hooldusõiguse teemadel ning lapsed puutusid lastekaitsetöötajaga peamiselt kokku erinevatel kooli puudutavatel teemadel. Lisaks suheldi erinevate tugiteenuste ning abi saamise võimaluse teemadel.

Küsimustikule vastamise hetkel on lastekaitsetöötajaga endiselt kontaktis üle poole vastajatest (62%). Vähemalt kord kuus suhtleb lastekaitsetöötajaga 26% vastajatest ning 36% suhtlevad, kuid harvem kui kord kuus. Kolmandik (38%) vastajatest hindavad, et nad on küsimustikule vastamise hetkeks lastekaitsetöötajaga suhtlemise lõpetanud ning 10% on suhtlemise lõpetanud enne 2016. aastat. Analüüsist selgub, et vastajad, kelle suhtlemine kestab, on läbivalt hinnangutes positiivsemad, kui vastajad, kelle suhtlemine on lõppenud. Vastajad, kelle suhtlemine lastekaitsetöötajaga on lõppenud, hindavad kõige enam, et olukord jäi samaks ning need, kelle suhtlemine veel kestab, hindavad kõige enam, et olukord on läinud lastekaitsetöö käigus paremaks ($\chi^2=24,183$; $p=0,000$).

3.2. Hinnangud Eesti lastekaitsetööle

Edasi said vastajad hinnata erinevaid väiteid lastekaitsetöö kohta. Eeldades, et kõigil vastajatel ei pruugi olla selget hinnangut kõikidele esitatud väidetele või väide ei käi nende kohta, lisasin võimaluse vastata „ei oska/ei saa hinnata“. Joonis 5 annab ülevaate väidetele antud hinnangutest. Joonis ei sisalda hinnangut „ei oska/ei saa hinnata“, et kuvada nende arvamuste jaotus, kes on andnud väitele hinnangu.

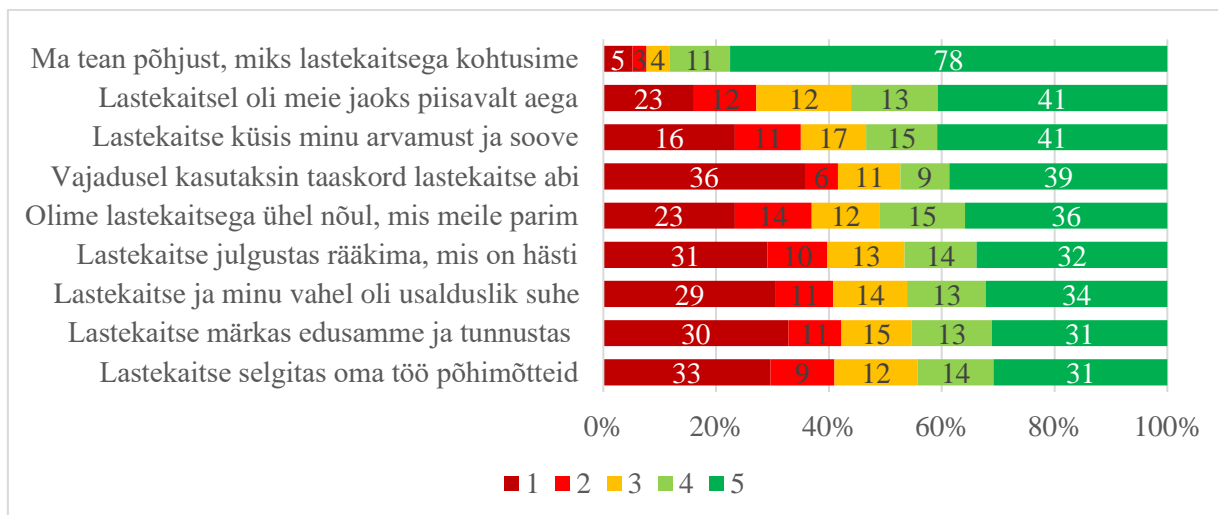
Kõige enam ei osatud hinnata seda, kas lastekaitsetöötaja märkas nende edusamme ja tunnustas selle eest (16%). Samuti oli jäetud teistest rohkem hindamata väidet, et lastekaitsetöötaja julgustas rääkima sellest, mis on hästi (11%).

Kõige rohkem nõustuti väitega, et teati põhjust, miks lastekaitsetöötajaga kohtuti (88%). Lisaks sellele nõustusid enam kui pooled vastanud sellega, et lastekaitsetöötajal oli vastanute jaoks piisavalt aega (56%), lastekaitsetöötaja küsis nende arvamust ja soove (53%) ning oldi lastekaitsetöötajaga ühel nõul selles, mis on neile parim (51%). Kõige vähem nõustuti sellega, et lastekaitsetöötaja märkas vastaja edusamme ning tunnustas selle eest (45%) ning et lastekaitsetöötaja selgitas oma tööpõhimõtteid (44%).

Vastuste puhul esines palju polaarsust. Eriti esines seda järgmiste väidete puhul: „lastekaitsetöötaja ja vastaja vahel oli usalduslik suhe“; „lastekaitsetöötaja märkas edusamme ja tunnustas selle eest“ ning „lastekaitsetöötaja selgitas oma töö põhimõtteid“. Nende väidetega nõustujad ning mittenõustujad jagunesid peaaegu võrdselt ning välja toodud väidetega nõustumise ja mitte nõustumise vahe oli vaid 3–5%.

Vaadeldes erinevusi laste, vanemate ja sugulaste vahel, selgus, et enamiku väidete puhul on statistiliselt oluline erinevus (v.a. väide „ma tean põhjust, miks lastekaitsega kohtusime“, millega nõustuti läbivalt kõige rohkem). Selgus, et lapsed nõustuvad kõige enam sellega, et lastekaitsetöötaja küsis tema arvamust ja soove (66%). Kõige vähem nõustuvad lapsed sellega, et lapse ja lastekaitsetöötajate vahel oli usalduslik suhe (53%).

Lapsevanemad ja sugulased nõustuvad kõige enam sellega, et lastekaitsetöötajal oli nende jaoks piisavalt aega (vastavalt 54% ja 55%). Lapsevanemad nõustuvad kõige vähem sellega, et lastekaitsetöötaja märkas nende edusamme või tunnustas (40%) ning sugulased sellega, et lastekaitsetöötaja oleks selgitanud oma tööpõhimõtteid (37%). Vajadusel on taaskord kõige enam valmis lastekaitsetöötaja abi kasutama lapsed ning vähema kui 6 klassi haridusega ja põhiharidusega vastajad. Kõige vähem on vajadusel uuesti valmis lastekaitsetöötaja poole pöörduma pigem sugulased ning kõrgharidusega vastajad.

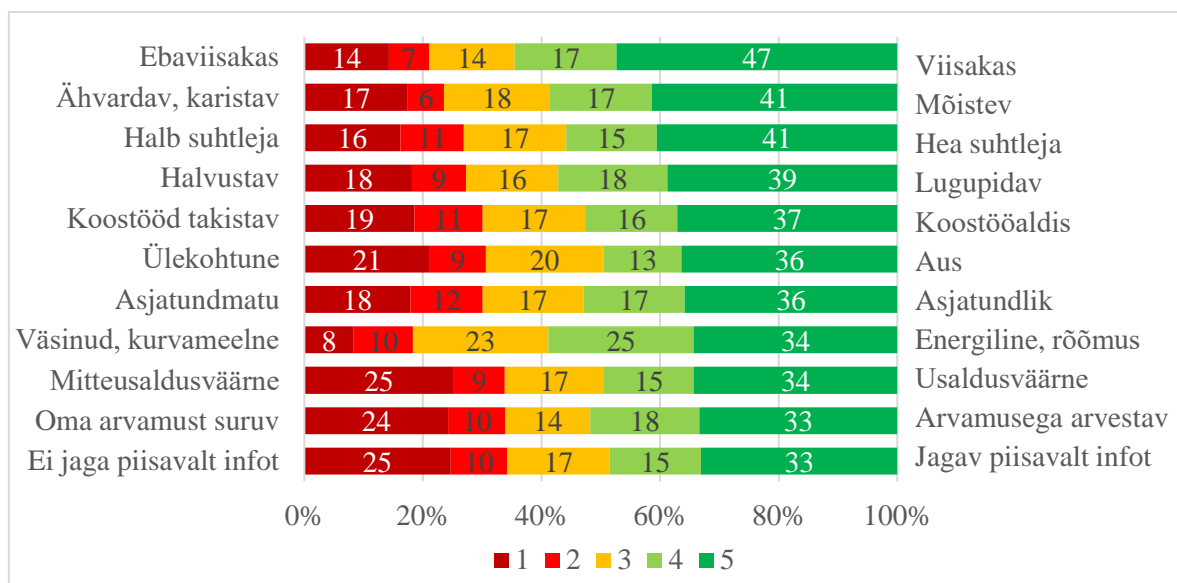
Joonis 5. Vastanute hinnangud Eesti lastekaitsetöölle (skaala 1 – pole üldse nõus, ..., 5 – täiesti nõus). Märkus: joonisel ei kajastu hinnangud „ei oska/ei saa vastata“.

Analüüsides hinnanguid vastajate haridustasemest lähtudes selgus, et kõrgharidusega vastajad nõustuvad väidetega oluliselt vähem, st on lastekaitsetöö suhtes kriitilisemad kui madalama haridustasemega vastajad. Seda esines rohkem kui poolte väidete puhul. Kõige enam ei tunne tunnustamist ja edusammude märkamist kõrgharidusega vastajad. Kõige madalama haridustasemega vastajad nõustusid läbivalt rohkem esitatud väidetega. See võib aga tuleneda sellest, et nende vastajate puhul on tegemist ainult lastega ning lapsed on läbivalt andnud väidetele kõrgemad hinnangud, kui vanemad või sugulased (lisa 4).

3.3. Hinnangud Eesti lastekaitsetöötajatele

Lastekaitsetöoga kokku puutunud lastel ja lähedastel oli küsimustikule vastates võimalik hinnata oma kogemuse põhjal lastekaitsetöötajat. Vastajatel oli võimalik seda teha ette antud üheteistkümne tunnuse põhjal polaarsel skaalal (nt 1 – täiesti ülekohtune, ..., 5 – täiesti aus). See küsimus oli kohustuslik ning vastajatel ei olnud võimalik valida varianti „ei oska/ei saa hinnata“ ning seega on hinnangu andnud kõik vastajad.

Kõige rohkem nõustuti sellega, et lastekaitsetöötaja on viisakas (65%) ning kõige vähem, et lastekaitsetöötaja on väsinud ja kurvameelne (18%). Rohkem hinnati lastekaitsetöötajaid positiivselt, kui negatiivselt (joonis 6). Joonise järgselt esitan lastekaitsetöötaja positiivse ja negatiivse profiili, mis kujunesid vastavalt väärtuste 4 ja 5 ning 1 ja 2 liitmisel.

Joonis 6. Vastajate hinnangud nendega kokku puutunud Eesti lastekaitsetöötajatele.

Lastekaitsetöötaja positiivne profiil. Kõige enam peeti lastekaitsetöötajat viisakaks (65%) ning kohe järgnevalt energiliseks ja rõõmsaks (59%) ning mõistvaks (59%). Mõnevõrra vähem hinnati, et lastekaitsetöötaja on lugupidav (57%) ja hea suhtleja (56%). Positiivsetest tunnustest nõustuti kõige vähem sellega, et lastekaitsetöötajad jagavad piisavalt infot (nõustujaid 48%).

Vaadeldes hinnanguid vastajate jaotuses (vanem, laps, sugulane), selgus, et lapsed peavad kõige enam lastekaitsetöötajaid viisakaks, millega nõustus 76% lastest. Järgnevalt hindavad lapsed, et lastekaitsetöötaja on mõistev (70%). Kõige vähem nõustuvad lapsed sellega, et lastekaitsetöötaja jagab neile piisavalt infot (väitega nõustujaid 57%) ning et lastekaitsetöötaja on usaldusväärne (60%).

Sarnaselt lastega hindavad ka lapsevanemad ja sugulased kõige enam lastekaitsetöötajaid viisakateks (60%), millele järgneb kohe energilisus nii lapsevanematel kui ka sugulastel (vastavalt 55% ja 52%). Kõige vähem tunnevad nad, et lastekaitsetöötaja jagab neile piisavalt infot ning on usaldusväärne, millega nõustuvad vähem kui pool vanematest (46%) ning sugulastest (36%).

Enam kui pool lastest (67%) on hinnanud, et lastekaitsetöötaja on asjatundlik, kuid samaga on nõustunud vähem kui pooled vanemad (47%) ja sugulased (42%). Koostööaltiks peavad lastekaitsetöötajat enam kui pooled lapsed (65%), kuid vähem kui pooled vanemad (48%) ja

sugulased (40%). Vaadeldes hinnanguid haridustasemetega järgi, ilmnes, et kõige positiivsemalt hindavad lastekaitsetöötajad madalama haridustasemega vastajad ja lapsed (lisa 5).

Lisaks polaarsele skaalale oli vastajatel võimalus vabas vormis avatud küsimuse vastusena kirjutada ka täpsemalt, mis neile lastekaitsetöötaja puhul meeldis ning mis ei meeldinud. Peaaegu pooled vastajad (49%) kasutasid võimalust, et kirjeldada täpsemalt, mis neile lastekaitsetöötaja juures meeldis. Joonisel 7 on kujutatud uurimuses osalejate vastustest moodustatud kategooriate esinemissagedus, ehk omadussõnad, mida vastajad kirjeldasid. Kõige olulisem oli vastajate jaoks see, et neid kuulatakse ning et lastekaitsetöötaja on abivalmis. Lisaks väärtustati lastekaitsetöötaja mõistmist ja sõbralikkust.

Joonis 7. Vastajate kirjeldused, mis neile lastekaitsetöötaja juures meeldis.

Kõige rohkem vastanuid kirjeldasid, et neile meeldis, kui lastekaitsetöötaja neid kuulas: „*Ta on supper naine. Suunab, kuulab, annab nõu. Vahest helistan talle ise ka, kui oma aju ei taha minuga koostööd teha. Kuulab ära ja annab alati nõuandeid ja soovitusi*“. Vanemate jaoks oli oluline, et nad saaksid rääkida ja et neid kuulatakse, mida näitavad ka järgmised vastused: „*kuulab kenasti ära, toetab jutuga, julgustab rääkima*“ ning „*Tal oli aega kuulata ja leida parim lahendus probleemile*“. Lastekaitsetöötaja kuulamisoskust hindasid ka lapsed: „*Ta tundus mõistev ja kuulas lõpuni kõik, mis mul öelda oli*“.

Vastajad tõid sagedamini välja ka lastekaitsetöötaja abivalmiduse: „*Töötaja oli äärmiselt abivalmis ja toetav. Sain aru, et tema jaoks ei olnud olukord esmakordne ning ta oskas pakkuda*

lahendusi“, mille juures oli olulisel kohal ka vastutulelikkus: „*Ta oli väga abivalmis, sihikindel koos minuga, et asi ilusti lõpuni viia. Ta tuli mulle alati vastu, kui mul mingi mure oli ja aitas kõik korda saada. Ta oli väga tolerantne, rõõmsameelne*“.

Laste jaoks oli lisaks abivalmidusele oluline ka lastekaitsetöötaja sõbralikkus: „*Ta on sõbralik ja mõistev ja aitab nii kuidas võimalik*“ ja „*Ta oli aus ja sõbralik, abivalmis ja minu vajadustega arvestav*“.

Kolmandal kohal sageduselt oli lastekaitsetöötaja mõistev suhtumine – oluline oli, et lastekaitsetöötaja päriselt mõistab ja saab aru: „*Meeldib, kui lastekaitsetöötaja päriselt ka aru saab/endale selgeks teeb, mis probleem lapsel on ning pakub välja erinevaid lahendusi*“. Vanemad hindasid lastekaitsetöötaja mõistmise juures muuhulgas ka oskust luua sobiv keskkond: „*Ta oli lahke ja arusaaja - nägi, et mul oli kohtumise alguses ebamugav ja ta oskas luua sõbraliku õhkkonna, kus oli väga meeldiv vestelda*“. Laste jaoks oli samuti see tunne, et neid mõistetakse, oluline: „*et ta saab minust aru, kui mul on mõni mure või midagi muud*“.

Oluliselt väärtustati koostööd ja vanematele ning lastele osalustunde pakkumist. Vanemad tõid välja, et lahenduste otsimises tehakse seda koostöös tema endaga: „*Ta on alati minu ja mu laste jaoks olemas. Toetab, jõustab, otsib koostöös minuga lahendusi*.“ ning et vanemat peeti oma elu eksperdiks: „*See, et ta pidas mind oma elu eksperdiks ja toetas mind oma lapsele parimat pakkuma*“. Samuti oli vanemate jaoks oluline, et ta tunneb ennast usaldatu ning võrdväärse partnerina: „*Mulle meeldib lastekaitsetöötaja juures see, et ta usaldab mind ja, mina teda, ta on 100% usaldusväärne*“.

Laste jaoks oli osalustunne väga olulise tähtsusega. Näiteks tõid lapsed välja, et nende arvamusega arvestati: „*See, et kysis minu arvamust ja arvestas sellega nii palju kui võimalik*“ ning et neil oli võimalik ise otsustada: „*Tema otsekoheus ning mõistev suhtumine. Ta ei surunud oma mõtteid peale, vaid lasi mul ise mõelda ja otsustada*“.

Laste jaoks on positiivne lastekaitsetöötaja viisakas ja mõistev ning neile meeldis lastekaitsetöötaja puhul enam nende sõbralikkus ja kuulamisoskus. Lapsevanemate jaoks on positiivne lastekaitsetöötaja viisakas ja energiline ning neile meeldis lastekaitsetöötaja puhul nende abivalmidus, kuulamisoskus ja mõistmine. Sugulaste jaoks on sarnaselt vanematega

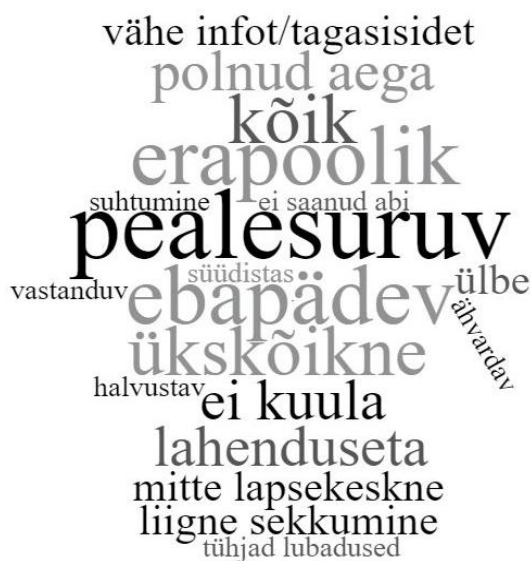
positiivne lastekaitsetöötaja viisakas ja energiline, ning neile meeldib lisaks lastekaitsetöötaja meeldiv olek, kuulamisoskus, see, kui nende jaoks on piisavalt aega ning töötaja on viisakas.

Lastekaitsetöötaja negatiivne profiil. Kuigi positiivsete tunnuste osakaal oli suurem, hinnati lastekaitsetöötajaid ka negatiivsete tunnustega. Näiteks kolmandik vastajatest tundis, et lastekaitsetöötaja ei jaga piisavalt infot, lastekaitsetöötaja surub oma arvamust peale ning ei ole usaldusväärne (kõigi väidete puhul 34%).

Vaadeldes hinnanguid vastajate rolli (laps, vanem, sugulane) järgi, selgus, et iga viies laps peab lastekaitsetöötajat oma arvamuse peale surujaks (20%). Lapsed hindavad, et lastekaitsetöötaja ei jaga piisavalt infot ning on ebausaldusväärne (18%). Vanemad hindavad, et lastekaitsetöötaja ei jaga piisavalt infot (40%) ning sugulased, et lastekaitsetöötaja ei ole usaldusväärne (48%).

Vaadeldes vastajaid haridustaseme järgi, on näha, et mida kõrgema haridusega vastaja, seda negatiivsemalt ta lastekaitsetöötajat hindab. Pooled kõrgharidusega vastajad tunnevad, et lastekaitsetöötaja ei jaga piisavalt infot (50%) ning suruvad oma arvamust peale (46%) (lisa 5).

Uurides põhjalikumalt, mis inimestele lastekaitsetöötaja juures nende kogemuse põhjal ei meeldinud, olid valmis sellest kirjutama pea pooled vastajatest (47%). Vastajate kirjeldustest ilmnes, et kõige sagedamini ei meeldinud neile see, kui lastekaitsetöötaja oma arvamust peale surub, kui ta on erapoolik või tekib tunne, et lastekaitsetöötaja ei ole piisavalt pädev. Joonisel 8 on koondatud omadused, mis vastajatele lastekaitsetöötajate juures kõige enam ei meeldinud.

Joonis 8. Vastajate kirjeldused, mis neile lastekaitsetöötaja juures ei meeldinud.

Vanemad tundsid, et lastekaitsetöötaja keskendub üksnes oma arvamusele, mida ilmestavad järgmised näited: „*Oma arvamust peale suruv olek. Nagu oleks ainult tema teadlik, mis minu lapsele kõige parem on!*“ ja „*Et surub oma tahtmist peale ja ei kuula inimese probleemi lõpuni ning on vanas olukorras kinni*“. Samuti tundsid lastekaitsetöötaja-poolset oma arvamuse peale surumist lapsed: „*Mind ei kuulatud ära, suruti oma arvamust peale*“ või „*See, et ta surub oma arvamust peale ja ei jaga piisavalt infot*“.

Sageduselt järgmisena kirjeldati lastekaitsetöötaja ebapädevust, mille all mõeldi peamiselt mõne oskuse puudumist. Näiteks toodi välja, et lastekaitsetöötaja ei mõista probleemi ning ei oska lahendusi pakkuda: „*Ebapädev. Ei saa probleemide olemusest aru ja ei suuda luua suuremat pilti saadud infost. Ei oska lahendusi pakkuda*“. Samuti toodi välja seaduse ja võimaluste tundmise oskuse puudumist: „*Puudub probleemida lahendus oskus. Julgus probleemide lahenduseks puudub. Ebapädev, seadusi ei tunne või lihtsalt ignoreerib. Suhtlusoskus puudub*“ ja „*Oskustest, juriidilistest teadmistest ja initsiatiivist jäi puudu*“.

Järgnevalt toodi välja lastekaitsetöötaja erapoolikut suhtumist, mida heitsid ette valdavalt lapsevanemad. Ligi kaks kolmandikku (64%) nendest, kes pidasid lastekaitsetöötajat erapoolikuks, tegelesid suhtluskorra või hooldusõiguse teemaga.

Erinevate vastajate hinnangul oli lastekaitsetöötaja ühte vanemat pooldav, olenemata vanema soost: „*Ei meeldi just see, et tunnen lapse ema poole kaldu olevat ehk siis alati ema pooldav, teda kaitsev*“ või „*Üleolev, lapse isa poole kaldu ja lapse huvisid mittearvestav. Kohatud märkused, mitte erapooletu*“. Lapsed valdavalt erapoolikkust ei tundnud, kuid ühe lapse hinnangul oli lastekaitsetöötaja pigem ema, kui tema poolt: „*Tema hoiak/suhtumine. Ta ei veendnud mind ära, ei arvestanud minu arvamusega. On kogu aeg ema poolt*“.

Lisaks eelnevale tõid vastajad välja, et lastekaitsetöötaja ei kuula nende arvamust. Üks vanem selgitas, et tema pakutud lahendusi ei kaalutud: „*Lastekaitsetöötaja süüdistas kõigis probleemides perekonda, kuigi ma ise pöördusin abi saamiseks nende poole. Ma pakkusin variante mida nad isegi ei kaalunud*.“ ning üks laps tundis, et ta soove ei kuulatud „*Lastekaitsetöötaja ei kuulanud minu arvamusi ja soove*“.

Samuti tundsid lapsed, et lastekaitsetöötajal ei olnud nende jaoks aega: „*Ta ei osanud suhelda ja ta polnud mitte kunagi olemas kui mul teda vaja oli*“ ning „*Ei suhtle minuga eriti ja tal ei ole minu jaoks aega*“.

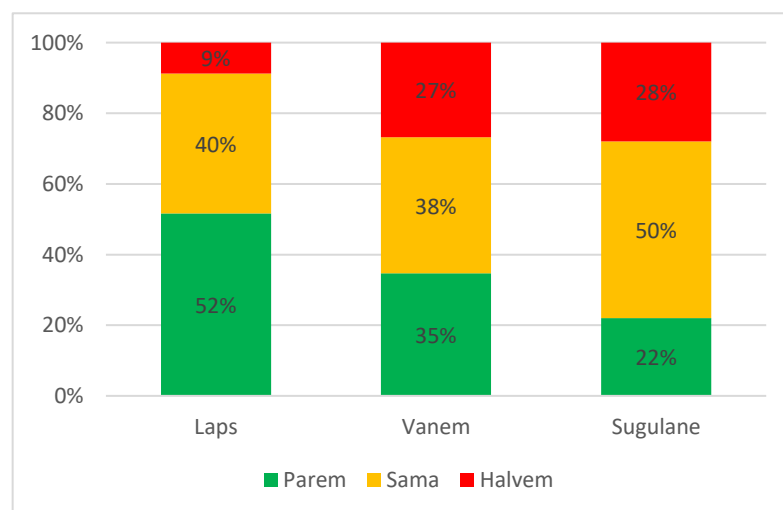
Lisaks kordusid vastused, milles toodi välja, et lastekaitsetöötaja ei süvene või tal on juhtumist ükskõik. „Inimene ei süvenenud absoluutselt lapse heaolusse. Jälgitakse mingit protokoll, mis näeb ette, et peab midagi halba juhtuma“. Sarnaselt väljendas oma kogemust ka üks laps: „Mu lastekaitse ei jaganud infot ja ei tegelenud minu arust enda tööga piisavalt“.

Vanemad võrdlesid lastekaitsetööd kriminaaluurimisega: „Lastekaitse uurimise all olemine on sama mis kriminaaluurimise all olemine.“ ning tundsid, et neil tuleb tõestada oma piisavalt head vanemlust: „Meid oli veel enne kohtumist surutud kindlasse halvustavasse raami ning tõestamine, et kõik ei ole sugugi nii, nagu meile ette maalitakse, oli tohutult raske.“.

Laste jaoks on negatiivne lastekaitsetöötaja see, kes surub oma arvamust peale, ei kuula laste arvamust, ei jaga neile piisavalt infot ning on ebausaldusväärne. Lapsevanematele ei meeldi see, kui lastekaitsetöötaja ei jaga nende hinnangul piisavalt infot, kui töötaja oma arvamust peale surub, kui ta ei süvene, on erapoolik või ebapädev. Sugulaste jaoks on negatiivne, kui lastekaitsetöötaja ei ole usaldusväärne, kui tal ei ole piisavalt aega ning ta on ebapädev.

3.4. Lastekaitsetöö tulemuslikkus

Selgitamaks välja, millist mõju avaldas lastekaitsetöö perele, uurisin vastajate käest, kuidas on nende jaoks olukord lastekaitsetöö käigus muutunud. Vastajad said hinnata, kas olukord on parem, halvem või on jäänud samaks. Tulemustest selgub, et 39% vastajatest arvas, et olukord läks peale lastekaitsetöötajaga kohtumist paremaks. Lastekaitsetöö käigus läks olukord halvemaks 21% vastaja hinnangul ning 40% vastajate jaoks jäi olukord samaks (joonis 9).

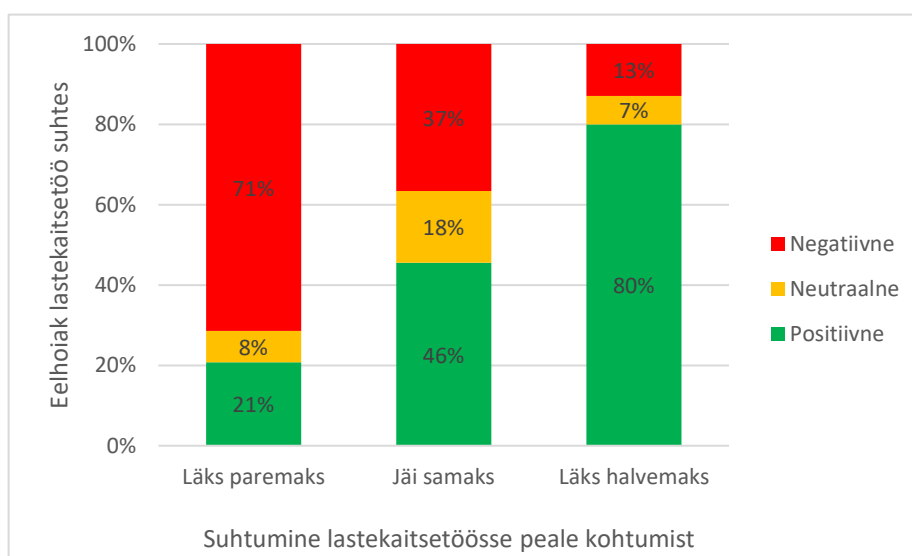
Joonis 9. Vastajate hinnang, kuidas on olukord lastekaitsetöö käigus muutunud.

Selgus, et kõige enam näevad lastekaitsetöö käigus olukorra paranemist lapsed (52%), seejärel vanemad (35%) ning sugulased (22%). Olukorra halvenemist tundsid kõige enam sugulased (28%) ning lapsevanemad (27%). Lastest tundis olukorra halvenemist 9%. Seda, et olukord jäi lastekaitsetöö käigus samaks, hindasid kõige enam sugulased (50%), seejärel lapsed (40%) ning vanemad (38%).

Lisaks sellele, kuidas on olukord vastajate jaoks muutunud, uurisin küsimustiku kaudu ka seda, kuidas on muutunud vastajate arvamus lastekaitsetöötajatest. Võrreldes sellega, milline oli arvamus lastekaitsetöötajatest enne esimest kohtumist, on 39% vastajate jaoks arvamus paranenud. Kolmandiku (32%) vastajate jaoks on arvamus võrreldes varasemaga halvenenud ning 29% vastajate hinnangul on see jäänud samaks.

Nendest vastajatest, kes hindasid, et lastekaitsetöö käigus on arvamus lastekaitsetöötajatest paranenud, oli 71% neid, kes küsimustiku alguses kirjeldasid arvamust lastekaitsetöötajate kohta enne esimest kohtumist negatiivselt. Vastajate puhul, kelle arvamus lastekaitsetöötajast oli enne esimest kohtumist positiivne (21%), paranes see veelgi.

Nendest vastanutest, kes hindasid, et arvamus lastekaitsetöötajatest on lastekaitsetöö käigus halvenenud, oli 80% neid, kelle arvamus lastekaitsetööst oli varasemalt, enne esimest kohtumist, positiivne (joonis 10).

Joonis 10. Vastajate arvamus lastekaitsetööst enne (positiivne/neutraalne/negatiivne) ja pärast (parem/sama/halvem) lastekaitsetöötajaga kohtumist.

Vastajatel oli võimalus soovi korral põhjendada oma hinnangut arvamuse muutumise osas. Näiteks vanem, kelle arvamus oli algselt lastekaitsetöötajate kohta negatiivne, põhjendas oma arvamuse paranemist järgnevalt: „*See konkreetne lastekaitse töötaja muutis kardinaalselt minu suhtumist, kuigi olen kuulnud ja ka ise kogenud eelnevalt ka teistsugust lastekaitse suhtumist*“.

Lapsevanem, kelle arvamus oli enne esimest kohtumist negatiivne, põhjendas arvamuse paranemist sellega, et eelarvamused olid pärit meediast või tuttavatelt: „*Eelnevalt olid lihtsalt eelarvamused, mida on kajastanud meedia või kuulnud tuttavatelt. Kuid minu reaalne ja otsene kokkupuude oli igati positiivne*“. Lapsevanem, kelle eelarvamus oli negatiivne, põhjendas arvamuse paranemist sellega, et tundis end toetatuna: „*Sain aru, et sealt saab abi, et keegi ei ründa, pigem pakutakse toetust ja kuulatakse ära, vajadusel otsitakse probleemile lahendust*“.

Üks laps põhjendas oma arvamuse paranemist sellega, et kuuldused ei vastanud reaalsusele: „*Kuna on olnud lastekaitsega kokkupuude, siis oskan öelda, et minu ootused ei vastanud reaalsusele, ootasin halvemat (nagu olin kuulnud). Tegelikult oli lastekaitsetöötaja väga tore ja lahke inimene, temaga oli kerge suhelda*“.

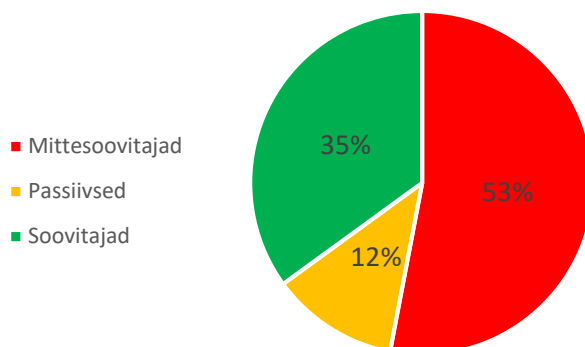
Lapsevanem, kelle arvamus lastekaitsetöötajatest oli enne esimest kohtumist positiivne, põhjendas oma arvamuse halvenemist sellega, et lastekaitsetöötajatel on suur võim ning töö on läbipaistmatu: „*Fakt on, et lastekaitsetöötajatel on tegelikult ebaproportsionaalselt suur võim, ja seda võimu lisandub neile järjest juurde. Samas ei vastuta nemad mitte millegi eest - vastutus oma laste eest lasub endiselt lapsevanematel. Võim ilma vastutuseta on väga ohtlik. Mina kardan lastekaitseametnikke, kuna võim oskamatuses kätes võib teha palju kurja, lõhkuda pered, hävitada inimesi. Nad muudavad toimikute sisu, eemaldades positiivseid tõendeid, nad teevad väga vähese infokillu põhjal väga suuri ja kaugeleulatuvaid järeldusi*“. Teise vanema algselt hea arvamus halvenes seetõttu, et lastekaitsetöötaja tundus tema suhtes ükskõikne: „*Nii ükskõikset inimest annab otsida*“.

Vanemate arvamuse halvenemise põhjuseks oli ka tunne, et nad ei saa abi: „*Abi ei saanud, mida lootsin. Vastuseks oli pidevalt, mina ei saa midagi teha*“ või kui neid ei kuulatud: „*Ei kuulanud mu muret või pisendas seda. Ei osanud hinnata laste seisukohti*“.

Laps, kelle arvamus oli algselt hea, põhjendas halvenemist sellega, et ei oldud tema poolt: „*Algul arvasin, et nad on rohkem laste poolt kuid nüüd peale kohtumisi arvan ma, et see kõik*

on vastupidi kuna minupoolt ei olda“ ning teine tundis, et tema jaoks ei olda olemas: „Mu lastekaitse polnud mitte kunagi olemas. Ma ei saanud abi, kui seda vajasin“.

Vastajad hindasid skaalal 0–10 kui tõenäoliselt nad soovitaksid oma tuttavale sama lastekaitsetöötaja poole pöörduda. Mittesoovitajad (vastajad, kes andsid hinnangu 0–6) moodustasid 53%, passiivsed (vastajad, kes andsid hinnangu 7–8) moodustasid 12% ning soovitajad (vastajad, kes andsid hinnangu 9–10)² moodustasid 35% (joonis 11).

Joonis 11. Vastajate tõenäosus soovitada tuttavale sama lastekaitsetöötaja poole pöörduda.

Lastest olid soovitajad 40%, lapsevanematest 50% ja sugulastest 26%. Peamised soovitajad olid need, kes hindasid, et olukord läks lastekaitsetöö käigus paremaks ning peamised mittesoovitajad need, kes hindasid, et olukord läks lastekaitsetöö käigus halvemaks.

3.5. Lastekaitsetöötaja profiili ja lastekaitsetöö tulemuslikkuse vahelised seosed

Uurimistulemustest selgusid statistiliselt olulised seosed, mis mõjutavad lastekaitsetöö tulemuslikkust ja omavahelist koostööd (lisa 6). Lapsed ja lähedased, kes hindasid, et lastekaitsetöö käigus on läinud olukord paremaks, hindasid, et lastekaitsetöötaja on viisakas ($\chi^2=260,337$; $p=0,000$), hea suhtleja ($\chi^2=299,876$; $p=0,000$) ja mõistev ($\chi^2=297,944$; $p=0,000$).

Lapsed ja lähedased, kelle hinnangul läks olukord lastekaitsetöö käigus halvemaks, hindasid, et vastaja ja lastekaitsetöötaja vahel puudus üksmeel ($\chi^2=342,155$; $p=0,000$) ja usalduslik suhe ($\chi^2=335,884$; $p=0,000$) ning nad tundsid, et lastekaitsetöötaja ei märganud nende edusamme

² Lõikepunktide määramisel järgisin Reichheld'i (2011) määratlust soovitusindeksi (*Net Promoter Score*) kasutamise osas, kes jaotab vastused sellisteks gruppideks.

ega tunnustanud neid ($\chi^2=275,236$; $p=0,000$). Sama avaldus ka aga vastupidi – need, kelle hinnangul oli üksmeel, usalduslik suhe ning kes tundsid, et neid tunnustati edusammude puhul, hindasid positiivselt ka lastekaitsetöö tulemuslikkust.

Tulemuslikkuse mõjutajaid oli veel mitmeid. Näiteks need, kes hindasid, et lastekaitsetöötaja küsib nende arvamust ($\chi^2=283,101$; $p=0,000$) ning lastekaitsetöötaja arvestab nende arvamusega ($\chi^2=297,660$; $p=0,000$), hindasid enam, et olukord läks lastekaitsetöö käigus paremaks. Küll aga hindasid vastajad, kelle hinnangul lastekaitsetöötaja nende arvamust ei küsinud või surus oma arvamust peale, et olukord on läinud halvemaks.

Lapsed ja lähedased, kes tundsid, et lastekaitsetöötaja jagab piisavalt infot ($\chi^2=314,852$; $p=0,000$) ning selgitab oma töö põhimõtteid ($\chi^2=208,609$; $p=0,000$) tundsid enam, et olukord on läinud lastekaitsetöö käigus paremaks. Samas aga need, kes tundsid, et neile ei jagata piisavalt infot või ei selgita oma lastekaitsetöö põhimõtteid, hindasid enam, et olukord on läinud halvemaks. Vastajad, kelle hinnangul on lastekaitsetöötaja asjatundlik, hindasid enam, et olukord läks lastekaitsetöö käigus paremaks ning vastupidi – need, kelle hinnangul oli töötaja asjatundmatu, läks olukord halvemaks ($\chi^2=321,381$; $p=0,000$).

Lapsed ja lähedased, kelle hinnangul olukord lastekaitsetöö käigus paranes, kirjeldasid lastekaitsetöötajat avatud küsimuste vastustes veel kui abivalmit, mõistvat, kuulajat, osalustunnet pakkuvat ning sõbralikku. Samuti ilmnes, et need, kes hindasid, et olukord läks lastekaitsetöö käigus paremaks, pöördusid enam vajadusel uuesti lastekaitsetöötaja poole ning vastupidi ($\chi^2=305,224$; $p=0,000$).

Lapsed ja lähedased, kelle hinnangul olukord lastekaitsetöö käigus halvenes, kirjeldasid lastekaitsetöötajat veel kui ebapädevat, erapoolikut, oma arvamust peale suruvat ning ükskõikset. Neist vastajaist, kes kirjeldasid, et neile ei meeldi lastekaitsetöö läbipaistmatus, nendest kolmandik (36%) hindas, et olukord läks lastekaitsetöö käigus halvemaks. Lastest ja lähedastest, kes kirjeldasid lastekaitsetöötaja võimukust, rohkem kui pool (55%) hindasid, et olukord läks lastekaitsetöö käigus halvemaks.

Lisaks selgusid mitmed koostööd soodustavad ja takistavad tegurid. Lapsed ja lähedased, kelle hinnangul oli lastekaitsetöötaja lugupidav ($\chi^2=874,377$; $p=0,000$), aus ($\chi^2=915,958$; $p=0,000$) ja asjatundlik ($\chi^2=952,234$; $p=0,000$), hindasid, et lastekaitsetöötaja on koostööaldis.

Koostööd mõjutas positiivselt ka see, kui vastajad kogesid, et lastekaitsetöötaja märkab nende tehtud edusamme ja tunnustab nende eest. Need, kelle hinnangul lastekaitsetöötaja ei tee seda, tundsid, et lastekaitsetöötaja ei ole koostööaldis. Need, kes tundsid, et neid tunnustatakse, hindasid positiivselt ka koostööaldisust ($\chi^2=464,486$; $p=0,000$).

Statistiliselt oluline seos ilmnis ka lastekaitsetöötaja ja vastajate vahelise usaldusliku suhte ning koostöö vahel. Vastajad, kes hindasid kõrgelt, et neil on lastekaitsetöötajaga usalduslik suhe, hindasid kõrgelt ka koostöö toimimist lastekaitsetöötajaga. Vastajad, kes hindasid usaldusliku suhte olemasolu väga madalalt, hindasid madalalt ka lastekaitsetöötaja koostöövalmidust ($\chi^2=614,853$; $p=0,000$). Usalduslikku suhet toetas see, kui lastekaitsetöötajal oli vastaja jaoks piisavalt aega ($\chi^2=463,826$; $p=0,000$).

Usaldusväärsus on seotud nii lastekaitsetöötaja asjatundlikkusega ($\chi^2=896,750$; $p=0,000$) kui ka informatsiooni jagamisega ($\chi^2=699,305$; $p=0,000$). Need, kes hindasid, et lastekaitsetöötaja on asjatundlik ning jagab piisavalt informatsiooni, hindasid kõrgelt ka lastekaitsetöötaja usaldusväärsusust. Lisaks ilmnis tugev positiivne seos usalduse ja üksmeele vahel ($r=0,83$) – mida suurem oli lastekaitsetöötaja ja vastaja vaheline usaldus, seda suurem oli üksmeel. Lisaks ilmnis usalduslikul suhtel statistiliselt oluline seos taaskordse abi küsimisega – usalduslikku suhet tundvad vastajad olid enam valmis vajadusel lastekaitsetöötaja poole uuesti pöörduma ($\chi^2=600,034$; $p=0,000$).

Taaskord vajadusel lastekaitsetöötaja poole pöördumist soodustas veel piisava info jagamine ($\chi^2=487,272$; $p=0,000$) ja üksmeel ($\chi^2=533,454$; $p=0,000$). Vastajad, kes tundsid, et lastekaitsetöötaja jagab neile piisavalt infot ning et nende vahelises suhtes on üksmeel, olid ka valmis vajadusel taaskord lastekaitsetöötaja poole pöörduma. Lisaks ilmnis positiivne seos ($r=0,66$) tunnustamise ja taaskordse pöördumise vahel – mida rohkem on lastekaitsetöötaja vastajaid tunnustanud, seda suurem on võimalus, et ta vajadusel pöördub taaskord lastekaitsetöötaja poole.

Ühele meelele jõudmist soodustas lastekaitsetöötaja-poolne julgustamine rääkida ka positiivsetest asjadest. Vastajad, keda lastekaitsetöötaja julgustas rääkima sellest, mis on hästi, olid ka rohkem lastekaitsetöötajatega ühel nõul selles, mis on vastajale või tema lapsele parim ($\chi^2=508,536$; $p=0,000$).

Selgus, et kõrgema haridustasemega vastajad olid lastekaitsetöötaja osas enam kriitilised, mida ilmestavad vastajate keskmised hinnangud (lisa 4, lisa 5). Näiteks vastajad, kelle hinnangul ei ole lastekaitsetöötaja piisavalt pädev, olid enamik kesk- ja kõrgharidusega (vastavalt 36% ja 38%). Need, kes hindasid, et lastekaitsetöötaja teadmised võiksid olla kõrgemad, olid enam kontaktis lastekaitsetöötajaga hooldusõiguse, suhtluskorra, lähisuhtevägivalla, lapse käitumise ning pere ja vanemluse teemadel.

Lastekaitsetöö tulemuslikkust ja koostööd mõjutasid väga mitmed tegurid, sh usaldusliku suhte olemasolu, lastekaitsetöötaja-poolne arvamuse küsimine, omavaheline üksmeel, piisav aeg suhtluseks, lastekaitsetöö läbipaistvus, töötaja võimukus. Usalduslikku suhet toetas see, kui suhtlemiseks oli piisavalt aega, vastaja tunne, et talle jagatakse piisavalt infot, lastekaitsetöötaja oli vastaja jaoks asjatundlik. Usalduslik suhe, omavaheline koostöö ja tulemuslikkus soodustasid valmisolekut tulevikus vajadusel uuesti lastekaitsetöötaja poole pöörduma.

3.6. Uurimuses osalejate soovitusel lastekaitsetöötajatele

Selgitamaks välja, milline võiks laste ja lähedaste hinnangul lastekaitsetöö olla, oli vastajatel võimalik anda soovitusi lastekaitsetöötajale või lastekaitsetööle üldiselt. Sellele vastas 54% vastajatest. Kõige rohkem soovitati lastekaitsetöötajal olla lapsekeskne, huvituda juhtumist ja pühenduda juhtumi lahendamisse ning tõsta oma teadlikkust ja pädevust (joonis 12).

Joonis 12. Vastajate soovitusel lastekaitsetöötajatele ja lastekaitsetööle üldiselt.

Vanemate soovitused lastekaitsetöötajatele ja lastekaitsetööle üldiselt. Kõige enam kirjeldasid vanemad soovi, et lastekaitsetöötaja oleks rohkem lapsekeskne. Vanemad tõid välja lapsega suhtlemist: „*Lastekaitsetöötaja peaks suhtlema lapsega. Kui vaja, korduvalt. Leidma lapsega ühise keele ja üritama aru saada, mida laps vajab ja soovib. Lapsesse ei tohi suhtuda nagu asja*“. Samuti lapse huvide esikohale seadmist: „*Olla aus ja ikkagi seada lapse soovid esikohale, Mitte karistada neid vanemate vigade eest*“.

Mitmel korral kirjeldati vanemate kaasamise olulisust: „*Mina tunnen ju oma last kõige paremini, mina olen temaga 24/7 koos. Lastekaitsetöötaja pole last näinudki, aga ometi teab mis lapsele parim on. Arvan endiselt, et kõige olulisem on siiski lapse arvamus ja see mida tema vajab*“.

Järgmisena esines teistest rohkem vanemate soov seoses lastekaitsetöötaja pühendumise ja süvenemisega. Vanemate jaoks oli oluline, et nende muresid ja pöördumisi tõsiselt võetaks: „*Igat pöördumist võtta tõsiselt. Pöördutakse ju äärmisel juhul kui ise enam probleemiga tegeleda ei oska või omavaheline suhtlus ei toimi ja vajatakse neutraalset vahendajat*“. Nad soovisid, et lastekaitsetöötajad süveneksid „*Palun süvenege, leidke see aeg, et rääkida pere sõprade, sugulaste ja ka naabritega, saamaks parem üldpilt. Tehke rohkem koduviisi, rääkige lapsega rohkem, psühholoogi juuresolekul. Arvestage lapse enese soovidega ning lahendage olukordi professionaalselt, hoolimata tutvustest, lähtudes ainult lapse heaolust!*“. Vanemate jaoks oli oluline, et lastekaitsetöötajad oleksid just nende jaoks olemas: „*Saan aru, et tööd on tõenäoliselt palju aga võiks rohkem meie heaolu vastu huvi tunda ja näha rohkem vaeva abi ja toe pakkumisel*“.

Teistest soovitustest esines vanemate vastuste seas mõnevõrra rohkem ka ettepanek lastekaitsetöötajatel end täiendada ja enda teadmiste taset tõsta. Näiteks soovitasid vanemad osaleda kasvatusteaduste- ja psühholoogia-alastel koolitustel: „*Olla rohkem avatud ja läbida rohkem psühholoogia koolitusi, et aru saada, mis on tegelik probleem. Alati ei ole see kõige suuremas hädas, kes kõige valjemalt karjub*“. Või osaleda suhtlemiskoolitustel: „*Rohkem koolitusi suhtluse osas ja kuidas peaks selgitama olukorda lapsevanematele, milleks nad on ja mida nad kindlasti ei tee/teha aita*“ ning õppida tundma inimesi ja õigusakte: „*Õppige inimeste tundmist ja teie tööd puudutavaid õigusakte põhjalikult*“. Samuti sooviti mitmel korral, et lastekaitsetöötaja oleks elukogenud: „*Igati peaks oma tööd südametunnistusega tegema,*

mitte õpikust õpitut järgima. Ka võiks neil olla lapsed juba olemas, siis on nagu omal ka kogemus olemas“.

Vanemad ootavad lastekaitsetöötajatelt üha enam partnerlust ja koostööd: *„Uue aja lapsevanemad ootavad lastekaitsetelt uut suhtumist, mis põhineks koostööl. Praegu oodatakse koostööd ainuüksi ühepoolset, ehk siis ainult lapsevanematelt; seevastu lastekaitse süsteem vanematega koostööd ei tee - nende käitumine ja otsused on enamasti läbipaistmatud, jutt liiga ümmargune ja mittemidagiütlev, seadustest kinni ei peeta vaid tehakse palju omaloomingut, tõendeid keeldutakse vastu võtmast jne.“*. Samuti võrdsust: *„Olla koostööpartner, mitte ametnik, kes vaatab abivajavale perele alt üles...“* (ilmselt mõeldud ülevalt alla – autori kommentaar).

Lisaks soovisid vanemad lastekaitsetöötajatelt erapooletust. Erapooletust sooviti nii üldiselt: *„Alati peab uurima mõlemaid osapooli ja nendega suhtlema“*, vanemate vahel: *„Peaks arvestama mõlema vanemaga, mitte, et jääks domineerima ühe nõudmised“* kui ka näiteks suhtumise puhul haridusasutusse ja vanematesse: *„Olge neutraalsed, kuulake ka vanemaid mitte ainult kooli personali. Pole vaja turja karata ning ähvardada laste ära võtmist perest kui lapsevanem püüab samuti abi otsida“*.

Väga oluline oli vanematele see, et neid kuulataks: *„Kuulake eelkõige vanemaid, mitte spetsialiste. Vanemad teavad oma lapsest kõige rohkem“*, *„Et neil oleks aega ja tahtmist kuulata, ennem kui sildistama hakkataks“*.

Soovitustes paistis lastekaitsetöötaja võimu kasutamiste vältimist: *„Mitte mingil juhul ei tohi lastekaitseametnikule anda kätte rohkem võimu, kui neil juba on. Piiramatul võim muudab inimest. Võim ja vastutus peaksid siiski käima käsikäes ja lastekaitseametnik peaks saama sellest aru. Menetlus peab olema läbipaistvum, rohkem peab põhinema konkreetsetele tõenditele, mitte ebamäärasele "murele" vms. Oluline, et lapsevanema sõna võrdsustataks ametniku sõnaga (praegu on nad ebavõrdse kaaluga).“* ning *„Saage aru et teie võimuses on inimeste elusid rikkuda aga ka paremaks teha“*.

Samuti toodi välja soovi tõhustada lastekaitsetöö läbipaistvust, mis hõlmas näiteks võrdset info jagamist: *„Alustada tuleb sellest, et koostöö peab olema kahepoolne. Praegu nõuavad ametnikud, et lapsevanemad ja lapsed peavad neile andma kogu info, vastama kõikidele*

küsimustele, tegema kõik, mida ametnikud soovivad. Ent samas noodsamad ametnikud ise keelduvad andmast perele peaaegu igasugust infot, keelduvad igasugusest koostööst perega.“. Sooviti ka tagasiside andmise võimalust: „Sellised küsimustikud võiksid olla igal pool saadavad.“.

Laste soovitud lastekaitsetöötajatele ja lastekaitsetööle üldiselt. Soovitusi kirjutasid 43% lastest ning iga neljas (26%), kes soovitusi kirjutas, avaldas soovi lastekaitsetöötajaga rohkem suhelda: „Kohtuda tihedamini, pühendada rohkem aega“ ning „Üritage palun noortele rohkem aega pühendada ja kohtuge lastega rohkem“.

Laste seas esines mitmel korral soovitus, et neid kuulataks: „et nad rohkem teeksid seda mida laps tahab, nad võiks rohkem laste arvamust küsida. Nad võiksid vähem ähvardada“ ning „Et nad kuulavad lapse arvamust. Kus tahavad elada jne“. Samuti, et neid usaldataks: „Uskuge rohkem mida teile räägitakse. Lastekaitse on laste kaitsmiseks mitte laste eiraja/uskuja“. Lisaks soovisid lapsed, et lastekaitsetöötajad neid mõistaks: „Et mõistaks paremini ning ei suruks aint enda arvamusi peale“ ja „Saage lastest paremini aru“ ning toetaks „Võlts hoolimine ei aita. Lapsed tahavad tuge ja toetust ning olla kindlad et teisi huvitab kui ta elus midagi toimub“.

Laste ettepanek lastekaitsetöötajatele oli keskenduda rohkem usaldusliku kontakti loomisele: „Õppida rohkem küsimisi küsima, et lähedasemaks saada“ ning „Noor peab leidma usalduse ja kontakti töötajaga ning vahest tuleb vahetada lastekaitsetöötajat kui noorel ei ole temaga sidet või ei julge teda usaldada ja ei tunne ennast hästi“.

Lapsed jagasid ka muid ettepanekuid: „Rohkem aega pühendada probleemile ja panna ennast selle inimese asemele ja mida ta siis teeks (see aitab paremini)“ ning rõhutasid lapsele keskendumise olulisust: „Olge lapsele mitte lapsevanemale“.

Sugulaste soovitud lastekaitsetöötajatele ja lastekaitsetööle üldiselt. Sugulased soovitasid lastekaitsetöötajatele peamiselt rohkem süvenemist ja pühendumist: „Palun süvenege, käige kodudes. Inimesed oskavad endast väga head muljet jätta, aga ühe põgusa vestluse järgi ei saa öelda, et n. See ema on ju parim ema maailmas...“ ning „Soovitan luua olukorrast võimalikult objektiivne pilt, kuulata ära erinevad osapooled. Mõelda, kas lapsel võib olla mingi põhjus (hirm vms), miks ta midagi räägib või nt. mingile küsimusele alati vastamata jätab“.

Samuti soovitasid sugulased keskenduda rohkem kontakti loomisele: „*Abi vajajale ei tohi liiga pealetükkiv olla. Kõigepealt peab leidma ühise keele siis räägib abivajajate mis teda vaevab*“ ja et neid kuulataks: „*Aidata, osata kuulata ja panna ennast usaldama*“. Nende jaoks oli tähtis lastekaitsetöötajate pädevus ning soov aidata ja mõista: „*Lastekaitsetööd peaks tegema inimene, kes tahab ja oskab ja suudab hädas olevat last mõista. Ta peaks tundma selle valdkonna seadusandlust ning olema ise sotsiaaltöö eetikas kodus*“.

Lapsed ja lähedased soovivad näha lastekaitsetööd lapsekesksena, kuid samas, et ei jäetaks kõrvale perekonda kui tervikut ning pühendutaks ka vanemate toetamisele ja abistamisele. Uurimuses osalejad soovisid lastekaitsetöötajatelt rohkem pühendumist ja süvenemist juhtumisse. Lisaks soovisid vastajad lastekaitsetöötajatelt rohkem teadmiste tõstmist, et näha neid rohkem ekspertide ja asjatundjatena. Olulisel kohal oli vastajate jaoks soov võrdse partnerluse osas – vastajad soovisid enam sisuliselt osaleda ning et nende vahel ei oleks nii suurt võimu tasakaalustamatust. Lapsed soovisid lastekaitsetöötajaga rohkem suhelda, et neid kuulataks ning et lastekaitsetöötaja keskenduks usaldusliku kontakti loomisele.

4. ARUTELU

Käesolevas peatükis annan ülevaate olulisematest uurimistulemustest, mis koosmõjus teooriaga annavad ülevaate laste ja lähedaste kogetud lastekaitsetööst ning leiavad vastused töö eesmärgi täitmiseks püstitatud uurimisküsimustele.

Laste ja lähedaste käsituses on Eesti lastekaitsetöö lastekaitselise lähenemisviisiga

Uurimuses osalenute vastuseid analüüsides saab öelda, et vastanute käsituses on Eesti lastekaitsetöö lastekaitselise lähenemisviisiga (*child protection*). Kahte lähenemisviisi – lastekaitseline (*child protection*) ja laste hoolekandeline (*child welfare*) eristatakse sellega, et esimene keskendub lapse kaitsmisele kahju eest ning teine lapse heaolu edendamisesse laiemas tähenduses (ptk 1.1.2, lk 11).

Uurimuses osalejad leidsid, et lastekaitsetöötaja on suunanud fookuse rohkem lapse kaitsmisele ning vanemad on jäänud tagaplaanile. Vanemad tõid välja, et lastekaitsetöötaja peaks lisaks lapse abistamisele rohkem keskenduma ka vanemate abistamisele ja toetamisele ning vanematega partnerlus- ja koostöösuhte loomisele. Selline lähenemine Khoo jt (2002) järgi ilmestab lastekaitselist lähenemisviisi, mille puhul keskendutakse üksnes lapsele ning mitte niivõrd laiemalt terve pere heaolule, jättes vanemate vajadused tähelepanuta.

Mitmed vanemad kirjeldasid, et neid süüdistatakse kehvast vanemluses, hooletuses või oma lapse väärkohtlemises. Vanemad kirjeldasid, et nad pidid enda hinnangul lastekaitsetöötajatele tõestama, et nad ei ole halvast vanemad, kuid hoolimata pingutustest, neid sageli ei usutud. Samuti toodi paralleele lastekaitsetöö ja kriminaalmenetluse vahel. Fargion (2014) kirjeldab samasugust suhtumist lastekaitselise lähenemisviisi puhul – lastekaitsetöötaja sekkumisel lasub lapsel reaalne oht, kesksel kohal on väärkohtlemine, lähenemine on sageli pigem uuriv ja tõendite, faktide põhine.

Uurimuses osalenud laste ja lähedaste vastustest ilmnes, et natuke vähem kui pool vastajatest olid seisukohal, et lastekaitsetöötaja ei tunnustanud neid edusammude puhul ega julgustanud rääkima sellest, mis on hästi. See näitab aga vähest ressursidele keskendumist ning puuduvat proaktiivsust, mis peegeldab lastekaitselist lähenemisviisi. Seost selle vahel, et uurimuses osalejate hinnangud iseloomustavad lastekaitselist lähenemisviisi, kinnitab Fargion (2014), kelle sõnul keskendutakse lastekaitselise lähenemisviisi puhul pigem raskustele ja probleemidele kui eesmärkide loomele ja arengule.

Paljud lapsed ja lähedased väljendasid oma hinnangutega vähest osalemist abistamise protsessis ja üksmeele puudumist. Mirick'i (2014) käsitluses on perede vähene osalus ja koostöö puudumine just lastekaitselist lähenemisviisi iseloomustav.

Raskustele ja probleemidele keskendumine tekitab aga osapoolte vahel vastandumist. Uurimuses osalenute kirjeldustest paistsid lastekaitsetöötajate ja vastajate vastandlikud suhted – vastajad kirjeldasid vaidlusi, konflikte, rahulolematust. Enam kui kolmandik töid välja, et lastekaitsetöötaja on oma arvamust peale suruv ning pea sama paljud tundsid, et nende arvamust ei küsitud üldse. Fargion (2014) kirjeldab, et vastandlikud suhted perede ja lastekaitsetöötaja vahel ning üksteise tajumine vaenlastena iseloomustavad samuti lastekaitselist lähenemisviisi.

Lastekaitselise lähenemisviisi puhul on lastekaitsetöötajatel vähem valmisolekut sekkuda (Fargion, 2014), mida tundsid ka mitmed vastajad. Paljud vastajad töid välja, et nende hinnangul ei süvene lastekaitsetöötaja nende juhtumisse nii, nagu nemad ootaksid.

Linno ja Strömpl (2020) on leidnud, et Eesti lastekaitseüsteemis on aspekte, mis viitavad lastekaitselisele lähenemisviisile. Käesoleva uurimistöö tulemusena saab öelda, et ka Eesti lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste jaoks on kogetud lastekaitsetöö lastekaitselise lähenemisviisiga.

Lapsed ja lähedased tundsid enda ja lastekaitsetöötajate vahelist suurt võimupositsioonide tasakaalustamatust, mis takistas lastekaitsetöö tulemuslikkust

Lastekaitsetöö üks peamisi ülesandeid on lapsi ja peresid võimustada ning kutsuda ellu positiivseid muutusi (Heino ja Kärmeniemi, 2013). Mitmed lapsed ja lähedased aga kirjeldasid, et nad tundsid lastekaitsetöötajate võimukust. Nad nägid lastekaitsetöötajaid kui ametnikke,

kellel on palju võimu, mis põhjustas neis hirmu, teadmatust, ärevust ning ka vastandumist. Samuti tunti võimukuse juures lastekaitsetöötajate vastutusvabadust, mis võis suurendada võimupositsioonide erinevust veelgi.

Üks olulisi võimupositsioonide tasakaalustamatuse tekitajaid oli laste ja lähedaste jaoks lastekaitsetöö läbipaistmatus. Läbipaistmatus seisnes selles, et lastekaitseprotsess ei ole osaliste jaoks piisavalt mõistetav – osalistel ei ole piisavalt infot, nad on teadmatutes ning kogu protsess on nende jaoks ebamäärane. Kui lastekaitsetöö on läbipaistmatu, sh kui lastekaitsetöötaja ei jaga piisavalt infot või protsess on väga ebamäärane, mõjub see peredele kontrolli ja võimu kaotusena.

Lastekaitsetöö läbipaistmatust kinnitas rohkem kui kolmandiku vastajate hinnang, et lastekaitsetöötaja ei jaga nende hinnangul nende jaoks piisavalt infot ning veel rohkem oli neid, kes hindasid, et lastekaitsetöötaja ei ole selgitanud neile lastekaitsetöö põhimõtteid. Ilma informatsioonita ning teadmatuses olemine on seisund, mille tõttu lapsed ja lähedased oma võimu kaotavad. Seda kinnitab ka Dumbrill (2010), kes rõhutab, et teadmatust paneb kliendid lastekaitsetöötaja suhtes ebavõrdsesse olukorda.

Uurimusest selgus, et lastekaitsetöö läbipaistmatus ning lastekaitsetöötajate tuntav võimukus takistavad lastekaitsetöö tulemuslikkust. Läbipaistmatus ja võimukus panevad lapsed ja lähedased tundma, et lastekaitsetöö käigus on olukord võrreldes varasemaga muutunud halvemaks. Need, kelle hinnangul on lastekaitsetöö läbipaistmatu, ei soovi ka vajadusel uuesti lastekaitsetöötaja poole pöörduda. Uurimistulemust toetavad ka Dumbrill (2010) ja Merkel-Holguin jt (2015), tuues välja, et ebavõrdse võimupositsiooni tõttu on keeruline partnerlust saavutada, seega on kogu abistamise protsessi juures määrava tähtsusega, kuidas vanemad tajuvad töötajaid oma võimu kasutamas.

Paljud vastajad suhtlesid lastekaitsetöötajaga muuhulgas ka erinevatest abi saamise võimalustest. Lastekaitsetöötaja on laste ja lähedaste jaoks sageli infoallikas ja nõ uks abistavate meetmeteni jõudmisel. See aga suurendab nende vahelist võimu tasakaalustamatust veelgi. Sarnaselt on öelnud ka Dumbrill (2010), et kui spetsialistid tunnevad erinevaid sekkumisprotsesse ja seadusandlust, on see lastele ja lähedastele sageli võõras ning nemad võivad olla teadlikud ainult nendest võimalustest, mida lastekaitsetöötaja neile pakub.

Osalejate vastustest ilmnas palju vastandumist ning lastekaitsetöötajate ja perede vahelisi konflikte. Kui lastekaitsetöötajatel on aga võimalik saada nõu selles osas, kuidas peredega toime tulla, ei ole peredel võimalik saada abi lastekaitsetöötajaga toimetuleku osas (Dumbrill, 2010). See paneb nad taaskord ebavõrdsesse olukorda ning võib soodustada lõhet võimupositsioonis, mis aga mõjutab omakorda lastekaitsetöö tulemuslikkust.

Lapsed ja lähedased soovisid näha edaspidises lastekaitsetöös läbipaistvust, mille all mõeldi erinevate toimikute ja protokollidega tutvumise võimalust, neile piisava info jagamist, aga ka sarnaselt käesolevale uurimusele tagasiside andmise võimalust. Ayala-Nunes jt (2018) kinnitavad, et tagasiside andmise võimalus läbi usaldusväärse hindamisinstrumendi aitab saavutada läbipaistvust.

Lapsed ja lähedased ootavad lastekaitsetöötajatelt võrdset partnerlust

Uurimuses osalejad avaldasid soovi tunda end lastekaitsetöötajatega suheldes võrdse partnerina. Sellekohane soov võis tõenäoliselt tulla eelnevalt kirjeldatud võimupositsioonide erinevusest ning soovist võimu tasakaalustamatust vähendada, mis on raskendanud ka omavahelist koostööd ning partnerluse teket. Dumbrill (2010) hindab samuti, et suure võimupositsiooni vahega suhtes on raske partnerlust saavutada.

Vastajad mõtlesid partnerluse all, et lastekaitsetöötaja ja vanemad võiksid olla võrdväärsed – nad ootasid, et nendega asju rohkem sisuliselt arutletakse ja võetakse arvesse nende vanemlikke teadmisi oma lapse kasvatamise osas. Võrdväärse partnerluse vajadust kinnitasid paljude vastajate hinnangud, mis väljendasid vähest sisulist osalemist abistamise protsessis. Näiteks tundis kolmandik vastajatest, et lastekaitsetöötaja oli koostööd takistav. Lisaks sellele avaldas iga neljas laps soovi lastekaitsetöötajaga praegusest rohkem suhelda. Samuti ilmestab võrdväärse partnerluse soovi ka see, et kolmandiku vastajate kogemuse põhjal surus lastekaitsetöötaja oma arvamust peale ning lastekaitsetöötaja ja vastajate vahel puudus üksmeel. See kahjustas ka lastekaitsetöö tulemuslikkust.

Lastel ja lähedastel, kes väljendasid oma hinnangutes abistamise protsessis osalemist, läks olukord lastekaitsetöö käigus paremaks. Need aga, kelle vastused väljendasid tunnet, et nad sisuliselt abistamise protsessis ei osalenud või lastekaitsetöötajaga puudus üksmeel, tundsid, et

olukord lastekaitsetöö käigus halvenes. Merkel-Holguin jt (2015) peavad samuti partnerlusel ja üksmeelel põhinevat suhet tähtsaks, mis rõhutab veelgi selle seost tulemuslikkusega.

Mitmed uurimuses osalejad aga tundsid, et lastekaitsetöötaja on juhtumi suhtes ükskõikne või avaldasid soovi lastekaitsetöötaja suuremale pühendumisele. Kolmandik vastajatest on hinnanud, et lastekaitsetöötajal ei olnud nende jaoks aega ning mitmed on kirjeldanud vabas vormis, et lastekaitsetöötaja oli ükskõikne või ei pühendunud nende juhtumile piisavalt. Laste ja lähedaste soov, et lastekaitsetöötaja pühenduks rohkem nende juhtumite lahendamisele, võib tuleneda lastekaitsetöötajate ajapuudusest. Välba jt (2016) on Eesti lastekaitsetöötajate seas läbi viidud uuringus leidnud, et lastekaitsetöötajad tunnevad suurt töökoormust ja ajapuudust. MacLeod ja Nelsson (2000) kinnitavad, et rohkem tööd ja pühendumist juhtumile tagab positiivsemad tulemused. Seetõttu on oluline, et lastekaitsetöötajatel oleks aega juhtumiga tegeleda.

Võrdväärne partnerlus peab sisaldama sisulist osalemist abistamise protsessis ning põhineb omavahelistel headel ning usalduslikel suhetel. Nii sisuline osalemine kui ka head ning usalduslikud suhted mõjutasid positiivselt lastekaitsetöö tulemuslikkust. Seega tuleks lastekaitsetöös tähelepanu pöörata omavaheliste suhete võrdväarsusele ning keskenduda võrdse partnerlussuhte loomisele kui laiemale lähenemisviisile.

Kõrgema haridustasemega vastajad on lastekaitsetöö osas kriitilisemad

Kõrgema haridustasemega vastajad on lastekaitsetöö osas enam kriitilisemad kui madalama haridustasemega vastajad. Uurimusest selgus, et mida kõrgema haridustasemega vastaja, seda negatiivsemaid hinnanguid ta lastekaitsetööle annab. Kõige madalama haridustasemega vastajad hindasid lastekaitsetöötajat kõige positiivsemalt ning järgnevad haridustasemed (alg-, põhi-, kesk-, kõrgharidus) järjest negatiivsemalt. See võib olla osalt seotud sellega, et lapsed hindasid lastekaitsetööd läbivalt positiivsemalt, kui lähedased ning madalama haridustasemega vastajate hulgas on rohkem lapsi kui täiskasvanuid.

Kõrgema haridustasemega vastajate hinnangul on lastekaitsetöötaja rohkem ükskõikne, ei pühendu ning neil jääb teadmistest puudu. Kõrgema haridustasemega vastaja kriitilisemat hinnangut võib põhjendada see, et kõrgema haridustasemega emadel on rohkem motivatsiooni muutusteks, kui madalama haridustasemega emadel (Rodrigo ja Byrne, 2011), st nad vajavad

rohkem ressursside põhist ehk arengulist lähenemist lastekaitsetöötaja poolt. Vastajad, kellel on rohkem motivatsiooni muutusteks, võivad oodata enam huvitumist ja pühendumist ka lastekaitsetöötajatelt, kuid kui nende ootus on võrreldes madalama haridustasemega vastajaga kõrgem, on ka hinnangud kriitilisemad.

Samuti võib arvata, et kuivõrd kõrgema haridustasemega vastaja on ka ise teadlikum ning erinevate võimalustega ja seaduslike regulatsioonidega rohkem kursis, ootab ta enam ka lastekaitsetöötajalt. Lisaks selgus, et kõrgharidusega vastajad on need, kes on kõige vähem vajadusel uuesti valmis lastekaitsetöötaja poole pöörduma. põhjuseid

Lapsed ja lähedased soovivad teadlikke lastekaitsetöötajaid

Kolmandik uurimuses osalejatest hindas, et lastekaitsetöötaja teadmised vajavad täiendamist. Lapsed ja lähedased soovisid lastekaitsetöötajatelt rohkem teadmiste tõstmist, et näha neid enam ekspertide ja asjatundjatena. Hinnangud lastekaitsetöötajate teadmistele mõjutasid otseselt uurimuses osalenud vastajate suhtumist lastekaitsetöö tulemuslikkusele. Need, kelle hinnangul ei olnud lastekaitsetöötaja asjatundlik, tundsid enam, et olukord on läinud lastekaitsetöö käigus halvemaks.

Uurimuses osalejad, kes kirjeldasid ja hindasid, et lastekaitsetöötaja teadmised vajavad täiendamist, suhtlesid lastekaitsetöötajaga peamiselt suhtlus- ja hooldusõiguse, lähisuhtevägivalla, pere ja vanemluse ning lapse riskikäitumise teemadel. Lisaks tõid uurimuses osalejad ka ise välja valdkondi, mis nende hinnangul teadmistes täiendamist vajab – mh seadusandluse tundmine, ülevaade erinevatest abistamise võimalustest, suhtlemisoskused, lastekasvatusalased teadmised, elukogemuse omandamine.

Lapsed ja lähedased tahavad proaktiivset heaolul ja partnerlusel põhinevat abistamist, mis tähendab proaktiivsete oskuste arendamist. Nende omavahelised suhted on sageli vastanduvad ning üksteise suhtes ollakse rahulolematud. Proaktiivsete oskuste arendamine ning analüüsist ilmnenu vastandumist tekitavad teemad on oluliseks sisendiks lastekaitsetöötajate teadmiste täiendamisel. Gladstone jt (2012) sõnul võivad kogenumad töötajad olla võimelisemad tõhusamalt arutama probleeme ja olema eesmärkide sõnastamisel osavamad. See selgitab uurimuses osalejate soovi veelgi.

Kõige enam tundsid teadmiste tõstmise olulisust kõrgharidusega vastajad. Praegusel ajal, kus lastekaitsevaldkond järjest areneb ning perede seas on ka kõrgharidusega vanemaid, on lastekaitsetöötajate kui laste ja perede ekspertide teadmiste tõstmine oluline, et säilitada lastekaitsetöötajate roll laste ja perede asjatundliku abistajana.

Lastekaitsetöö positiivne kuvand soodustab lapsi ja lähedasi oma initsiatiivil lastekaitsetöötaja poole pöörduma

Lapsed ja lähedased, kes suhtusid lastekaitsetöösse enne esimest kohtumist positiivselt, võtsid rohkem ise omaalgatuslikult lastekaitsetöötajaga ühendust ning esmane kontakt põhines vastaja initsiatiivil. Enne esimest kohtumist lastekaitsetöötajaga suhtusid vastajad lastekaitsetöösse positiivselt ning negatiivselt peaaegu võrdselt. Paljud vastanud tundsid enne esimest kohtumist hirmu laste perest eraldamise ees ning teadmatust.

Selgus, et positiivne eelarvamus ning lootus saada abi, soodustas vastajaid ise omaalgatuslikult lastekaitsetöötaja poole pöörduma. Schreiber jt (2013) ning Välba jt (2016) on väljendanud, et negatiivne kuvand ühiskonnas, mida mõjutavad nii meediaväljaanded kui ka teiste negatiivsed kogemused, paneb inimesi lastekaitsetöötajaid vältima ning mõjutab perekondade osalemist abistamise protsessis. Seega, et inimesed ise lastekaitsetöötaja poole pöördusid, on oluline anda neile lootust saada abi ja toetust ning sisendada neisse veendumust, et lastekaitsetöötajad on professionaalid.

Lastekaitsetöö tulemuslikkust soodustavad üldinimlikud väärtused

Lastekaitsetöö tulemuslikkust mõjutas positiivselt viisakus, hea suhtlemisoskus ning mõistmine – suur osa nendest, kes tundsid, et lastekaitsetöö käigus on läinud olukord paremaks, pidas lastekaitsetöötajat viisakaks, heaks suhtlejaks ja mõistvaks. Tilbury ja Ramsay (2018) sõnul on viisakus ja head suhtlemisoskused vanemate jaoks lastekaitsetöös olulisel kohal. Gladstone jt (2012) ning Leary jt (2013) toovad samuti välja, et sotsiaalvaldkonnas edukate tulemuste saavutamisel on olulised pere ja spetsialisti vahelised head suhted ning lastekaitsetöötaja toetav ja mõistev hoiak.

Lapsed ja lähedased, kelle jaoks oli olukord läinud lastekaitsetöö käigus paremaks, väärtustasid ka abivalmidust, kuulamisoskust, osalustunnet. Laste ja lähedaste jaoks oli väga oluline see, et

lastekaitsetöötaja päriselt kuulab ja süveneb. Kuulamisoskus suurendab lastes ja lähedastes osalustunnet (Schreiber jt, 2013), mis on abistamise protsessis väga oluline. Kuulamise olulisust kinnitab ka hiljutine Kutsari ja Soo (2019) uuring, millest selgus, et laste jaoks on äärmiselt oluline, et lastekaitsetöötaja kuulab, võtab nende juttu tõsiselt ja arvestab sellega – see suurendab laste heaolu ning võimaldab neil areneda ennast väärtustavaks täiskasvanuks.

Koostööd lastekaitsetöötaja ja pere vahel mõjutab positiivselt ka lastekaitsetöötaja lugupidav suhtumine, asjatundlikkus ja ausus – enamik neist, kelle hinnangul oli lastekaitsetöötaja koostööaldis, hindasid kõrgelt ka neid omadusi. Tilbury ja Ramsay (2018) sõnul on ausus ja lugupidamine kaks tegurit, mis lapsevanemate positiivseid kogemusi seoses lastekaitsetööga kõige enam mõjutavad. Lastekaitsetöötaja asjatundlikkuse mõju koostööle ja tulemuslikkusele kinnitavad ka Gladstone jt (2012) tuues välja, et nende lapsevanemate jaoks, kes tunnevad, et lastekaitsetöötaja on asjatundlik ja pädev, on lastekaitsetöö protsess edukam.

Seega on lastekaitsetöös edukate tulemuste ja hea koostöösuhte aluseks äärmiselt olulised üldinimlikud väärtused – lastekaitsetöötaja viisakus, suhtlemisoskus, mõistev suhtumine, kuulamisoskus ja pühendumine ning lugupidav suhtumine, asjatundlikkus ja ausus. Lastekaitsetöötajate üldinimlikud väärtused aitavad saavutada seda, mis on lastekaitsetöö peamine ülesanne – positiivsete muutuste tekitamine. Beckstead'i (2003) järgi mõjutavad lastekaitsetöötajate väärtushinnangud nende langetatavaid otsuseid ja abimeetodeid. Seega on väärtused ja isiksus lastekaitsetöötaja tugevaim tööriist, mistõttu on oluline keskenduda nende arendamisele ja kujundamisele.

Käesolevas uurimuses osalejaid võimustav efekt

Uurimistöö läbiviimisega oli võimalik anda lastekaitsega kokku puutunud lastele ja lähedastele hääl ning panustada lastekaitse ja pere vahelisesse võimutasakaalu suurendamisse.

Uurimuses osalejate arv näitas, kuivõrd palju on lastekaitsetööga kokku puutunud lapsi ja lähedasi, kes soovivad oma arvamust ja hinnanguid lastekaitsetöö osas jagada. Sealhulgas oli oodatust rohkem neid uurimuses osalejaid, kes soovisid kirjutada pikemalt oma lugu – neil oli võimalus kirjeldada põhjalikult ja detailselt oma kokkupuudet, kogemusi, emotsioone, nende elu puudutavat lugu.

Lisaks sellele oli mitmeid uurimuses osalejaid, kes kirjutasid, kuivõrd oluline on nende hinnangul lastekaitsetööle tagasiside andmise võimalus. Osalejad tundsid, et lastekaitsetöötajad on justkui pere jaoks järelevalvaja rollis, kuid lastekaitsetöötajate üle järelevalvet ei peeta. Nad soovisid, et lastekaitsetöötajatele tagasiside andmise süsteem või kaebuste esitamise võimalus võiks olla koguaeg kättesaadav. Käesolev uurimustöö andis neile selle võimaluse esmakordselt.

Mitmed vastajatest tundsid head meelt selle üle, et neil on võimalus oma kogetut jagada ning lisasid, et tegemist on olulise uurimistöö ja teemaga. Neil ei olnud võimalus üksnes kogetut jagada, vaid nende hinnanguid ja arvamusi analüüsiti ning ülevaade sellest aitab kujundada väärtuslikku sisendit lastekaitsetöö tõhustamiseks ning lastekaitsetöötajate professionaalsuse tõstmiseks. Küsides vastajatelt nende soovitusi edasiseks, kirjeldasid paljud vastajad põhjalikult, mis võiks olla teisiti või mis ei tohiks juhtuda. Nende kirjeldustest nähtub vastajate tunnetus sellest, et neile on osaks saanud võimalus lastekaitse valdkonnas kaasa rääkida ja sellega süsteemis muutusi esile kutsuda. Samuti vähendab selline võimalus võimupositsioonide tasakaalustamatust.

Uurimuses osalejate käsituses on lastekaitsetöö lastekaitsele lähenedamisviisiga, mille puhul ei ole pere osalemine ja kaasa rääkimine lastekaitsetöö protsessis primaarne. Käesolev uurimus andis aga nii lastele kui ka lähedastele võimaluse avaldada oma arvamusi, anda hinnanguid, teha soovitusi ning kirjeldada, millisena just nemad tahaksid lastekaitsetööd kogeda.

Uurimuses osalejate hinnangutest, arvamustest ja soovitustest kujunes terviklik ülevaade ning ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele, kujundajatele ja praktikutele, mille kaudu on võimalus uurimuses osalejate hääle päriselt kuuldavaks teha, mis täidab võimustamise eesmärgi.

KOKKUVÕTE JA ETTEPANEKUD

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste hinnangud lastekaitsetöö ja lastekaitsetöötajate kohta. Laste ja lähedaste hinnangute küsimine annab neile hääle, vähendab osapoolte vahelist võimupositsioonide tasakaalustamatust ning on oluliseks sisendiks lastekaitsevaldkonna arendamisel ja tööpraktika täiendamisel.

Eesmärgi täitmiseks püstitasin viis uurimisküsimust. Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks viisin läbi ankeetküsitluse lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste seas. Uurimuses osales 722 vastajat, kellest 217 olid lapsed, 455 lapsevanemad ja 50 sugulased.

Esmalt soovisin välja selgitada, millised arvamused lastekaitsetööst olid lastel ja lähedastel enne lastekaitsetöötajaga kohtumist. Arvamused jagunevad suhteliselt võrdselt positiivseteks ja negatiivseteks. Positiivsed arvamused väljendavad lootust lastekaitsetöötaja lapsekesksusele ja abi saamisele ning negatiivsed arvamused hirmu ja teadmatust. Lapsed ja lähedased, kes suhtuvad lastekaitsetöösse enne esimest kohtumist positiivselt, võtavad enam omaalgatuslikult lastekaitsetöötajaga ühendust kui need, kelle eelarvamus on negatiivne.

Järgnevalt selgitasin välja, kuidas hindavad lapsed ja lähedased kogetud lastekaitsetööd ning lastekaitsetöötajaid. Lastekaitsetöö suhtes on rahulolevamad ja positiivsemad lapsed. Samas kriitilisemad on kõrgharidusega inimesed. Lapsed ja lähedased väärtustavad lastekaitsetöötajate üldinimlikke väärtusi – viisakust, mõistvust, abivalmidust, lugupidavat suhtumist, ausust ning osalustunde pakkumist. Need väärtused soodustavad koostööd ja võimu tasakaalustatust. Laste ja lähedaste käsituses on kogetud lastekaitsetöö lastekaitsele lähenedamisviisiga. Lapsed ja lähedased tunnevad endi ja lastekaitsetöötajate vahelist võimupositsioonide tasakaalustamatust ning lastekaitsetöö läbipaistmatust.

Andmeid analüüsides selgitasin välja, mis mõjutab laste ja lähedaste hinnangul lastekaitsetöö tulemuslikkust. Lastekaitsetöö tulemuslikkust soodustavad lastekaitsetöötaja üldinimlikud väärtused, usalduslik kontakt, omavaheline üksmeel, abistamisprotsessis osalemine,

lastekaitsetöötaja poolne tunnustamine. Samuti soodustab tulemuslikkust abistamisprotsessi läbipaistvus – lastekaitsetöötaja poolne info jagamine ning oma töö põhimõtete selgitamine. Lastekaitsetöö tulemuslikkust mõjutab negatiivselt osapoolte vahel esinev tuntav võimusuhte tasakaalustamatus ning lastekaitsetöö läbipaistmatus. Samuti lastekaitsetöötaja oma arvamuse peale surumine, vähene süvenemine ja juhtumisse pühendumine ning laste ja lähedaste tunnetus, et lastekaitsetöötaja teadmised ei ole piisavad või et lastekaitsetöötaja on erapoolik.

Viimasena selgitasin välja, mis vajab laste ja lähedaste hinnangul lastekaitsetöös muutmist. Lapsed ja lähedased soovivad, et lastekaitsetöö oleks läbipaistev ning lastekaitsetöötaja lapsekeskne. Nad eelistavad heaolu edendavat lähenemist, mille keskmes on võrdne partnerlus. Laste peamine soov on, et lastekaitsetöötaja suhtleks nendega rohkem ning keskenduks usaldusliku kontakti loomisele. Nii lapsed kui lähedased tunnevad, et lastekaitsetöötajal ei ole nende jaoks aega või on juhtumite osas ükskõiksed. Nad soovivad, et lastekaitsetöötaja tunneks nende vastu rohkem huvi ja oleks pühendunud. Lapsed ja lähedased soovivad lastekaitsetöötajatele enesetäiendamist, et täita laste ja perede eksperdi rolli.

Tulenevalt uurimistulemustest esitan ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele, kujundajatele ja praktikutele.

Muuta lastekaitsetöö lastele ja lähedastele läbipaistvamaks, et suurendada lastekaitsetöö tulemuslikkust. Lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamiseks on oluline keskenduda laste ja lähedaste võimupositsioonide tasakaalustamatuse vähendamisele. Läbipaistvuse ja võimu tasakaalustamise üheks oluliseks osaks on peredele võimaluste loomine tagasiside andmiseks ja arvamuste jagamiseks. Lapsed ja lähedased soovivad jagada oma kogemust ja anda protsessis osalemise kohta tagasisidet. Seejuures on oluline arendada välja lastekaitseüsteemi regulaarne monitoorimise süsteem, kus kõikide osapoolte hääl saab võrdselt kuuldavaks. See annab peredele hääle ning tunnetuse, et nende kogemused ja arvamused on tähtsad ning valdkonna arendajatele, kujundajatele ja praktikutele sisendit arendustöödeks.

Läbipaistvust ja võimu tasakaalustumist aitab soodustada ka perede teadlikkuse tõstmine. Olulisel kohal on lastekaitsetöö põhimõtete tutvustamine ja info jagamine nii ühiskondlikul tasandil kui ka juhtumipõhiselt. Tähtis on abistamisprotsessi põhimõtete tutvustamine ja info jagamine lastekaitsetööst tervikuna. Samuti aitab läbipaistvust tõhustada lastekaitsetöötajate

poolne selge rollijaotuse määratlemine; ühiselt eesmärgi seadmine, tegevuste kavandamine ja tulemuslikkuse hindamine. Selline lähenemine soodustab abistamisprotsessi läbipaistvust, mistõttu omakorda on lapsed ja pered altimad lastekaitsetöötaja poole uuesti pöörduma.

Suurendada proaktiivse, laste ja perede heaolu edendamise lähenemise osakaalu lastekaitsetöös. Laste ja lähedaste käsitus on lastekaitsetöö lastekaitsealise lähenemisviisiga, kuid lastekaitsetöö tulemuslikkuse seisukohast on oluline liikuda võimult võimustamisele. Võimult võimustumisele aitab liikuda võrdse partnerlussuhte arendamine: fookuse suunamine lapselt perekonnale; vanemate rolli väärtustamine abistamisprotsessis; erapooletuse selge väljendamine; ressursipõhine keskendumine; lastekaitsetöötajate poolne proaktiivne pühendumine; kuulamisoskuste arendamine. Võrdse partnerlussuhte kujundamisel on lastekaitsetöötajatel vaja arvestada laste soovi rohkem suhelda ning soovitud keskenduda usaldusliku kontakti loomisele.

Laiendada lastekaitsetöötajate ekspertsuse suurendamise võimalusi. Lapsed ja lähedased näevad vajadust lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste täiendamiseks. Uurimistulemused annavad olulise sisendi lastekaitsetöötajate arenguprogrammi välja töötamiseks. Proaktiivsed oskused; üldinimlikud väärtused; partnerluslik lähenemisviis; läbipaistvuse teadlik kujundamine; erapooletu suhtlemisviis; usaldusliku kontakti loomine; teemad, mis tekitavad vastandumist või mille osas lapsed ja lähedased näevad vajadust lastekaitsetöötajate teadmiste täiendamiseks – kõike seda saab tervikuna käsitleda lastekaitsetöötajate arenguprogrammis.

Teha laste ja lähedaste hääl kuuldavaks Eesti lastekaitsevaldkonna arendustöös. Käesolev uurimustöö on selle jaoks väärtuslikuks sisendiks. Uurimistulemused annavad lisaks sisendile valdkonna arendamiseks ka lastele ja peredele võimaluse teha oma hääl kuuldavaks, mis omakorda mõjutab otseselt valdkonna edasise arenguid positiivsete muutuste suunas.

Lisaks leian, et oluline on sellesse teemasse rohkem süveneda ning uurida lähemalt, milline on lastekaitseüsteemi lähenemisviis Eestis ning millisena tunnetavad seda erinevad tasandid.

Kokkuvõtlikult saan öelda, et magistr töö eesmärk sai täidetud ja kõik eesmärgi täitmiseks seatud uurimisküsimused leidsid vastuse. Tuginedes uurimistöö tulemustele, selgitasin välja, milline on lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste vaade lastekaitsetööle Eestis ning millised on nende ootused ja soovitused valdkonna arendamiseks.

VIIDATUD ALLIKAD

Aavik, G. (2017). Sotsiaalne innovatsioon – kellele ja kuidas? *Sotsiaaltöö*, 4, 29–33.

Alpert, L. T. (2005). Research Review: Parents' service experience – a missing element in research on foster care case outcomes. *Child & Family Social Work*, 10(4), 361–366. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2005.00387.x>

Aru, A. ja Paron, K. (2015). Lapse parimad huvid. *Juridica*, 6, 375–386.

Ayala-Nunes, L., Jiménez, L., Hidalgo, V. ja Jesus, S. (2014). Family feedback in Child Welfare Services: A systematic review of measures. *Children and Youth Services Review*, 44, 299–306. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2014.07.004>

Ayala-Nunes, L., Jiménez, L., Hidalgo, V., Dekovic, M. ja Jesus, S. (2018). Development and Validation of the Family Feedback on Child Welfare Services (FF-CWS). *Research on Social Work Practice*, 28(2), 203–213. <https://doi.org/10.1177/1049731516642842>

Baker, A. J. L. (2007). Client Feedback in child welfare programs: Current trends and future directions. *Children and Youth Services Review*, 29(9), 1189–1200. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2007.05.003>

Beckstead, J. W. (2003). Attitudes Accentuate Attributes in Social Judgment: The Combined Effects of Substance Use, Depression, and Technical Incompetence on Judgments of Professional Impairment. *The Journal of Social Psychology*, 143(2), 185–201

Cossar, J., Brandon, M. ja Jordan, P. (2016). „You've got to trust her and she's got to trust you“ – children's views on participation in the child protection system. *Child and Family Social Work*, 21(1), 103–112. doi: <https://doi.org/10.1111/cfs.12115>
<https://doi.org/10.1111/cfs.12115>

- Darlington, Y., Healy, K. ja Feeney J. A. (2010). Challenges in implementing participatory practice in child protection: A contingency approach. *Children and Youth Services Review*, 32(7), 1020–1027. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.03.030>
- Daro, D. (2019). A Shift in Perspective : A Universal Approach to Child Protection. *The Future of Children*, 29(1), 17–40.
- Dawson, K. ja Berry, M. (2002). Engaging families in child welfare services: an evidencebased approach to best practice. *Child welfare*, 81(2), 293–317. doi: 0009-4021/2002/020293-25
- Dumbrill, G. C. (2010). Power and Child Protection: The Need for a Child Welfare Service Users' Union or Association. *Australian Social Work*, 63(2), 194–206. <https://doi.org/10.1080/03124071003717655>
- Dunst, C. J. ja Dempsey, I. (2007). Family Professional Partnerships and Parenting Competence, Confidence and Enjoyment. *International Journal of Disability*, 54(3), 305–318. <https://doi.org/10.1080/10349120701488772>
- Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. (13.12.2013). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 22.11.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013012>
- Euroopa põhiseaduse lepingu eesti keelne tõlge. (2006). *Riigi Teataja II*. Kasutatud 22.10.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/1034169>
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta eesti keelne tõlge. (2012). *Euroopa Liidu Teataja*. Kasutatud 22.10.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>
- Falch-Ericksen, A. (2019). Üksinda otsustamine lastekaitse sotsiaaltöös. Miks tuleb lapse parima huvi põhimõtte rakendamisel partneritega aru pidada. *Sotsiaaltöö*, 3, 32–35.
- Fargion, S. (2014). Synergies and tensions in child protection and parent support: policy lines and practitioners cultures. *Child and Family Social Work*, 19(1), 24–33. doi: doi:10.1111/j.1365-2206.2012.00877.x

- Fern, E. (2014). Child-Directed Social Work Practice: Findings from an Action Research Study Conducted in Iceland. *The British Journal of Social Work*, 44(5), 1110–1128. doi:10.1093/bjsw/bcs099
- Gilbert, Parton ja Skivenes. (2011). Child Protection Systems: International Trends and Orientations. Oxford: Oxford University Press.
- Gladstone, J., Dumbrill, G., Leslie, B., Koster, A., Young, M. ja Ismaila, A. (2012). Looking at engagement and outcome from the perspectives of child protection workers and parents. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 112–118. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.09.003>
- Gladstone, J., Dumbrill, G., Leslie, B., Koster, A., Young, M. ja Ismaila, A. (2014). Understanding worker–parent engagement in child protection casework. *Children and Youth Services Review*, 44, 56–64. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2014.06.002>
- Göttig, T. ja Uusen-Nacke, T. (2017). Lapsega suhtlust korraldav kohtulahend ja selle täitmine. Võrdlev analüüs. Kasutatud 23.05.2020, https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/suhtlusoiguse_uuring27112017.pdf
- Hagan, T. L., Belcher, S. M., & Donovan, H. S. (2017). Mind the mode: Differences in paper vs. web-based survey modes among women with cancer. *Journal of Pain and Symptom Management*, 54(3), 368–375. <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2017.07.005>
- Haldre, L. (2008). Sotsiaaltöötaja koostöö lapsevanemaga. *Sotsiaaltöö*, 4, 36–39.
- Heino, E. ja Kärmeniemi, N. (2013). Cultural interpretation as an empowering method in social work with immigrant families. M.Törrönen, O.Borodkina, V.Samoylova, E.Heino (toim), *Empowering Social Work: Research & Practice* (lk 88–116). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hestbæk, A. D. (2011). Denmark: A Child Welfare System Under Reframing. N, Gilbert, N. Parton ja M. Skivenes (toim), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (131–153). Oxford: Oxford University Press.

- Kapp, S. ja Vela, R. (2004). The Parent Satisfaction with Foster Care Services Scale. *Child Welfare*, 83(3), 263–287.
- Kettle, M. (2013). *A balancing act: A grounded theory of child protection social work*. Doctorate. Glasgow Caledonian University.
- Kettle, M. (2017) The tipping point: fateful moments in child protection. *Child and Family Social Work*, 22, 31–39. doi: 10.1111/cfs.12253
- Khoo, E. G., Hyvönen, U. ja Nygren, L. (2002). Child Welfare or Child Protection. *Qualitative Social Work*, 1(4), 451–471. <https://doi.org/10.1177%2F14733250260620865>
- Kutsar, D. ja Soo, K. (2019). *Laste subjektiivne heaolu kohalikus ja rahvusvahelises vaates*. Tallinn: Statistikaamet.
- Kutsar, D., Soo, K., Stozik, T., Stozik, D., Grigoras, B. Ja Baltatescu, S. (2019). Does the Realisation of Children's Rights Determine Good Life in 8-Year-Olds' Perspectives? A Comparison of Eight European Countries. *Child Indicators Research*, 12(1), 161–183. doi: 10.1007/s12187-017-9499-y
- Kosher, H. ja Ben-Arieh, A. (2017). What children think about their rights and their well-being: A cross-national comparison. *American Journal of Orthopsychiatry*, 87(3), 256–273.
- Lansdown, G. (1994). Children rights. B. Mayall (toim), *Children's Childhoods: observed and experienced* (33–44). London: The Falmer Press.
- Lapse õiguste konventsiooni eesti keelne tõlge. (1996). *Riigi Teataja II*. Kasutatud 22.10.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Lapse heaolu hindamise käsiraamat*. (2017). Kasutatud 25.11.2019, https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Noustamisteenused/lapse_heaolu_hindamise_kasiraamat.pdf
- Lastekaitseadus. (12.12.2018). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 22.10.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017019?leiaKehtiv>

- Leary, P., Tsui, M.-S. ja Ruch, G. (2013). The Boundaries of the Social Work Relationship Revisited: Towards a Connected, Inclusive and Dynamic Conceptualisation. *The British Journal of Social Work*, 43(1), 135–153. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr181>
- Liu, M., & Wronski, L. (2017). Examining Completion Rates in Web Surveys via Over 25000 Real-Word surveys. *Social Science Computer Review*, 36(1). doi: 10.1177/0894439317695581
- Linno, M. ja Strömpl, J. (2020). Child Protection Systems in Estonia and Latvia. J. D. Berrick, N. Gilbert, M. Skivenes (toim), *International Handbook of Child Protection Systems*.
- MacLeod, J. ja Nelson, G. (2000). Programs for the promotion of family wellness and the prevention of child maltreatment: a meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 24(9), 1127–1149. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00178-2](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00178-2)
- Mirick, R. G. (2014). Challenges in recruiting parents to participate in child welfare research: implications for study design and research practice. *Child & Family Social Work*, 21(4), 484–491. <https://doi.org/10.1111/cfs.12165>
- Merkel-Holguin, M., Hollinshead, D. M, Hahn, A. E., Casillas, K. L. ja Fluke, J. D. (2015). The influence of differential response and other factors on parent perceptions of child protection involvement. *Child Abuse and Neglect*, 39, 18–31. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.11.008>
- Mundy, C., Neufeld, A. N. ja Wells, S. J. (2016). A culturally relevant measure of client satisfaction in child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 70, 177–189. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.09.011>
- Munford, R. Ja Sanders, J. (2016). Understanding service engagement: Young people's experience of service use. *Journal of Social Work*, 16(3), 283–302. doi: 10.1177/1468017315569676
- Myllärniemi, A. (2007). Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - Jäsennyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. *Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja*, 15. Kasutatud 24.11.2019, http://www.socca.fi/julkaisut/julkaisusarja/lastensuojelun_avohuollon_perhetyo_ammattikaytantona_-_jasennyksia_perhetyosta_toimintatutkimuk

sen_valossa.381.shtml?fbclid=IwAR2UgWk2Al9o5TgXhzS3gX4UVzG_BiW-tHO-Mh-5RXBAqqW5QDAYo6WBnuw

Parton, N. ja Berridge, D. (2011). Child Protection in England. N, Gilbert, N. Parton ja M. Skivenes (toim), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (60–88). Oxford: Oxford University Press.

Payne, M. (1995). *Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatust*. Tallinn: Spin Press.

Pösö, T. (2011). Combatting Child Abuse in Finland. N, Gilbert, N. Parton ja M. Skivenes (toim), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (112–130). Oxford: Oxford University Press.

Rautio, S. (2013). Diaries of family workers: empowerment and working with families with children. M.Törrönen, O.Borodkina, V.Samoylova, E.Heino (toim), *Empowering Social Work: Research & Practice* (lk 158–171). Helsinki: Helsingin yliopisto.

Reichheld, F. (2011). *The Ultimate Question 2.0: How Net Promoter Companies Thrive In A Customer-Driven World*. Boston: Harvard Bussiness Review Press.

Revilla, M., & Ochoa, C. (2017). Ideal and maximum lenght for a web survey. *International Journal of Market Research*, 59(5), 557–566. <https://doi.org/10.2501/IJMR-2017-039>

Rodrigo, M. J. ja Byrne, S. (2011). Social Support and Personal Agency in At-Risk Mothers. *Psychosocial Intervention*, 20(1), 13-24 doi: <https://doi.org/10.5093/in2011v20n1a2>

Rootalu, K. (2014). Seoste analüüsimine. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 15.04.2020, <https://sisu.ut.ee/samm/seoste-analyysimine>

Saar, H. (2019). Lapsesõbralik lastekaitse – lastekaitsetöötajate vaade. *Sotsiaaltöö*, 3, 36–41.

Saleh, A., & Bista, K. (2017). Examining factors impacting online survey response rates in educational research: perceptions of graduate students. *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*, 13(29), 63–74.

- Schreiber, J. C., Fuller, T. ja Paceley, M. S. (2013). Engagement in child protective services: Parent perceptions of worker skills. *Children and Youth Services Review*, 35(4), 707–715. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.01.018>
- Selg, M. (2008). „Jõustamine“ ja tugevustel põhinev lähenemine. *Sotsiaaltöö*, 3, 19–22.
- Selg, M. (2014). Sotsiaaltöö professiooni ülemaailmne definitsioon. *Sotsiaaltöö*, 3, 9–14.
- Selg, M. (2015). Tervikliku sotsiaaltöö teooria otsingul: eluilmakeskne sotsiaaltöö. *Sotsiaaltöö*, 2, 26–31.
- Siitonen, J. (1999). *Voimaatumisteorian perusteiden hahmottelua*. Oulu: Opettajankoulutuslaitos, Oulun yliopisto.
- Skivenes, M. (2011). Norway: Toward a Child-centric Perspective. N, Gilbert, N. Parton ja M. Skivenes (toim), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (154–182). Oxford: Oxford University Press.
- Slettebø, T. (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services. *The British Journal of Social Work*, 43(3), 579–595. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr188>
- Sotsiaalministeeriumi põhimäärus. (05.07.2019). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 18.04.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/125032014009?leiaKehtiv>
- Sotsiaalministeerium. (2019). Lastekaitse kohaliku omavalitsuse üksuses. *S-veeb aruandekataloog*. Kasutatud 20.05.2020, <https://sveeb.sm.ee/index.php?tid=oVbSM3u2SwnVCiiuAu43Pr4y-FBnSNrAByvFtoAw>
- Swift, K. J. (2011). Canadian Child Welfare. N, Gilbert, N. Parton ja M. Skivenes (toim), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations* (36–59). Oxford: Oxford University Press.
- Tammpuu, P. (1998). *Sotsiaalne sugu kui institutsioon ja võimusuhted*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, Sotsioloogia osakond.

Tayebjee, Z. ja Lewkowicz, D. (2019). Learning from vulnerable families to improve healthcare and child protection responses. *International Journal of Integrated Care*, 19(1), 1–2. doi: 10.5334/ijic.s3091

The International Association Of Schools Of Social Work. (2014). Global Definition Of Social Work. Kasutatud 23.05.2020, <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>

Tilbury, C., Osmond, J. ja Crawford, M. (2010). Measuring Client Satisfaction with Child Welfare Services. *Journal of Public Child Welfare*, 4(1), 77–90. <https://doi.org/10.1080/15548730903563160>

Tilbury, C. ja Ramsay, S. (2018). A systematic scoping review of parental satisfaction with child protection services. *Evaluation and Program Planning*, 66, 141–146. doi: <http://dx.doi.org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1016/j.evalprogplan.2017.10.010>

Toros, K. (2019). Lapse õigus osaleda abivajaduse hindamises: kuidas lastekaitsetöötajad seda tõlgendavad? *Sotsiaaltöö*, 3, 27–31.

Toros, K., DiNitto, D. M. ja Tiko, A. (2018). Family engagement in the child welfare system: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, 88, 598–607. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.03.011>

Trotter, C. (2008). What does client satisfaction tell us about effectiveness? *Child Abuse Review*, 17(4), 262–274. doi: 10.1002/car.1038

Tõnisson, H. (2014). *Seletuskiri lastekaitseseaduse eelnõu juurde*. Kasutatud 22.11.2019, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Lapse_oigused_ja_headolu/seletuskiri.pdf

Törrönen, M., Borodkina, O., Samoylova, V. ja Heino, E. (2013). *Empowering Social Work: Research and Practice*. Helsinki: Helsingin yliopistao

Viira, A. (2017). Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine. Sotsiaalministeerium. Kasutatud 20.05.2020,

https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_lastekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_ja_tkusuutlik_arendamine.pdf

Välba, E., Toros, K. ja Tiko, A. (2016). Abivajava lapse ja pere hindamine lastekaitsetöös: Harjumaa lastekaitsetöötajate mõtteid ja arvamusi kliendi kaasamisest. *Sotsiaaltöö*, 4, 49–55.

Yatchmenoff, D. K. (2005). Measuring Client Engagement From the Client's Perspective in Nonvoluntary Child Protective Services. *Research on Social Work Practice*, 15(2), 84–96. <https://doi.org/10.1177/1049731504271605>

Lisa 1. Ankeetküsimustik

Downloaded from <https://survey.ut.ee>

Anna hinnanguid kogetud lastekaitsetöö kohta!

Hea vastaja!

Kas Teil on kogemusi seoses lastekaitsega? Olete pöördunud lastekaitsetöötaja poole või lastekaitsetöötaja on pöördunud teie poole? Saanud või soovinud saada lastekaitsetöötajalt abi või lastekaitsetöötaja on kaasatud mõnda Teie pere puudutavasse arutellu? Olenemata sellest, milline on olnud Teie kokkupuude – kas see oli meeldiv või nägite selles puudujääke – on Teie kogemus oluline!

Lastekaitsetöoga kokku puutunud lastel ja peredel on hindamatud kogemused, arvamused ja vaatenurgad, mille uurimine aitab leida üles olulised kohad, mis lastekaitsetöötaja ja perekonna vahel koostööd suurendavad või vähendavad. Just lastekaitsetöoga kokku puutunute hinnangud annavad teadmise ja suuna lastekaitsetöö tõhustamiseks.

Nüüd on Teil võimalus jagada, milline oli Teie kogemus valla- või linnavalitsuse lastekaitsega! Küsimustiku täitmine on anonüümne ning võtab max 10 minutit, samas annab soovi korral võimaluse pikemaid kirjeldusi oma kogemustest jagada. Küsimustikule vastama on oodatud nii lapsed kui täiskasvanud.

Teie hinnanguid ja arvamusi lastekaitsetöö kohta kogutakse magistritöö jaoks. Küsimuste korral helista või kirjuta julgelt!

Email: tuulibrit@hotmail.com,
telefon: 56679335,
skype: tuulibrit

Head täitmist!

Tuuli-Brit Vaga, Tartu Ülikool

Kes Te olete/olite lapsele lastekaitsetöötajaga kokku puutudes?

(Kui olete nii eestkostja kui ka sugulane (nt vanaema/vanaisa, tädi/onu), valige vastuseks palun eestkostja) *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Olen/olin ise laps
- ☐ Vend/õde (peamine kokkupuude lastekaitsetöötajaga oli minu õel või vennal)
- ☐ Ema/isa/hooldaja/eestkostja
- ☐ Vanaema/vanaisa
- ☐ Tädi/onu
- ☐ Sõber/sõbranna/koolikaaslane
- ☐ Võrgustikupartner
- ☐ Ei ole kokkupuudet
- ☐ Teised

Kirjeldage lühidalt, mida Te arvasite lastekaitsetöötajatest enne esimest kohtumist?

(Mõelge korra tagasi ajale, kui lastekaitsetöötajaga ei olnud veel esimest kontakti toimunud)

Kirjutage vastus siia:

Millal Te viimati lastekaitsetöötajaga suhtlesite? *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Suhtleme praegugi, vähemalt kord kuus
- ☐ Suhtleme, kuid harvem kui kord kuus
- ☐ Suhtlemine lõppes peale 2016. aastat
- ☐ Suhtlemine lõppes enne 2016. aastat

Mis teemal Te lastekaitsetöötajaga suhtlesite või praegu suhtlete?*

Kirjutage vastus siia:

Hinnake järgmisi väiteid 5-palli skaalal (hinne 1 – pole üldse nõus, hinne 5 – täiesti nõus). *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	1	2	3	4	5	Ei oska/saa hinnata
Olime lastekaitsetöötajaga ühel nöl selles, mis on mulle/lapsele parim	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötajal oli minu jaoks piisavalt aega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minu ja lastekaitsetöötaja vahel oli usalduslik suhe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja märkas minu/lapse edusamme ja tunnustas selle eest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja julgustas mind rääkima asjadest, mis on hästi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma tean põhjust, miks me lastekaitsetöötajaga koostume	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja selgitas oma töö põhimõtteid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lastekaitsetöötaja küsis minu arvamust ja soove	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vajadusel kasutaksin taaskord lastekaitsetöötaja abi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Aitäh, et jagate oma kogemusi ja hinnanguid! Küsimustiku sulgemine enne lõpetamist kaotab juba sisestatud vastused - enam pole palju jäänud!

Hinnake 5-palli skaalal lastekaitsetöötajat. (Näide: 1 - täiesti ülekohtune, 5 - täiesti aus) *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	1	2	3	4	5	
Ülekohtune	☐	☐	☐	☐	☐	Aus
Asjatundmatu	☐	☐	☐	☐	☐	Asjatundlik
Koostööd takistav	☐	☐	☐	☐	☐	Koostööaldis
Mitteusaldusväärne	☐	☐	☐	☐	☐	Usaldusväärne
Väsinud, kurvameelne	☐	☐	☐	☐	☐	Energiline, rõõmus
Halvustav	☐	☐	☐	☐	☐	Lugupidav
Oma arvamust peale suruv	☐	☐	☐	☐	☐	Minu arvamuslega arvestav
Halb suhtleja	☐	☐	☐	☐	☐	Hea suhtleja
Ebaviisakas	☐	☐	☐	☐	☐	Viisakas
Ähvardav, karistav	☐	☐	☐	☐	☐	Mõistev
Ei jaga piisavalt infot	☐	☐	☐	☐	☐	Jagab piisavalt infot

Kuidas Teie jaoks on olukord lastekaitsetöö käigus muutunud? *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Läks paremaks
☐ Jäi samaks
☐ Läks halvemaks

Võrreldes sellega, mida arvasite lastekaitsetöötajatest enne esimest kohtumist ja mida arvate nüüd, milline on arvamus praegu: *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Parem
☐ Sama
☐ Halvem

Kommenteerige oma valikut siin:

Hinnake 10-palli skaalal kui tõenäoliselt soovitaksite oma tuttavat/sõbral sama lastekaitsetöötaja poole pöörduda?

(Näiteks kui tal oleks samane olukord või mure, nagu Teil oli. 0 - ei soovita üldse, 10 - kindlasti soovitan) *

Palun valige kõige sobivaim vastus:

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Küsimustik on anonüümne - Teie sisestatud andmete järgi ei ole võimalik Teid tuvastada!

Sugu *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Mees
☐ Naine

Vanus *

❗ Siia väljale võib sisestada ainult numbreid.

Kirjutage vastus siia:

Haridus *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Vähem kui 6.klassi
☐ Algharidus (omandatud kuni 6 klassi)
☐ Põhiharidus (omandatud kuni 9 klassi)
☐ Keskkharidus (omandatud kuni 12 klassi, sh keskeri- või kutsekeskharidus)
☐ Kõrgharidus (rakenduskõrg/bakalaureus/magister/doktor)

Elukoht *

Palun valige ainult üks vastus

- ☐ Suur linn (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu)
- ☐ Muu linn
- ☐ Alev, alevik
- ☐ Küla
- ☐ Ei ela Eestis

Mis Teile lastekaitsetöötaja juures meeldis?

Kirjutage vastus siia:

Mis Teile lastekaitsetöötaja juures ei meeldinud?

Kirjutage vastus siia:

Millised on Teie soovitud lastekaitsetöötajale või lastekaitsetöö kohta üldiselt?

Kirjutage vastus siia:

Teie lugu on samuti väga olulise tähtsusega - see annab põhjaliku ülevaate sellest, milline oli Teie kogemus lastekaitsetöötajaga. Kui olete valmis, kirjutage vabas vormis oma lugu või lisage ise midagi, millest eelnevalt juttu ei olnud, kuid mida soovite kirjeldada.

Kirjutage vastus siia:

Kui tekib edasisi küsimusi, kas olete nõus oma kogemuse kohta rohkem rääkima? Kui jah, kirjutage siia oma nimi ja telefoninumber, et oleks võimalik Teiega vajadusel ühendust võtta. Kogemuse jagamisel on tagatud konfidentsiaalsus. (See küsimus on vabatahtlik)

Kirjutage vastus siia:

Ongi kõik, suur tänu!

Kui tead kedagi, kellel on lastekaitsetööga isiklik kogemus, jaga ankeeti ka temale või aita tal seda täita - tänu sellele on võimalik teha ettepanekuid lastekaitsetöö parendamiseks!

Täname teid, et vastasite ankeedile.

Lisa 2. Ankeetküsimustiku operatsionaliseerimine

Sotsiaaldemograafilised küsimused	
Kes Te olete/olite lapsele lastekaitsetöötajaga kokku puutudes?	Lisatud, et kasutada tunnuseks andmete analüüsimisel ning välistada sihtgruppi mitte kuuluvad vastajad.
Sugu	Lisatud, et kasutada tunnuseks andmete analüüsimisel
Vanus	Lisatud, et kasutada tunnuseks andmete analüüsimisel
Haridus	Lisatud, et kasutada tunnuseks andmete analüüsimisel
Elukoht	Lisatud, et tagada, et vastuseks oleksid Eesti lastekaitsetöö kohta
Kohtumise eelne periood ja kontakti loomine	
Kirjeldage lühidalt, mida Te arvasite lastekaitsetöötajast enne esimest kohtumist?	Negatiivne kuvand ühiskonnas mõjutab perekondade osalemist abistamise protsessis (Schreiber, 2013; Välba jt, 2016).
Kuidas Teie kokkupuude alguse sai? ○ Pöördusin ise ○ Lastekaitsetöötaja võttis ühendust ○ Muu	Lisatud, et selgitada välja, kuidas kontaktivõtt mõjutab vastajate hinnanguid.
Millal Te viimati lastekaitsetöötajaga suhtlesite? ○ Suhtleme praegugi, vähemalt kord kuus ○ Suhtleme, kuid harvem kui kord kuus ○ Suhtlemine lõppes peale 2016. aastat ○ Suhtlemine lõppes enne 2016. aastat	Lisatud, et selgitada välja, kuidas suhtlemissagedus ja/või suhtlemise staatus (kestab/on lõppenud) mõjutab vastajate hinnanguid.
Mis teemal Te lastekaitsetöötajaga suhtlesite või praegu suhtlete?	Lisatud, et selgitada välja, kuidas mõjutab suhtlemise teema vastajate hinnanguid.
Kohtumise kogemus	
Hinnake järgmisi väiteid 5-palli skaalal:	
○ Olime lastekaitsetöötajaga ühel nöl selles, mis on mulle/lapsele parim	„Minu töötaja ja mina nõustume, mis on parim minu lapsele“ (Yatchmenoff, 2005, lk 90).
○ Lastekaitsetöötajal oli minu jaoks piisavalt aega	„Minu töötaja kulutab piisavalt aega minu juhtumile“ (Mundy jt, 2016, lk 187). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Minu ja lastekaitsetöötaja vahel oli usalduslik suhe	Kohandatud: „Ma tunnen, et ma saan usaldada lastekaitsetöötajat, ta on õiglane ning hindab minu vaatenurka“ (Yatchmenoff, 2005, lk 94). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Lastekaitsetöötaja märkas minu/lapse edusamme ja tunnustas selle eest	„Mu töötaja tunnustab, kui olen teinud edusamme või asjad on muutunud paremaks“ (Mundy jt, 2016, lk 187).
○ Lastekaitsetöötaja julgustas mind rääkima asjadest, mis on hästi	„Minu töötaja julgustas mind rääkima asjadest, mis on läinud hästi“ (Mundy jt, 2016, lk 187). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.

○ Ma tean põhjust, miks me lastekaitsetöötajaga kohtusime	Kohandatud: „On hea põhjus selleks, miks lastekaitse on peresse kaasatud“ (Yatchmenoff, 2005, lk 90). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Lastekaitsetöötaja selgitas oma töö põhimõtteid	Kohandatud: „Minu töötaja tehtud otsused on selgelt lahti selgitatud, olenemata, kas olen nendega nõus või mitte“ (Mundy jt, 2016, lk 187). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Lastekaitsetöötaja küsis minu arvamust ja soove	„Minu töötaja küsis minu vaadet olukorra kohta“ (Mundy jt, 2016, lk 187). Kohandatud: „Töötajad võtavad minu arvamust arvesse minu lapsega seotud otsuste tegemisel“ (Ayala-Nunes jt, 2018, lk 211). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Vajadusel kasutaksin taaskord lastekaitsetöötaja abi	Kohandatud: „Kriisiolukorras võiksin paluda selle asutuse abi“ (Mundy jt, 2016, lk 187).
Hinnake 5 palli skaalal lastekaitsetöötajat	
○ Ülekohtune Aus	Ausus ja lugupidamine on kaks tegurit, mis lapsevanemate positiivseid kogemusi seoses lastekaitsetööga kõige enam mõjutavad (Tilbury ja Ramsay, 2018, 143).
○ Asjatundmatu Asjatundlik	Lastekaitsetööga rahuloluga on seotud erinevad uurimuses leitud tegurid – üheks teguriks on kvalifikatsioon ja kogemused (<i>qualified/experienced</i>) (Tilbury ja Ramsay, 2018, 144).
○ Koostööd takistav Koostööaldis	Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Mitteusaldusväärne Usaldusväärne	Kohandatud: „Ma tean, et need asjad mida ma räägin, et lahku siit ruumist“ (Ayala-Nunes jt, 2018, lk 211). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Väsinud, kurvameelne Energiline, rõõmus	Lisatud, et selgitada välja vastajate hinnang lastekaitsetöötaja rõõmsameelsusele.
○ Halvustav Lugupidav	Ausus ja lugupidamine on kaks tegurit, mis lapsevanemate positiivseid kogemusi seoses lastekaitsetööga kõige enam mõjutavad (Tilbury ja Ramsay, 2018, lk 143). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.
○ Oma arvamust peale suruv Minu arvamusega arvestav	Kohandatud: „Mu töötaja austab minu vaadet ja ideid“ (Mundy jt, 2016, lk 187). Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni sotsiaaltöötaja kutsestandardis kehtestatud kompetentsinõuded.

○ Halb suhtleja Hea suhtleja	Vanemad tunnevad, et lastekaitsetöötaja hea suhtlemisoskus aitab kaasa positiivse suhte loomisele (Tilbury ja Ramsay, 2018, lk 144).
○ Ebaviisakas Viisakas	Lastekaitsetöõga rahuloluga on seotud erinevad uurimuses leitud tegurid – üheks teguriks on viisakus (Tilbury ja Ramsay, 2018, lk 144).
○ Ähvardav, karistav Mõistev	Kohandatud: „Töötaja saab aru, kuidas ma end tunnen“ (Ayala-Nunes, 2018, lk 211).
○ Ei jaga piisavalt infot Jagab piisavalt infot	Lastekaitsetöõga rahulolematusega on seotud erinevad uurimuses leitud tegurid – üheks teguriks on informatsiooni mitte jagamine (Tilbury ja Ramsay, 2018, lk 144).
Mis Teile lastekaitsetöötaja juures meeldis?	Lisatud, et selgitada välja tegureid, mis soodustasid vastajate positiivset arvamust ja tulemuslikkust.
Mis Teile lastekaitsetöötaja juures ei meeldinud?	Lisatud, et selgitada välja tegureid, mis soodustasid vastajate negatiivset arvamust ja mittetulemuslikkust.
Järeldus	
Kuidas Teie jaoks on olukord lastekaitsetöõ käigus muutunud? ○ Parema ○ Sama ○ Halvema	Lisatud, et selgitada välja, kui tulemuslik oli lastekaitsetöötajaga kokkupuude vastaja hinnangul.
Võrreldes sellega, mida arvasite lastekaitsetöötajatest enne esimest kohtumist ja mida arvate nüüd, milline on arvamus praegu: ○ Läks paremaks ○ Jäi samaks ○ Läks halvemaks	Lisatud, et selgitada välja, kuidas lastekaitsetöõga kokkupuude muudab suhtumist lastekaitsetöösse.
Hinnake 10-palli skaalal kui tõenäoliselt soovitate oma tuttavat/sõbrat sama lastekaitsetöötaja poole pöörduda?	Soovitusindeks vastajate rahulolu mõõtmiseks (Reichheld'i, 2011).
Millised on Teie soovitusel lastekaitsetöötajale või lastekaitsetöõ kohta üldiselt?	„Kas teil on ettepanekuid, kuidas asutus saaks muuta teenust lastele ja peredele paremaks“ (Mundy jt, 2016, lk 185).
Teie lugu on samuti väga olulise tähtsusega - see annab põhjaliku ülevaate sellest, milline oli Teie kogemus lastekaitsetöötajaga. Kui olete valmis, kirjutage vabas vormis oma lugu või lisage ise midagi, millest eelnevalt juttu ei olnud, kuid mida soovite kirjeldada.	Lisatud, et pakkuda vastajaile võimalust jagada oma lugu ning kirjutada täpsemalt sellest, mida ankeedis ei küsitud, kuid mida vastaja sooviks jagada.

Lisa 3. Küsimustiku levitamiseks kasutatud plakatid

ANNA LASTEKAITSETÖÖLE TAGASISIDET

Sul on kogemus lastekaitsega, kuid pole
olnud võimalust tagasisidet anda?

Jaga oma kogemust nüüd!

Täida ankeet **paberil** ning jäta
anonüümselt kogumiskasti

VÕI

Mine
www.lastekaitaselugu.ee
ning täida ankeet veebis

Selgitame välja -
**mis toimib ja mida tuleb
muuta!**

WWW.LASTEKAITSELUGU.EE

ANNA LASTEKAITSETÖÖLE TAGASISIDET

Sul on kogemus lastekaitsega, kuid pole
saanud hinnata, kuidas Sa end tundsids?

Jaga oma kogemust nüüd!

Mida selleks teha?

1. Mine www.lastekaitaselugu.ee
2. Jaga **anonüümselt** oma kogemust

JA

Selgitame välja -
**mis toimib ja mida tuleb
muuta!**

Tagasisidet saab anda kuni 15.märts 2020.a

WWW.LASTEKAITSELUGU.EE

Lisa 4. Vastajate keskmised hinnangud lastekaitsetööl

Report										
Haridus		Konsensus	Aeg	Usaldus	Tunnustus	Ressursid	Põhjused	Põhimõtte d	Arvamus	Taaskord
Vähem kui 6 klassi	N	22	27	29	27	30	23	24	27	27
	Mean	3,91	3,67	3,72	4,00	3,70	4,17	3,08	3,85	3,96
	Std. Deviation	1,342	1,271	1,360	1,271	1,643	1,403	1,692	1,562	1,315
Algharidus	N	74	69	72	74	68	73	67	78	70
	Mean	3,47	3,77	3,35	3,36	3,40	4,32	3,19	3,86	3,41
	Std. Deviation	1,397	1,374	1,549	1,558	1,508	1,165	1,579	1,421	1,602
Põhiharidus	N	159	164	167	145	158	169	166	170	166
	Mean	3,67	3,82	3,27	3,35	3,50	4,59	3,50	3,64	3,37
	Std. Deviation	1,430	1,401	1,581	1,622	1,534	0,972	1,540	1,513	1,759
Keskharidus	N	233	234	235	207	222	230	233	233	234
	Mean	3,10	3,53	3,00	2,92	3,05	4,56	3,07	3,18	2,97
	Std. Deviation	1,665	1,509	1,702	1,659	1,667	0,995	1,659	1,690	1,777
Kõrgharidus	N	181	184	184	151	164	182	179	183	183
	Mean	2,96	3,17	2,77	2,47	2,61	4,57	2,53	3,04	2,73
	Std. Deviation	1,699	1,590	1,700	1,681	1,682	1,079	1,566	1,685	1,788
Total	N	669	678	687	604	642	677	669	691	680
	Mean	3,27	3,54	3,07	3,01	3,12	4,53	3,04	3,36	3,09
	Std. Deviation	1,609	1,501	1,658	1,673	1,656	1,050	1,633	1,638	1,766

Report										
Roll		Konsensus	Aeg	Usaldus	Tunnustus	Ressursid	Põhjused	Põhimõtte d	Arvamus	Taaskord
Vanem	N	440	441	442	378	407	441	437	445	441
	Mean	3,13	3,47	2,94	2,79	2,95	4,56	2,92	3,17	2,97
	Std. Deviation	1,681	1,562	1,712	1,716	1,706	1,032	1,663	1,691	1,808
Hooldaja	N	184	188	196	184	189	190	183	202	191
	Mean	3,65	3,76	3,40	3,47	3,52	4,47	3,43	3,85	3,42
	Std. Deviation	1,355	1,313	1,480	1,500	1,504	1,062	1,539	1,429	1,603
Sugulane	N	45	49	49	42	46	46	49	44	48
	Mean	3,02	3,27	2,94	3,02	2,93	4,48	2,76	3,02	2,81
	Std. Deviation	1,617	1,538	1,688	1,630	1,541	1,169	1,479	1,548	1,853
Total	N	669	678	687	604	642	677	669	691	680
	Mean	3,27	3,54	3,07	3,01	3,12	4,53	3,04	3,36	3,09
	Std. Deviation	1,609	1,501	1,658	1,673	1,656	1,050	1,633	1,638	1,766

Lisa 5. Vastajate keskmised hinnangud lastekaitsetöötajale

Report												
Haridus		Ülekohtune/aus	Asjatundmatu/asjatundlik	Koostööd takistav/koostööaldis	Mitteusaldusväärtus/usaldusväärne	Väsinud/energiline	Halvustav/lugupidav	Tema arvamus/minu arvamus	Halb suhtleja/hea suhtleja	Ebaviisakas/viisakas	Ähvardav/karistav	Jagab infot/ei jaga
Vähem kui 6 klassi	N	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31	31
	Mean	4,32	4,32	4,16	4,26	4,35	4,45	3,87	4,26	4,55	4,39	3,84
	Std. Deviation	0,909	0,945	0,779	1,094	0,877	0,768	1,284	1,182	0,995	0,919	1,241
Algharidus	N	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
	Mean	3,71	3,86	3,87	3,53	3,99	3,94	3,71	3,88	4,19	3,88	3,46
	Std. Deviation	1,280	1,364	1,289	1,428	1,139	1,266	1,352	1,257	1,160	1,409	1,476
Põhiharidus	N	176	176	176	176	176	176	176	176	176	176	176
	Mean	3,57	3,70	3,68	3,51	3,82	3,63	3,50	3,75	3,86	3,75	3,64
	Std. Deviation	1,525	1,342	1,447	1,516	1,300	1,499	1,523	1,464	1,397	1,448	1,432
Keskharidus	N	239	239	239	239	239	239	239	239	239	239	239
	Mean	3,21	3,26	3,26	3,14	3,52	3,38	3,18	3,39	3,64	3,52	3,14
	Std. Deviation	1,606	1,519	1,577	1,641	1,296	1,526	1,607	1,552	1,514	1,495	1,626
Kõrgharidus	N	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191	191
	Mean	2,98	2,98	3,03	2,85	3,45	3,20	2,88	3,24	3,53	3,27	2,75
	Std. Deviation	1,589	1,617	1,594	1,643	1,238	1,607	1,660	1,526	1,538	1,578	1,628
Total	N	722	722	722	722	722	722	722	722	722	722	722
	Mean	3,34	3,41	3,41	3,25	3,67	3,51	3,27	3,53	3,77	3,59	3,23
	Std. Deviation	1,555	1,509	1,527	1,600	1,269	1,517	1,586	1,500	1,456	1,497	1,585

Report												
Roll		Ülekohtune/aus	Asjatundmatu/asjatundlik	Koostööd takistav/koostööaldis	Mitteusaldusväärtus/usaldusväärne	Väsinud/energiline	Halvustav/lugupidav	Tema arvamus/minu arvamus	Halb suhtleja/hea suhtleja	Ebaviisakas/viisakas	Ähvardav/karistav	Jagab infot/ei jaga
Vanem	N	455	455	455	455	455	455	455	455	455	455	455
	Mean	3,17	3,20	3,24	3,06	3,55	3,31	3,11	3,33	3,60	3,41	3,07
	Std. Deviation	1,625	1,580	1,595	1,663	1,303	1,600	1,664	1,572	1,548	1,572	1,650
Laps	N	217	217	217	217	217	217	217	217	217	217	217
	Mean	3,80	3,90	3,87	3,72	3,93	3,96	3,68	3,97	4,16	4,01	3,62
	Std. Deviation	1,292	1,238	1,264	1,357	1,192	1,228	1,346	1,262	1,165	1,249	1,383
Sugulane	N	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
	Mean	2,90	3,16	2,98	2,88	3,62	3,32	2,92	3,44	3,58	3,38	2,94
	Std. Deviation	1,529	1,448	1,518	1,586	1,123	1,463	1,510	1,402	1,430	1,441	1,517
Total	N	722	722	722	722	722	722	722	722	722	722	722
	Mean	3,34	3,41	3,41	3,25	3,67	3,51	3,27	3,53	3,77	3,59	3,23
	Std. Deviation	1,555	1,509	1,527	1,600	1,269	1,517	1,586	1,500	1,456	1,497	1,585

Lisa 6. Statistiliselt olulised erinevused

Kontaktivõtt * Arvamus algul Crosstabulation							Chi-Square Tests				
		Arvamus algul				Total		Value	df	Significance	
		Negatiivne	Neutraalne	Positiivne			Pearson Chi-Square	35,238 ^a	4	0,000	
Kontaktivõtt	Muu	Count	25	11	44	80	Likelihood	36,470	4	0,000	
		% within Kontaktivõtt	31,30%	13,80%	55,00%	100,00%	Linear-by-Linear Association	2,914	1	0,088	
							N of Valid Cases	421			
	Lastekaitsetöötaja võttis ühendust	Count	88	23	53	164					
		% within Kontaktivõtt	53,70%	14,00%	32,30%	100,00%	Symmetric Measures				
	Pöördusid ise	Count	58	9	110	177				Approximate Significance	
		% within Kontaktivõtt	32,80%	5,10%	62,10%	100,00%	Nominal by Phi Nominal		0,289	0,000	
Total	Count	171	43	207	421	Cramer's V		0,205	0,000		
	% within Kontaktivõtt	40,60%	10,20%	49,20%	100,00%	N of Valid Cases		421			

Crosstab							Chi-Square Tests					
		Ebaviisakas/viisakas					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	Halvem	Count	58	24	36	21	155	Pearson Chi-Square	260,337 ^a	8	0,000	
		% within Halvem/sama/Parem	37,40%	15,50%	23,20%	13,50%	100,00%	Likelihood	269,959	8	0,000	
								Linear-by-Linear Association	214,959	1	0,000	
	Sama	Count	34	19	58	67	108	286	N of Valid	722		
		% within Halvem/sama/Parem	11,90%	6,60%	20,30%	23,40%	37,80%	100,00%	Symmetric Measures			
	Parem	Count	11	6	10	36	218	281			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	3,90%	2,10%	3,60%	12,80%	77,60%	100,00%	Nominal by Phi Nominal		0,600	0,000
	Total	Count	103	49	104	124	342	722	Cramer's V		0,425	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	14,30%	6,80%	14,40%	17,20%	47,40%	100,00%	N of Valid Cases		722	

Crosstab							Chi-Square Tests					
		Halb suhtleja/hea suhtleja					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	Halvem	Count	67	29	36	15	8	155	Pearson Chi-Square	299,876 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	43,20%	18,70%	23,20%	9,70%	5,20%	100,00%	Likelihood	318,658	8	0,000
									Linear-by-Linear Association	257,638	1	0,000
	Sama	Count	40	41	72	53	80	286	N of Valid Cases	722		
		% within Halvem/sama/Parem	14,00%	14,30%	25,20%	18,50%	28,00%	100,00%	Symmetric Measures			
	Parem	Count	10	7	17	42	205	281			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	3,60%	2,50%	6,00%	14,90%	73,00%	100,00%	Nominal by Phi Nominal		0,644	0,000
	Total	Count	117	77	125	110	293	722	Cramer's V		0,456	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	16,20%	10,70%	17,30%	15,20%	40,60%	100,00%	N of Valid Cases		722	

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Ähvardav/möistev					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	Halvem	Count	69	21	39	19	7	155	Pearson Chi-Square	297,944 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	44,50%	13,50%	25,20%	12,30%	4,50%	100,00%	Likelihood Ratio	316,118	8	0,000
	Sama	Count	43	15	78	65	85	286	Linear-by-Linear Association	237,612	1	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	15,00%	5,20%	27,30%	22,70%	29,70%	100,00%	N of Valid Cases	722		
	Parem	Count	14	8	12	40	207	281	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	5,00%	2,80%	4,30%	14,20%	73,70%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,642	Approximate Significance 0,000
	Total	Count	126	44	129	124	299	722	Cramer's V	0,454	0,000	
		% within Halvem/sama/Parem	17,50%	6,10%	17,90%	17,20%	41,40%	100,00%	N of Valid Cases	722		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Konsensus					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	94	32	8	8	6	148	Pearson Chi-Square	342,155 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	63,50%	21,60%	5,40%	5,40%	4,10%	100,00%	Likelihood Ratio	374,291	8	0,000
	2	Count	57	53	47	38	61	256	Linear-by-Linear Association	301,999	1	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	22,30%	20,70%	18,40%	14,80%	23,80%	100,00%	N of Valid Cases	669		
	3	Count	5	6	26	55	173	265	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	1,90%	2,30%	9,80%	20,80%	65,30%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,715	Approximate Significance 0,000
	Total	Count	156	91	81	101	240	669	Cramer's V	0,506	0,000	
		% within Halvem/sama/Parem	23,30%	13,60%	12,10%	15,10%	35,90%	100,00%	N of Valid Cases	669		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Usaldus					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	112	14	15	6	4	151	Pearson Chi-Square	335,884 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	74,20%	9,30%	9,90%	4,00%	2,60%	100,00%	Likelihood Ratio	358,070	8	0,000
	2	Count	84	44	52	37	48	265	Linear-by-Linear Association	291,088	1	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	31,70%	16,60%	19,60%	14,00%	18,10%	100,00%	N of Valid Cases	687		
	3	Count	14	12	23	53	169	271	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	5,20%	4,40%	8,50%	19,60%	62,40%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,699	Approximate Significance 0,000
	Total	Count	210	70	90	96	221	687	Cramer's V	0,494	0,000	
		% within Halvem/sama/Parem	30,60%	10,20%	13,10%	14,00%	32,20%	100,00%	N of Valid Cases	687		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Tunnustus					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	104	14	16	5	4	143	Pearson Chi-Square	275,236 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	72,70%	9,80%	11,20%	3,50%	2,80%	100,00%	Likelihood Ratio	299,815	8	0,000
									Linear-by-Linear Association	246,626	1	0,000
									N of Valid Cases	604		
	2	Count	80	32	39	38	40	229	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	34,90%	14,00%	17,00%	16,60%	17,50%	100,00%				
	3	Count	14	11	20	43	144	232			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	6,00%	4,70%	8,60%	18,50%	62,10%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,675	0,000
Total	Count	198	57	75	86	188	604		Cramer's V	0,477	0,000	
	% within Halvem/sama/Parem	32,80%	9,40%	12,40%	14,20%	31,10%	100,00%	N of Valid Cases		604		

Halvem/sama/Parem * Arvamus Crosstabulation								Chi-Square Tests				
		Arvamus					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	88	21	21	11	11	152	Pearson Chi-Square	283,101 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	57,90%	13,80%	13,80%	7,20%	7,20%	100,00%	Likelihood Ratio	301,050	8	0,000
									Linear-by-Linear Association	247,405	1	0,000
									N of Valid Cases	691		
	2	Count	61	53	44	31	81	270	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	22,60%	19,60%	16,30%	11,50%	30,00%	100,00%				
	3	Count	12	7	15	45	190	269			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	4,50%	2,60%	5,60%	16,70%	70,60%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,640	0,000
Total	Count	161	81	80	87	282	691		Cramer's V	0,453	0,000	
	% within Halvem/sama/Parem	23,30%	11,70%	11,60%	12,60%	40,80%	100,00%	N of Valid Cases		691		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Tema arvamus/minu arvamus					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	Halvem	Count	97	17	17	15	9	155	Pearson Chi-Square	297,660 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	62,60%	11,00%	11,00%	9,70%	5,80%	100,00%	Likelihood Ratio	304,453	8	0,000
									Linear-by-Linear Association	252,574	1	0,000
									N of Valid	722		
	Sama	Count	64	47	59	53	63	286	Symmetric Measures			
		% within Halvem/sama/Parem	22,40%	16,40%	20,60%	18,50%	22,00%	100,00%				
	Parem	Count	14	6	27	65	169	281			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	5,00%	2,10%	9,60%	23,10%	60,10%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,642	0,000
Total	Count	175	70	103	133	241	722		Cramer's V	0,454	0,000	
	% within Halvem/sama/Parem	24,20%	9,70%	14,30%	18,40%	33,40%	100,00%	N of Valid Cases		722		

Crosstab								Chi-Square Tests				
Jagab infot/ei jaga									Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5	Total					
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	97	24	21	8	5	155	Pearson Chi-Square	314,852 ^a	8	0,000
									Likelihood Ratio	342,784	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	62,60%	15,50%	13,50%	5,20%	3,20%	100,00%	Linear-by-Linear Association	283,970	1	0,000
	2	Count	69	42	65	48	62	286	N of Valid Cases	722		
		% within Halvem/sama/Parem	24,10%	14,70%	22,70%	16,80%	21,70%	100,00%	Symmetric Measures			
										Value	Approximate Significance	
	3	Count	12	3	39	55	172	281				
		% within Halvem/sama/Parem	4,30%	1,10%	13,90%	19,60%	61,20%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,660	0,000
	Total	Count	178	69	125	111	239	722		Cramer's V	0,467	0,000
% within Halvem/sama/Parem		24,70%	9,60%	17,30%	15,40%	33,10%	100,00%	N of Valid Cases		722		

Crosstab								Chi-Square Tests				
Põhimõtted									Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5	Total					
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	87	25	20	10	10	152	Pearson Chi-Square	208,609 ^a	8	0,000
									Likelihood Ratio	220,304	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	57,20%	16,40%	13,20%	6,60%	6,60%	100,00%	Linear-by-Linear Association	179,189	1	0,000
	2	Count	84	44	41	46	49	264	N of Valid Cases	669		
		% within Halvem/sama/Parem	31,80%	16,70%	15,50%	17,40%	18,60%	100,00%	Symmetric Measures			
										Value	Approximate Significance	
	3	Count	27	7	38	34	147	253				
		% within Halvem/sama/Parem	10,70%	2,80%	15,00%	13,40%	58,10%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,558	0,000
	Total	Count	198	76	99	90	206	669		Cramer's V	0,395	0,000
% within Halvem/sama/Parem		29,60%	11,40%	14,80%	13,50%	30,80%	100,00%	N of Valid Cases		669		

Halvem/sama/Parem * Asjatundmatu/asjatundlik Crosstabulation								Chi-Square Tests				
Asjatundmatu/asjatundlik									Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5	Total					
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	72	38	32	9	4	155	Pearson Chi-Square	321,381 ^a	8	0,000
									Likelihood Ratio	351,527	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	46,50%	24,50%	20,60%	5,80%	2,60%	100,00%	Linear-by-Linear Association	286,173	1	0,000
	2	Count	50	39	73	55	69	286	N of Valid Cases	722		
		% within Halvem/sama/Parem	17,50%	13,60%	25,50%	19,20%	24,10%	100,00%	Symmetric Measures			
										Value	Approximate Significance	
	3	Count	7	11	18	59	186	281				
		% within Halvem/sama/Parem	2,50%	3,90%	6,40%	21,00%	66,20%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,667	0,000
	Total	Count	129	88	123	123	259	722		Cramer's V	0,472	0,000
% within Halvem/sama/Parem		17,90%	12,20%	17,00%	17,00%	35,90%	100,00%	N of Valid Cases		722		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Taaskord					Total		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	
		1	2	3	4	5						
Halvem/ Sama/ Parem	1	Count	121	12	9	2	8	152	Pearson Chi-Square	305,224 ^a	8	0,000
		% within Halvem/sama/Parem	79,60%	7,90%	5,90%	1,30%	5,30%	100,00%	Likelihood Ratio	329,657	8	0,000
									Linear-by-Linear Association	273,154	1	0,000
	2	Count	99	24	43	29	65	260	N of Valid Cases	680		
		% within Halvem/sama/Parem	38,10%	9,20%	16,50%	11,20%	25,00%	100,00%	Symmetric Measures			
	3	Count	23	4	23	28	190	268			Value	Approximate Significance
		% within Halvem/sama/Parem	8,60%	1,50%	8,60%	10,40%	70,90%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,670	0,000
Total	Count	243	40	75	59	263	680		Cramer's V	0,474	0,000	
	% within Halvem/sama/Parem	35,70%	5,90%	11,00%	8,70%	38,70%	100,00%	N of Valid Cases		680		

Crosstab								Chi-Square Tests				
		Halvustav/lugupidav					Total					
		1	2	3	4	5						
Koostööd takistav/ Koostööaldis	1	Count	98	11	16	6	3	134	Chi-Square Tests			
		% within Koostööd takistav/koo stööaldis	73,10%	8,20%	11,90%	4,50%	2,20%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	2	Count	18	30	21	9	5	83	Pearson Chi-Square	874,377 ^a	16	0,000
		% within Koostööd takistav/koo stööaldis	21,70%	36,10%	25,30%	10,80%	6,00%	100,00%	Likelihood Ratio	816,687	16	0,000
									Linear-by-Linear Association	486,764	1	0,000
	3	Count	9	18	56	33	9	125	N of Valid Cases	722		
		% within Koostööd takistav/koo stööaldis	7,20%	14,40%	44,80%	26,40%	7,20%	100,00%	Symmetric Measures			
	4	Count	4	6	16	59	27	112			Value	Approximate Significance
		% within Koostööd takistav/koo stööaldis	3,60%	5,40%	14,30%	52,70%	24,10%	100,00%				
	5	Count	2	1	3	26	236	268	Nominal by Nominal	Phi	1,100	0,000
		% within Koostööd takistav/koo stööaldis	0,70%	0,40%	1,10%	9,70%	88,10%	100,00%		Cramer's V	0,550	0,000
Total	Count	131	66	112	133	280	722	N of Valid Cases		722		
	% within Koostööd takistav/koo stööaldis	18,10%	9,10%	15,50%	18,40%	38,80%	100,00%					

		Crosstab										
		Asjatundmatu/asjatundlik										
		1	2	3	4	5	Total					
Koostööd takistav/ Koostööaldis	Count	98	20	15	1	0	134	Chi-Square Tests				
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	73,10%	14,90%	11,20%	0,70%	0,00%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significanc e (2-sided)	
	1							Pearson	952,234 ^a	16	0,000	
	Count	25	34	17	6	1	83	Chi-Square				
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	30,10%	41,00%	20,50%	7,20%	1,20%	100,00%	Likelihood Ratio	945,074	16	0,000	
	2							Linear-by- Linear Associatio n	553,388	1	0,000	
	Count	6	22	65	27	5	125	N of Valid Cases	722			
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	4,80%	17,60%	52,00%	21,60%	4,00%	100,00%	Symmetric Measures				
	4									Value	Approximat e Significanc e	
	Count	0	9	22	58	23	112	Nominal by Phi Nominal		1,148	0,000	
Koostööd takistav/ Koostööaldis	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	0,00%	8,00%	19,60%	51,80%	20,50%	100,00%	Cramer's V		0,574	0,000	
	Count	0	3	4	31	230	268					
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	0,00%	1,10%	1,50%	11,60%	85,80%	100,00%					
	5							N of Valid Cases		722		
	Count	129	88	123	123	259	722					
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	17,90%	12,20%	17,00%	17,00%	35,90%	100,00%					
	Total											
		Crosstab										
		Ülekohtune/aus										
		1	2	3	4	5	Total					
Koostööd takistav/ Koostööaldis	Count	107	13	11	0	3	134	Chi-Square Tests				
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	79,90%	9,70%	8,20%	0,00%	2,20%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significanc e (2-sided)	
	1							Pearson	915,958 ^a	16	0,000	
	Count	26	30	21	4	2	83	Chi-Square				
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	31,30%	36,10%	25,30%	4,80%	2,40%	100,00%	Likelihood Ratio	873,906	16	0,000	
	2							Linear-by- Linear Associatio n	515,719	1	0,000	
	Count	13	16	73	15	8	125	N of Valid Cases	722			
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	10,40%	12,80%	58,40%	12,00%	6,40%	100,00%	Symmetric Measures				
	4									Value	Approximat e Significanc e	
	Count	5	6	33	47	21	112	Nominal by Phi Nominal		1,126	0,000	
Koostööd takistav/ Koostööaldis	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	4,50%	5,40%	29,50%	42,00%	18,80%	100,00%	Cramer's V		0,563	0,000	
	Count	2	3	5	29	229	268					
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	0,70%	1,10%	1,90%	10,80%	85,40%	100,00%					
	5							N of Valid Cases		722		
	Count	153	68	143	95	263	722					
	% within Koostööd takistav/koo stöõaldis	21,20%	9,40%	19,80%	13,20%	36,40%	100,00%					
	Total											

		Crosstab										
		Tunnustus					Total					
		1	2	3	4	5						
Koostööd takistav/ Koostööaldis	1	Count	102	9	2	0	7	120	Chi-Square Tests			
		% within Koostööd takistav/koostöö aldis	85,00%	7,50%	1,70%	0,00%	5,80%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	2	Count	40	15	10	3	3	71	Pearson Chi-Square	464,486 ^a	16	0,000
		% within Koostööd takistav/koostöö aldis	56,30%	21,10%	14,10%	4,20%	4,20%	100,00%	Likelihood Ratio	488,127	16	0,000
	3	Count	37	19	29	13	11	109	Linear-by-Linear Association	328,686	1	0,000
		% within Koostööd takistav/koostöö aldis	33,90%	17,40%	26,60%	11,90%	10,10%	100,00%	N of Valid Cases	604		
	4	Count	8	11	22	28	18	87	Symmetric Measures			
		% within Koostööd takistav/koostöö aldis	9,20%	12,60%	25,30%	32,20%	20,70%	100,00%		Value		Approximate Significance
	5	Count	11	3	12	42	149	217	Nominal by Nominal	Phi	0,877	0,000
		% within Koostööd takistav/koostöö aldis	5,10%	1,40%	5,50%	19,40%	68,70%	100,00%		Cramer's V	0,438	0,000
Total	Count	198	57	75	86	188	604	N of Valid Cases		604		
	% within Koostööd takistav/koostöö aldis	32,80%	9,40%	12,40%	14,20%	31,10%	100,00%					

		Crosstab										
		Usaldus					Total					
		1	2	3	4	5						
Koostööd takistav/ Koostööaldis	1	Count	114	4	3	3	4	128	Chi-Square Tests			
		% within Koostööd takistav/koostööaldis	89,10%	3,10%	2,30%	2,30%	3,10%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	2	Count	47	15	11	5	3	81	Pearson Chi-Square	614,853 ^a	16	0,000
		% within Koostööd takistav/koostööaldis	58,00%	18,50%	13,60%	6,20%	3,70%	100,00%	Likelihood Ratio	623,670	16	0,000
	3	Count	30	34	30	14	10	118	Linear-by-Linear Association	408,235	1	0,000
		% within Koostööd takistav/koostööaldis	25,40%	28,80%	25,40%	11,90%	8,50%	100,00%	N of Valid Cases	687		
	4	Count	11	15	28	32	18	104	Symmetric Measures			
		% within Koostööd takistav/koostööaldis	10,60%	14,40%	26,90%	30,80%	17,30%	100,00%		Value		Approximate Significance
	5	Count	8	2	18	42	186	256	Nominal by Nominal	Phi	0,946	0,000
		% within Koostööd takistav/koostööaldis	3,10%	0,80%	7,00%	16,40%	72,70%	100,00%		Cramer's V	0,473	0,000
Total	Count	210	70	90	96	221	687	N of Valid Cases		687		
	% within Koostööd takistav/koostööaldis	30,60%	10,20%	13,10%	14,00%	32,20%	100,00%					

Aeg * Usaldus Crosstabulation											
		Usaldus					Total				
		1	2	3	4	5	Total	Chi-Square Tests			
Aeg	Count	95	5	5	2	1	108			Asymptotic Significance (2-sided)	
	% within Aeg	88,00%	4,60%	4,60%	1,90%	0,90%	100,00%	Pearson Chi-Square	Value	df	0,000
	Count	40	14	10	6	2	72	Likelihood Ratio	483,195	16	0,000
	% within Aeg	55,60%	19,40%	13,90%	8,30%	2,80%	100,00%	Linear-by-Linear Association	347,619	1	0,000
	Count	38	27	24	16	9	114	N of Valid Cases	659		
	% within Aeg	33,30%	23,70%	21,10%	14,00%	7,90%	100,00%	Symmetric Measures			
	Count	12	16	21	29	25	103		Value	Approximate Significance	
	% within Aeg	11,70%	15,50%	20,40%	28,20%	24,30%	100,00%	Nominal by Nominal	Phi	0,839	0,000
	Count	15	7	23	42	175	262		Cramer's V	0,419	0,000
	% within Aeg	5,70%	2,70%	8,80%	16,00%	66,80%	100,00%	N of Valid Cases	659		
Total	Count	200	69	83	95	212	659				
	% within Aeg	30,30%	10,50%	12,60%	14,40%	32,20%	100,00%				

Mitteusaldusväärne/usaldusväärne * Asjatundmatu/asjatundlik Crosstabulation											
		Asjatundmatu/asjatundlik					Total				
		1	2	3	4	5	Total	Chi-Square Tests			
1 - Mitte-usaldusväärne/ 5 - usaldusväärne	Count	108	40	26	7	1	182				
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	59,30%	22,00%	14,30%	3,80%	0,50%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	Count	13	29	13	7	0	62	Pearson Chi-Square	896,750 ^a	16	0,000
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	21,00%	46,80%	21,00%	11,30%	0,00%	100,00%	Likelihood Ratio	881,380	16	0,000
	Count	4	15	63	25	14	121	Linear-by-Linear Association	522,007	1	0,000
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	3,30%	12,40%	52,10%	20,70%	11,60%	100,00%	N of Valid Cases	722		
	Count	3	1	18	60	27	109	Symmetric Measures			
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	2,80%	0,90%	16,50%	55,00%	24,80%	100,00%		Value	Approximate Significance	
	Count	1	3	3	24	217	248	Nominal by Nominal	Phi	1,114	0,000
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	0,40%	1,20%	1,20%	9,70%	87,50%	100,00%		Cramer's V	0,557	0,000
Total	Count	129	88	123	123	259	722	N of Valid Cases	722		
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	17,90%	12,20%	17,00%	17,00%	35,90%	100,00%				

Mitteusaldusväärne/usaldusväärne * Jagab info/ei jaga Crosstabulation													
		Jagab info/ei jaga					Total						
		1	2	3	4	5	Total						
1 - Mitteusaldusväärne/ 5 - usaldusväärne	Count	131	25	20	3	3	182	Chi-Square Tests					
	1 % within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	72,00%	13,70%	11,00%	1,60%	1,60%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)		
	Count	20	16	20	5	1	62	Pearson Chi-Square	699,305 ^a	16	0,000		
	2 % within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	32,30%	25,80%	32,30%	8,10%	1,60%	100,00%	Likelihood Ratio	725,602	16	0,000		
	Count	20	23	47	19	12	121	Linear-by-Linear Association	482,792	1	0,000		
	3 % within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	16,50%	19,00%	38,80%	15,70%	9,90%	100,00%	N of Valid Cases	722				
	Count	4	4	27	46	28	109	Symmetric Measures					
	4 % within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	3,70%	3,70%	24,80%	42,20%	25,70%	100,00%		Value	Approximate Significance			
	Count	3	1	11	38	195	248	Nominal by Nominal	Phi	0,984	0,000		
	5 % within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	1,20%	0,40%	4,40%	15,30%	78,60%	100,00%		Cramer's V	0,492	0,000		
Total	Count	178	69	125	111	239	722	N of Valid Cases		722			
	% within Mitteusaldusväärne/usaldusväärne	24,70%	9,60%	17,30%	15,40%	33,10%	100,00%						

Usaldus * Taaskord abi küsimine Crosstabulation													
		Taaskord					Total						
		1	2	3	4	5	Total						
Usaldus	Count	177	10	12	1	5	205	Chi-Square Tests					
	1 % within Usaldus	86,30%	4,90%	5,90%	0,50%	2,40%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)		
	Count	31	15	14	6	2	68	Pearson Chi-Square	600,034 ^a	16	0,000		
	2 % within Usaldus	45,60%	22,10%	20,60%	8,80%	2,90%	100,00%	Likelihood Ratio	638,599	16	0,000		
	Count	15	9	25	14	19	82	Linear-by-Linear Association	445,557	1	0,000		
	3 % within Usaldus	18,30%	11,00%	30,50%	17,10%	23,20%	100,00%	N of Valid Cases	660				
	Count	8	3	11	22	49	93	Symmetric Measures					
	4 % within Usaldus	8,60%	3,20%	11,80%	23,70%	52,70%	100,00%		Value	Approximate Significance			
	Count	6	2	8	15	181	212	Nominal by Nominal	Phi	0,953	0,000		
	5 % within Usaldus	2,80%	0,90%	3,80%	7,10%	85,40%	100,00%		Cramer's V	0,477	0,000		
Total	Count	237	39	70	58	256	660	N of Valid Cases		660			
	% within Usaldus	35,90%	5,90%	10,60%	8,80%	38,80%	100,00%						

Taaskord abi küsimine* Jagab infot/ei jaga Crosstabulation											
Jagab infot/ei jaga											
		1	2	3	4	5	Total				
Taaskord abi küsimine	Count	140	36	42	18	7	243	Chi-Square Tests			
	1 % within Taaskord abi küsimine	57,60%	14,80%	17,30%	7,40%	2,90%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	Count	9	11	12	4	4	40	Pearson Chi-Square	487,272 ^a	16	0,000
	2 % within Taaskord abi küsimine	22,50%	27,50%	30,00%	10,00%	10,00%	100,00%	Likelihood Ratio	525,548	16	0,000
	Count	8	16	22	17	12	75	Linear-by-Linear Association	378,022	1	0,000
	3 % within Taaskord abi küsimine	10,70%	21,30%	29,30%	22,70%	16,00%	100,00%	N of Valid Cases	680		
	Count	4	3	20	19	13	59	Symmetric Measures			
	4 % within Taaskord abi küsimine	6,80%	5,10%	33,90%	32,20%	22,00%	100,00%		Value		Approximate Significance
	Count	8	1	18	47	189	263	Nominal by Nominal	Phi	0,847	0,000
	5 % within Taaskord abi küsimine	3,00%	0,40%	6,80%	17,90%	71,90%	100,00%		Cramer's V	0,423	0,000
Total	Count	169	67	114	105	225	680	N of Valid Cases			
	% within Taaskord abi küsimine	24,90%	9,90%	16,80%	15,40%	33,10%	100,00%				

Konsensus * Taaskord abi küsimine Crosstabulation											
Taaskord											
		1	2	3	4	5	Total				
Konsensus	Count	128	7	8	2	5	150	Chi-Square Tests			
	1 % within Konsensus	85,30%	4,70%	5,30%	1,30%	3,30%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	Count	54	14	9	5	4	86	Pearson Chi-Square	533,454 ^a	16	0,000
	2 % within Konsensus	62,80%	16,30%	10,50%	5,80%	4,70%	100,00%	Likelihood Ratio	557,965	16	0,000
	Count	20	12	27	13	8	80	Linear-by-Linear Association	393,844	1	0,000
	3 % within Konsensus	25,00%	15,00%	33,80%	16,30%	10,00%	100,00%	N of Valid Cases	643		
	Count	13	2	15	20	47	97	Symmetric Measures			
	4 % within Konsensus	13,40%	2,10%	15,50%	20,60%	48,50%	100,00%		Value		Approximate Significance
	Count	9	4	11	15	191	230	Nominal by Nominal	Phi	0,911	0,000
	5 % within Konsensus	3,90%	1,70%	4,80%	6,50%	83,00%	100,00%		Cramer's V	0,455	0,000
Total	Count	224	39	70	55	255	643	N of Valid Cases			
	% within Konsensus	34,80%	6,10%	10,90%	8,60%	39,70%	100,00%				

Konsensus * Julgustamine rääkima, mis on hästi Crosstabulation											
Ressursid											
		1	2	3	4	5	Total				
Konsensus	Count	110	20	14	2	3	149	Chi-Square Tests			
	1 % within Konsensus	73,80%	13,40%	9,40%	1,30%	2,00%	100,00%		Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
	Count	34	25	15	8	2	84	Pearson Chi-Square	508,536 ^a	16	0,000
	2 % within Konsensus	40,50%	29,80%	17,90%	9,50%	2,40%	100,00%	Likelihood Ratio	531,871	16	0,000
	Count	15	12	27	8	12	74	Linear-by-Linear Association	373,762	1	0,000
	3 % within Konsensus	20,30%	16,20%	36,50%	10,80%	16,20%	100,00%	N of Valid Cases	609		
	Count	8	5	16	31	31	91	Symmetric Measures			
	4 % within Konsensus	8,80%	5,50%	17,60%	34,10%	34,10%	100,00%		Value		Approximate Significance
	Count	7	2	10	29	163	211	Nominal by Nominal	Phi	0,914	0,000
	5 % within Konsensus	3,30%	0,90%	4,70%	13,70%	77,30%	100,00%		Cramer's V	0,457	0,000
Total	Count	174	64	82	78	211	609	N of Valid Cases			
	% within Konsensus	28,60%	10,50%	13,50%	12,80%	34,60%	100,00%				

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tuuli-Brit Vaga,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lastekaitsetööga kokku puutunud laste ja lähedaste vaade lastekaitsetööle Eestis“, mille juhendaja on Dagmar Kutsar ja kaasjuhendaja on Liilia Mänd, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tuuli-Brit Vaga

25.05.2020